

BUDAPESTI NAPLÓ

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Kerepesi-ut 25.

Főszerkesztő:
VÉSEI JÓZSEF.

Felelős szerkesztő:
BRAUN SÁNDOR. A SZERKESZTŐSÉG.

Kiadja:

Egész évre 28 k., (14), 3/4 évre 14 k., (7), 1/4 évre
7 k., (3.50), egy hónapra 2 k. 40 fillér, (1.20 frt).
Egyes szám Budapesten 8, vidéken 10 fillér.

Apponyi bukása.

Budapest, október 30.

(v.) Hungária asszony lekapja fejeéről ezüstös sisakját, melán felsőhajt, szemhéjai fáradtan csukódnak le, ajka körül egy ideges mosoly jelen meg, — aztán mintha hirtelen akarná magát egy kelletlen hangulathoz ki- ragadni, hátraszegi fejét és hangos kacajra fakad. Nevetésének ezüst csengése végigring bérceken és völgyön, s a Kárpátoktól az Adriáig végigsustorog a magyar levegőn valami csiklándozó nesz, ami ellenállhatatlanul ingerli nevetésre az embereket s ami egy általános nemzeti hahota felharsanását idézi elő. Egy pillanatra valóban helyreállt a nemzeti egység e különben sokfelé szaggatott hazában. Gazdag és szegény, nagy és kicsiny, kuruc és labanc, him és nöstény, mind, mind egyet érez e percben, s ez az egy: ellenállhatatlan inger a teli torokból való, minden lelki borot tovaravarázoló, szívüdtető kacagásra.

Vaj' mi lelhetette Hungária asszonyt, hogy ilyen furcsa módon kezdett kacagni s nevetésével az egész nemzetet ilyen viharos hahotára ragadta? Hungária asszony bucsuzni óhajtott e kacajával. Bucsuzni egy leventétől, aki husz éven át ostromolta szívós udvarlásával s aki épp most ugrott meg mellőle, amikor már csak pillanatok választották el a régóta áhitott boldogságtól. Emléki pedig néhányorsnyi irást hagyott, amelyben tudatja, hogy édes álmai teljesülésének küszöbén szakít az élet hívságaival s visszavonul egy remetekunyhóba, ahol vezekelni óhajt bünször gerjedelméért. Ez volt az, amin Hungária asszony eleinte melázott, aztán bosszankodott s végül kacagott. S vele kacag a nemzet is, milliószoros hahota kíséri a menekülő lovagot remeteségébe, ahol türelemesen szánni-bánni fogja hősiesen leküzdött gerjedelmét...

Apponyi... Tegnap még szilaj udvarlója a nemzetnek, aki kardot rántott a sebzett alkotmány védelmére s akit e fogadkozásaért a népszerűség valahára pajzsára készült emelni. Ma pedig bűnbánó remete, aki messzire dobja el magától kardját s felsőbbbségi engedelemmel bennmarad abban a táborban, amelyet tegnap még a nemzet alkotmányának csonkításával vádolt. Igen, igen, ő az a megugrott levente, aki egy arasznyira volt a husz év óta ostromolt boldogságtól s aki a küszöbön sarkon fordult, nehogy a gyönyör kelyhéből bűnt is kelljen szűröcsölnie.

Ne tessék hinni, hogy tréfálunk. Amit elmondunk, az véresen komoly dolog az utolsó betűig. Apponyi nem lép ki a szabadelvűpártból. Kijelentette ma, hogy elveit fenntartja, de azt a pártköteléket nem hagyja el, mely nem kér az ő elveiből. Elhagyni csupán a házelnöki széket hagyja el. Azon az emelvényen odafönn nagy szolgálatokat várt tőle az ellenzék, amely közösséget tart a felségjogokról szóló közjogi felfogásával. Félreáll tehát az utból, nehogy teljesítenie kelljen e

jegesnit várakozásokat. Megmondta neki ma Tisza István, hogy bűnbocsánatot a multért csak az kaphat és maradása a többségben csupán annak lehet, aki teljesen kifogástalanul viseli magát. Aki nem csinál galibát a hatalomnak. Aki nem ad avánszokat a kisebbségnek. Aki a pártkötelékben hódolattal adózik a szuverén pártfegyelemnek. Ilyen kvalifikációhoz van mostanában kötve a szabadelvűpárthoz való tartozás. Nem úgy, mint azelőtt. Most bizony parizolni kell. Ezért áll be Apponyi közkatonának. Mint házelnököt erkölcsi obligók terhelték a közelmultból, s az ellenzék e kötelezettségeket irgalmatlanul behajította volna rajta. Az az ügy, amelyet ő maga tegnap még a nemzet ügyének mondott, az ő elnökségére építette minden reménykedését. Ma — ah, tegnap óta mekkorát fordult a világ! — ma bucsut vesz az ügytől, az elnöki méltóságtól, a kényelmetlen obligóktól s fönttartással bár, de leteszi a hűségesküt Tisza István zászlajára.

Hungária asszony nagyot kacag, van is elég oka rá. Ha tudta volna, hogy tüzeszavú lovagjában a döntés küszöbén az erény legyüri a szenvedélyt, nem pazarolt volna annyi drága időt a vele való kacérokodásra.

Apponyi tehát bennmaradt. S hogy jövődő loyálisára a gyanu árnya se essék, „hü, tiszta és tartós támogatást“ ígért. Kinek? Az erős kéznek. Amelyet az imént még dacosan visszautasított. Amelynek kopogására nem akart ajtót se nyitni. Amelyet megcsufolt és megvádolt az ország színe előtt. Megvádolta még el sem követett, de az atavizmus alapján vélelmezhető bűnökkel. Megvádolta a közszabadságok letiprásának, a közéleti erkölcsök megmételvezésének szándékával. S félreverte a harangokat, hogy álljon talpra az egész ország amaz erős kéz visszautasítására. Akkor az erős kéz baráti jobbot nyújtott feléje. Most öklöbe szorul előtte. S ugyancsak izmos kéznek látszik, kemény öklöknek, amely tud, s ha kell, akar is sujítani. Teringettét, ez az erős kéz, ugylátszik, nem ismer tréfát. Tehát vesünk fátyolt a közelmultakra és hódoljunk meg neki. Hogyan is mondja Heine? „Asszonyom, aki azt akarja, hogy szeressem, annak en canaille kell velem bánnia.“ Ilyen értelemben gyönyörűen indul a frigy Tisza István és Apponyi Albert között.

Ámde vajjon őszinte-e a mai kapituláció? E pillanatban talán az. Három hét mulva pedig talán már másképpen fog a helyzet festeni. A falónak mindenesetre jó, ha bennmaradhat Trójában. Mert hátha megint ostrom alá fogják a várost. Ami fegyver a faló gyomrában van, akkor onnan előkerülhet megint. Így gondolkozik a faló. De Trójának is van ám esze. Ha ostrom indulna ellene, első dolga lenne: jól beszegezni a falóvat. Avagy elődje kárán nem okult volna Trója városának új védője?

Hát a nemzeti jogokkal mi lesz vajjon?

Csakugyan feladta volna-e őket a Tisza István módosítása? Ha igen, akkor az elvi fenntartás ellenére is bünrészesévé válik a jogfeladásnak az, aki erejével a jogfeladók táborát szaporítja. Ha pedig nem, mit gondoljon a nemzet arról a férfuról, aki tegnapig körülhordoztatta az országban a véres kardot s hirnökeivel az alkotmány fenyegetett épiségek védelmére szólította fel a hazafiak lelkiismeretét? Mit gondoljon a nemzet arról a férfuról, aki, hogy megmentsse az országot egy politikától, amelyet alkotmánycsonkítóknak mondott, a legirtóztatóbb kockázatba: a trónnal való nyílt összetűzés kiszámíthatlan veszedelmébe kergette bele a közéletet, hogy aztán, mikor a játékot elvesztette, „tartós, tiszta és hü támogatást“ fogadjon ugyanama politikának? Az ember csak borzadva tud arra a szörnyű eshetőségre gondolni, hogy mi történt volna, ha a nemzet és a korona komolyan veszi az Apponyi-hirdette jogi konfliktust s felülről államcsinnyel, vagy alulról forradalommal akarták volna a gordiusi csomót kettévágni? Mindkét esetben temérdek pusztulás, talán vérontás is, talán a nemzetnek vagy a trónnak katasztrófája következhetett volna be ama rettenetes kockajáték nyomán. S a füstölő romhalmazok és a patakzó vér közepette ott állt volna mint e konfliktus előidézője az a férfiú, aki ma kijelentette, hogy a nemzeti jogokat sértetteknek látja ugyan, de nem annyira, hogy a szabadelvűpártból ki keljen vonulnia! Ezelőtt még egy héttel e Bécében izgatott alkudozások folytak korona és többség között s az országon végigborzongott az a gyötrelmes érzés, hogy e tárgyalások fonálának elszakadása esetén nem zudul-e ránk a tragikus bonyodalmak egész sorozata. Mért nem rohant fel akkor Apponyi Albert Bécsbe, hogy egyetlen felvilágosító szavával elhárítsa a trónról és a nemzetről ama borzostó kockajáték veszedelmét? Mért nem jelentette ki, hogy az ő formulájának nem lehet akkora jelentősége, amekkora veszedelmek miatta támadhatnának? Ha ma úgy találta, hogy a nemzeti jogok meg vannak ugyan sebezve, de nem annyira, hogy miattuk el kellene a szabadelvűpártot hagynia, mért nem világosította fel akkor a koronát és a nemzetet, hogy a jogfeladás, amely ellen küzd, nem éri meg az országnak a fejedelemmel való meghasonlását? A politika játékasztalán mért pályázott a haza és a trón létérdekeinek tétével egy miniszteri tárcza nyereségére?

Ha Apponyi Albert ma este számot vet a közelmultban kifejtett szereplésének eredményeivel, a következő mérleget kell felállítania:

— Hat hónappal ezelőtt én házelnök voltam, érintetlen tekintélyvel, nagy népszerűséggel, a hatalom várományosának kellemes pozíciójában. Ma közkatonája vagyok a sza-

badelvüpartnak, felfelé és lefelé egyenlően kompromittált helyzetben, a hatalomtól beláthatatlan időkre elűtve, tekintélyemben megtépve, népszerűségemből kifosztva... Hat hónappal ezelőtt a miniszterelnöki székben Széll Kálmán ült, akiről méltán mond-

hattam, hogy kormányzati szellemének ideális tartalma az én ígéimet valósítja meg. Ma a miniszterelnöki székben Tisza István ül, aki ellen husz év óta harcolok, aki ugyancsak husz év óta kemény küzdelmet folytat ellenem, akinek politikai egyéniségét én váltig a

saját eszméim merő negációja gyanánt állítottam a közvélemény elé... Ezért az eredményért ugyan kár volt annyit vesződnöm.
Jó éjszakát, kegyelmes ur.

A *Budapesti Napló* szerkesztősége a magyar közönség szeretetébe ajánlja magát, munkáját és e munka eredményét: a *Budapesti Naplót*.

A *Budapesti Napló* politikai hitvallása a magyar nemzet kemény próbái közepett Magyarország jogát, lelkiismeretét, törvényeinek és méltóságának sérthetetlenségét képviseli. Tűzzel, lélekkel, elszántsággal, ha kell, elmentállással.

A *Budapesti Napló* elevenség, ötletesség, a formák gazdagsága, a hirszolgálat bősége, rovatainak táplálása dolgában a legteljesebb zurnalisztikai tökéletességre törekszik. Változatos, modern, a művészi szabás iránt felettébb fogékony és — magyar. És szabadelvű. Álláspontja a közdolgokban, a szempont,

amelyből a nemzet és a társadalom életéből felfakadó témákat nézi, itéli: demokratikus és szabadelvű.

Kérjük a magyar közönséget, hogy érdeklődésével, hozzánk való szegődésével és mellettünk való megállásával segítse a sikerünket, a munkánk célját, amely Magyarország javával egybevág.

* * *

November elsején új előfizetés nyílik a *Budapesti Napló*ra. Az előfizetési díj:

Egész évre . . .	28—	korona.
Fél évre . . .	14—	„
Negyed évre . . .	7—	„
Egy hónapra . . .	2-40	„

BUDAPESTI NAPLÓ

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Kerepesi-ut 25.

Főszerkesztő:
VÉSEI JÓZSEF.

Felelős szerkesztő:
BRAUN SÁNDOR. A SZERKESZTŐSÉG.

Égész évre 28 k., (14), 1/2 évre 14 k., (7), 1/4 évre
7 k., (3.50), egy hónapra 2 k. 40 fillér, (1.20 frt).
Egyes szám Budapesten 8, vidéken 10 fillér.

Apponyi bukása.

Budapest, október 30.

(v.) Hungária asszony lekapja fejéről ezüstös sisakját, melán felsőhajt, szemhéjai fáradtan csukódnak le, ajka körül egy ideges mosoly jelen meg, — aztán mintha hirtelen akarná magát egy kelletlen hangulatból kiragadni, hátraszegi fejét és hangos kacajra fakad. Nevetésének ezüst csengése végigring bérceken és völgyön, s a Kárpátoktól az Ádriai végigsustorog a magyar levegőn valami csiklándozó nesz, ami ellenállhatatlanul ingerli nevetésre az embereket s ami egy általános nemzeti hahota felharsanását idézi elő. Egy pillanatra valóban helyreállt a nemzeti egység e különbözően sokfelé szagztatott hazában. Gazdag és szegény, nagy és kicsiny, kuruc és labanc, him és nőstény, mind, mind egyet érez e percben, s ez az egy: ellenállhatatlan inger a teli torokból való, minden lelki borut tovarázsló, szívüditő kacagásra.

Vaj' mi lehetett Hungária asszonyt, hogy ilyen furcsa módon kezdett kacagni s nevetésével az egész nemzetet ilyen viharos habotára ragadta? Hungária asszony bucsuzni óhajtott e kacajával. Bucsuzni egy leventétől, aki husz éven át ostromolta szívós udvarlásával s aki épp most ugrott meg mellőle, amikor már csak pillanatok választották el a régóta áhitott boldogságtól. Emléke pedig néhányornyi irást hagyott, amelyben tudatja, hogy édes álmai teljesülésének küszöbén szakít az élet hívságaival s visszavonul egy remetekunyhóba, ahol vezetelni óhajt bűnös gerjedelméiért. Ez volt az, amin Hungária asszony eleinte melázott, aztán bosszankodott s végül kacagott. S vele kacag a nemzet is, millió-szoros hahota kíséri a menekülő lovagot remeteségébe, ahol töredelmesen szánni-bánni fogja hőiesen leküzdött gerjedelmét...

Apponyi... Tegnap még szilaj udvarlója a nemzetnek, aki kardot rántott a sebzett alkotmány védelmére s akit e fogadkozásért a népszerűség valahára pajzsára készült emelni. Ma pedig bűnbánó remete, aki messzire dobja el magától kardját s felsőbbbségi engedelmével bennmarad abban a táborban, amelyet tegnap még a nemzet alkotmányának csonkításával vádolt. Igen, igen, ő az a megugrott levente, aki egy arasznyira volt a husz év óta ostromolt boldogságtól s aki a küszöbön sarkon fordult, nehogy a gyönyör kelyhéből bünt is kelljen szűrőlnie.

Ne tessék binni, hogy tréfálunk. Amit elmondunk, az véresen komoly dolog az utolsó betűig. Apponyi nem lép ki a szabadelvűpártból. Kijelentette ma, hogy elveit fenntartja, de azt a pártköteléket nem hagyja el, mely nem kér az ő elveiből. Elhagyni csupán a házelnöki széket hagyja el. Azon az emelvényen odafönn nagy szolgálatokat várt tőle az ellenzék, amely közösséget tart a felségjogokról szóló közjogi felfogásával. Félreáll tehát az utból, nehogy teljesítenie kelljen e

jogosult várakozásokat. Megmondta neki ma Tisza István, hogy bűnbocsánatot a multért csak az kaphat és maradása a többségben csupán annak lehet, aki teljesen kitógástalanul viseli magát. Aki nem csinál galibát a hatalomnak. Aki nem ad avánszókat a kisebbségnek. Aki a pártkötelékben hódolattal adózik a szuverén pártfegyelemnek. Ilyen kvalifikációhoz van mostanában kötvé a szabadelvűpártához való tartozás. Nem úgy, mint azelőtt. Most bizony parirozni kell. Ezért áll be Apponyi közkatónának. Mint házelnököt erkölcsi obligók terhelték a közelmultból, s az ellenzék e kötelezettségeket irgalmatlanul behajtották volna rajta. Az az ügy, amelyet ő maga tegnap még a nemzet ügyének mondott, az ő elnökségére építette minden reménykedését. Ma — ah, tegnap óta mekkorát fordult a világ! — ma bucsut vesz az ügytől, az elnöki méltóságtól, a kényelmetlen obligóktól s főntartással bár, de leteszi a hűségesküt Tisza István zászlajára.

Hungária asszony nagyot kacag, van is elég oka rá. Ha tudta volna, hogy tüzeszavu lovagjában a döntés küszöbén az erény legyüri a szenvedélyt, nem pazarolt volna annyi drága időt a vele való kacérkodásra.

Apponyi tehát bennmaradt. S hogy jövődől loyaltására a gyuan árnya se essék, „hü, tiszta és tartós támogatást” ígért. Kinek? Az erős kéznek. Amelyet az imént még dacosan visszautasított. Amelynek kopogására nem akart ajtót se nyitni. Amelyet megcsufolt és megvádolt az ország színe előtt. Megvádolta még el sem követett, de az atavizmus alapján vélelmezhető bűnökkel. Megvádolta a közszabadságok letiprásának, a közéleti erkölcsök megmégelyezésének szándékával. S félreverte a harangokat, hogy álljon talpra az egész ország amaz erős kéz visszautasítására. Akkor az erős kéz baráti jobbot nyújtott feléje. Most ökölbe szorul előtte. S ugyancsak izmos kéznek látszik, kemény ökölnök, amely tud, s ha kell, akar is sujtani. Teringettét, ez az erős kéz, ugylátszik, nem ismer tréfát. Tehát vesünk fátyolt a közelmultakra és hódoljunk meg neki. Hogyan is mondja Heine? „Asszonyom, aki azt akarja, hogy szeressem, annak en canaille kell velem bánnia.” Ilyen értelemben gyönyörűen indul a frigy Tisza István és Apponyi Albert között.

Ámde vajjon őszinte-e a mai kapituláció? E pillanatban talán az. Három hét mulva pedig talán már másképpen fog a helyzet festeni. A fa-lónak mindenesetre jó, ha bennmaradhat Trójában. Mert hátha megint ostrom alá fogják a várost. Ami fegyver a fa-ló gyomrában van, akkor onnan előkerülhet megint. Így gondolkozik a fa-ló. De Trójának is van ám esze. Ha ostrom indulna ellene, első dolga lenne: jól beszegezni a fa-lovat. Avagy elődje kárán nem okult volna Trója városának új védője?

Hát a nemzeti jogokkal mi lesz vajjon?

Csakugyan feladta volna-e őket a Tisza István módosítása? Ha igen, akkor az elvi fenntartás ellenére is bűnrészesévé válik a jogfeladásnak az, aki erejével a jogfeladók táborát szaporítja. Ha pedig nem, mit gondoljon a nemzet arról a férfuról, aki tegnapig körülhordoztatta az országban a véres kardot s hírnökeivel az alkotmány fenyegetett ép-ségének védelmére szólította fel a hazafiak lelkiismeretét? Mit gondoljon a nemzet arról a férfuról, aki, hogy megmen'tse az országot egy politikától, amelyet alkotmányonkítónak mondott, a legirtózatóbb kockázatba: a trónnal való nyílt összetűzés kiszámíthatlan veszedelmébe kergette bele a közéletet, hogy aztán, mikor a játékot elvesztette, „tartós, tiszta és hü támogatást” fogadjon ugyanama politikának? Az ember csak borzadva tud arra a szörnyű eshetőségre gondolni, hogy mi történt volna, ha a nemzet és a korona komolyan veszi az Apponyi-hirdette jogi konfliktust s felülről államcsinnyel, vagy alulról forradalommal akarták volna a gordiusi csomót kettévágni? Mindkét esetben temérdek pusztulás, talán vérontás is, talán a nemzetnek vagy a trónnak katasztrófája következhetett volna be ama rettenetes kockajáték nyomán. S a füstölő romhalmazok és a patakzó vér közepette ott állt volna mint e konfliktus elő-idezője az a férfur, aki ma kijelentette, hogy a nemzeti jogokat sértetteknek látja ugyan, de nem annyira, hogy a szabadelvűpártból ki kelljen vonulnia! Ezelőtt még egy héttel is Bécsben izgatott alkudozások folytak korona és többség között s az országban végigborzongott az a gyötrelmes érzés, hogy e tárgyalások fonalának elszakadása esetén nem zudul-e ránk a tragikus bonnyodalmak egész sorozata. Mért nem rohant fel akkor Apponyi Albert Bécsbe, hogy egyetlen felvilágosító szavával elhárítsa a trónról és a nemzetről ama borzasztó kockajáték veszedelmét? Mért nem jelentette ki, hogy az ő formulájának nem lehet akkora jelentősége, amekkora veszedelmek miatta támadhatnának? Ha ma úgy találta, hogy a nemzeti jogok meg vannak ugyan sebezve, de nem annyira, hogy miattuk el kellene a szabadelvűpártot hagynia, mért nem világosította fel akkor a koronát és a nemzetet, hogy a jogfeladás, amely ellen küzd, nem éri meg az ország-nak a fejedelmével való meghasonlását? A politika játékas-talán mért pályázott a haza és a trón létérdekeinek tétével egy miniszteri tárcza nyereségére?

Ha Apponyi Albert ma este számot vet a közelmultban kifejtett szereplésének eredményeivel, a következő mérleget kell felállítania:

— Hat hónappal ezelőtt én házelnök voltam, érintetlen tekintéllyel, nagy népszerűséggel, a hatalom várományosának kellemes pozíciójában. Ma közkatónája vagyok a sza-

badelvüpartnak, felfelé és lefelé egyenlően kompromittált helyzetben, a hatalomtól beláthatatlan időkre elűtve, tekintélyemben megtépve, népszerűségemből kifosztva... Hat hónappal ezelőtt a miniszterelnöki székben Széll Kálmán ült, akiről méltán mondhattam, hogy kormányzati szellemének ideális tartalma az én ígémet valósítja meg. Ma a miniszterelnöki székben Tisza István ül, aki ellen husz év óta barcolok, aki ugyancsak husz év óta kemény küzdelmet folytat ellenem, akinek politikai egyéniségét én váltig a saját eszmém merő negációja gyanánt állítottam a közvélemény elé... Ezért az eredményért ugyan kár volt annyit vesződnöm.

Jó éjszakát, kegyelmes ur.

BELFÖLD

A válság.

Budapest, október 30.

Apponyi lemondott a házelnökségről. Ez a nap egyik szenzációja.

Apponyi minden egyes hívével együtt bennmaradt a szabadelvüpartban. Ez a nap második szenzációja.

A harmadik szenzáció mindezek után már valóságos hétköznapi banalitás: a szabadelvüpart egyhanguan elfogadta a Tisza István módosítását s szentül is egységesen együttmarad.

Hogy ez a váratlan helyzet mi módon alakult ki, arról a következőkben számolunk be:

Apponyi ma reggel két óráig jött a szabadelvüpart klubjába: egy írással s egy elhatározással.

Az elhatározás az volt, hogy mindazok után is, akik történtek, bennmarad a szabadelvüpartban.

Az írás pedig, amelyet Tallián Bélának nyújtott át a konferencia végén, a képviselőház elnöki állásáról való lemondását tartalmazta. Tallián Béla furcsa érzésekkel fogadhatta ezt az írást. Hiszen néhány héttel ezelőtt, mikor az ellenzék sűrűn olvasta a házelnök fejére ellenzéki korában tett nyilatkozatait, már átadta egyszer Talliánnak a lemondó levelét. Átadta délben. Estére aztán visszavette. Tallián ma nyilván

olyasmit gondolhatott, hogy jó lesz ezt az írást magánál tartania: az ember sohasem tudhatja, hogy estig mi minden történhet.

De jött az este és nem történt semmi. A lemondás tehát komoly és végleges. És bármekkora szenzáció okozott délelőtti Apponyiéknek a szabadelvüpartban maradása, a lemondás tényének szárnnyrakelése agyonütötte az első szenzációt.

Ezekután Apponyi már csak egy dolgról mondhat le: a mandátumról. Azt mondják, ez sincs egészen kizárva. Az embereknek eszébe jut, hogy a délelőtti értekezleten, mikor arról az eshetőségről volt szó, hogy a parlament tárgyalni fogja a felségjogok kérdését, akkor Apponyi nem azt mondotta, hogy ebben az esetben mégis kilép a szabadelvüpartból, hanem azt, hogy *lelküismerete szerint fogja a konzekvenciákat levonni*. Ez pedig jelentheti épp úgy a politikai élettől való visszavonulást, mint a fenntartott elveknek az ellenzéken való érvényesítését.

De tartsunk sorrendet s vizsgáljuk meg, hogyan alakulhatott a helyzet ilyenformán Apponyi Albertre nézve.

Gróf Apponyi Albert személyi okokból ki akart lépni a szabadelvüpartból s erőszakot követett el a logikán, hogy a személyi okot tárgyi oknak tüntethesse fel. Csöndes mosoly áradt el az ország arculatán. Most gróf Apponyi Albert, kivált Hodossy tegnapi döntő állásfoglalása után, észrevette, hogy keserves komikum volna nyolctíz árva legénynyel és görög tüzzel kivonulnia, tehát megint csak rájött, hogy személyi okból jó lesz benn maradnia. Mit csinált? Másodszor is erőszakot követett el a logikán s ezt a személyi okot is tárgynak próbálta feltüntetni. Vergődött és esavart: *aztán kijelentette, hogy megmarad a partban*. Csöndes mosoly áradt el az ország arculatán. Oh, ez isteneknek való színjáték!

Gróf Apponyi Albert a kilences-bizottság utolsó üléséből kipirult arccal jött ki, faképnél hagyott bizottságot és pártot, üzenete pedig az volt, hogy öt utóljára látta a párt. Hívei azt mondták: „nem lehet kapacitálni”. Másnap este megjelent a pártkonferencián s tartott egy fulmináns beszédet a Tisza-módosítások ellen. Ideges volt, ingerült és lízas. Mikor meglátta, hogy a hallgatóság türelmetlenkedik, sértődve jegyezte meg, hogy hiszen nem muszáj neki beszélni s akár mindjárt is mehet. Akkor az ellenzék is azt mondta már: „nem lehet kapacitálni”. Előkerültek ezután leghangosabb hívei és olyan hevesen, olyan kiméltlenül támadták Tiszáékat, hogy ez

ket hallván, az ország is kénytelen volt konstataálni: „no most már csakugyan nem lehet kapacitálni”. Tegnap este végül megtörtént, hogy Hodossy beszédén fellingörülve, maga Apponyi ragadtatta magát olyan nyilatkozatra, hogy Hodossy a klub atmoszférájában nagyon elmagamelosodott, ha jogász létere ilyen elkülönítóra tud jutni. Ekkor már az egész világ elismerte: „hát ezt csakugyan nem lehet kapacitálni”.

Kit? Apponyit? Hát kell Apponyit kapacitálni? Apponyi mindjárt kapacitálva van, ha egyedül van. Apponyit Apponyi mindig kapacitálja. Mindig! Még sohasem határozott — végleg. Amit határozott, azt áthatározta és viszont. Tehát amikor fokozatos erővel zengték a kórusok, hogy nem lehet kapacitálni, amikor fogadások történtek legalább is Apponyi kivonulására, amikor az éjjel már meg is iták sikon az effektuált fogadásokból származott pezsgőt: — akkor ma reggel besuhan Apponyi a Lloyd-klubba és hogy hangos hatóhatást ne keltsen a meglepő fordulat a nyílt értekezleten, már eleve, apró adagokban adta be az egyes képviselőknek, hogy — marad. A formula ez volt: ha maradással szolgálatot teszek az ügynek s ellenkező meggyőződésemet dacára szívesen látok a partban, hát én akkor hajlandó vagyok a magam politikai és morális tőkémről fedezni a pártegység költségeit. Az egyes képviselők beleharaptak az ujjukba, hogy ébren vannak-e? Aztán Apponyira néztek és híveire, hogy mi lelte őket? Ébren is voltak, Apponyiék is normálisan beszéltek s most még sokkal kevésbé értékelték a dolgot. Pedig mindössze annyi történt, hogy Apponyi kapacitálta a kapacitálhatatlant: Apponyit.

S ez a csodálatos bevezetés még csodálatosabban fejlődött az isteni színjátékban.

Apponyi elmondta a maga meglepő beszédét. Szépen beszélt, érzelmi hurokat pengetett. De azért mégis csak úgy élezte ki a kérdést, hogy mondják meg neki, szolgálatot tesz-e maradásával az ügynek s maradhat-e, ha a felségjogok dolgában nincsen egy véleményen a párttal? A szabadelvüpart csak azt honorálta a beszédéből, hogy Apponyi is hajlandó már maradni s eljenzett. De Apponyi most nem az éljenzést szomjazta, egy kis igazi és illetékes marasztalásért epedett. Szemkötöt ült Tisza Istvánnal s tölcserült formát kézből, úgy figyelte a fiatal miniszterelnök szavait. S azok igen kedves, szép és barátságos szavak voltak. Minden volt bennük, csak marasztalás nem. Tisza azt mondta, hogy az igen

TÁRCA

Andó Julia.

— A Budapesti Napló eredeti tárcája. —

Írta: Feszt Géza.

Csodálatos törvénye az emberi léleknek, hogy mennyire vissza-visszatérnek az elmult hatások, régi benyomások, elsimult érzések, egykori gondolatok.

Ez a név: Julia idegenszerűen hangzik itt ebben a kapcsolatban, mert egy poétikus kép emlékére vet árnyékot. Ez a név: Julia, le van foglalva emlékezetünkben, egy ideális leányalak számára, mely Shakespeare fantáziájában alakult ki eszményivé és úgy verődik vissza édes-mindnyájunk lelkéből, mint a csendes tónak tükréből a csillagokkal telehintett mennyország. A hü, igaz és szenvedélyes szerelemnek egész mennyboltja ragyog felénk elmult hatások visszatérő emlékeiből... e szó, e név, e hang nyomán: Julia.

Andó Julia azonban nem az ideálok régiójából tekint felénk, hanem a vádoltak padjáról. Nem Shakespeare-nek a kompozíciója ő, hanem az Istené. Durva léleknek dacosan villogó tükrén keresztül ved elhatározások ereje cikázik és megélelnéknél előttünk a rémesebbekbe illő jelenetek, melyekben az a legremesebb, hogy — nem mesék.

Andó Julia meggyilkolt egy fiatal, tizenhat éves parasztlánykát csupán azért, hogy magára ölthesse a szoknyáját, a ruháját. Nemsokára rá meggyilkolt egy öreg embert, hogy zsebre vág-hasson egy nagy öszezget — kilencven koronát. Azután? — Azután megsajnálta egy szerencsétlen anyát, akinek nem volt még annyi vagyona sem, hogy kicsiny magzata meghidgyült teteme számára kopsorsót vegyen. — Mert drága ám egy gyermek kopsorsó nagyon. Egy korán lezárt élet és két előre fizetendő forint az ára.

Andó Julia megsajnálta a zokogó anyát és kifizette helyette a két forintot. Andó Julia tehát ezen a ponton velünk együttérezett. Együtt és egyformán. Úgy érezett, mint azok közül sokan, kiket a szerencse mosolygása és a szeretet nap-sugara érzékenyekké, a jó iránt fogékonyakká, emberségesekké, tisztességesekké nevelt. Ugyanúgy érzett ez a nő szörnyeteg, mint egy ideges urihölgy, akinek lágy szívűsége nem képes végignézni kint, vergődést, fájdalmat.

Egészen úgy.

Andó Julia, aki egy hitvány paraszti szoknyáért képes volt meggyilkolni egy ártatlan fiatal leánykát, ugyanez az Andó Julia önszántából áldozott fel ugyanannyit egy kis kopsorsóra és egy anyai szív fájdalmának enyhítésére, mint amennyit a véren szerzett szoknya megért.

Ha ezt egy dráma-vagy egy regényíró állítja előnk, akkor a kritika egyöntetűen azt hirdeti, hogy ez képtelenség. Ez valóságos lélekbeli inkompatibilitás. Ez az igazi összeférhetlenség. Ez a kész pszichológiai abszurdum. Minthogy azonban Andó Julia élettörténete nem egy dráma-író meséje, hanem az Isten kompozíciója, így tehát ez a látzólagos képtelenség töltetlenül hiteles és természetesen igazság.

Az élet által produkált igazságokkal szemben az emberi ész kritikájának csak panasz-köndia szabad, de vétő-joga nincs. Amit az élet mint igazságot állít előnk, abban nincs lélektani hiba, az minden kétségen felül természetes. Az életnek és a természetnek minden produkciója kitűnő modell, hiteles mérték, abszolút igazság. Csak a megváratat joga tapud hozzá az emberész kritikájához, de nem az alkudozás szabadalma. Ha egyszer úgy állította be az élet Andó Julia lelkébe az érzéseket, hogy egy szoknya bírságért gyilkolni képes, azután meg egy ismeretlen halott kopsorsójára áldozni képes, akkor ez a látzólagos lehetetlenség százercenten igazság, melyből nem lehet lealkudni egyetlenegy promillt.

Az események után kullogó ember-ész az élet által fölvetett kivételes jelenségeken kezdetben

csodálkozik, azután szimatol és végül — magyaráz. Andó Julia földerített cselekvéseiből kegyetlen hűség, önző szívtelenség és — áldozatkész részvét beszél.

Pszichológiai közfelfogásunk szerint ez a három vonás egyazon szivbe nem fér belé. Mint-hogy azonban az élet szemünk elé állította a konkrét esetet, következőképpen kell hogy mégis beleferjen. Bátran ismételhettük, hogy az élettel, vagyis amit alatta értünk: a nagy természet által produkált tünetekkel nem lehet vitázni, azt csak kommentálni lehet. Ha szavakkal, formulákkal, kimagyarázó szofizmákkal akarunk boldogulni, az könnyen sikerül. Formailag hamar egy kalap alá vonhatjuk a hármas tünetet.

Andó Julia meggyilkolt egy leánykát, hogy a ruházatát elrabolhassa. Miért? Mert tetszett neki a ruha és tetszetősebbé akarta tenni önmagát külsőleg. Ez a kegyetlenség fokozott hűség akciója.

Azután meggyilkolt egy öreg urat, a gazdáját, akiről tudta, hogy kilencven korona hever a szekrényében. Miért? Hogy — társadalmi helyzetéhez képest — jóléthez helyezze önmagát. Ez a bestialitás fokozott önzés akciója.

Végül pedig feláldozott a kilencven koronájából a saját jószántából négyet — egy kis kopsorsóra. Miért? Hogy tetszetősebbé tegye magát bonstól!... Akkor hát ez is a hűség akciója, ez is önzés, ez is szűmités. Sőt ha egy kis vallási fanatizmust is föltételezünk a züllött cselédeleányról, úgy annál valószínűbbé válik a megfőjtés látszata. Talán ki akarta engedni ezzel az önkéntes jótéteménnyel a Végzetet. Talán meg akarta vesztegetni ezzel a kis osztalékkal a Gondviselést. Talán provizórt akart nyújtani a Mindenhatóságnak. Talán tributumot akart lefizetni... a szeretet Istenének?

Csak-hogy ilyenén kimagyarázás mellett a megnyilatkozó részvét nem részvét volt hanem üzlet! Kereskedői spekuláció! Konvertálás a földi bűn és az égi üdv között. Cseréberelés a közép-

nemes dolgot, ha valaki a maga erkölcsi tökéjével gyarapítja a párt erkölcsi tökéjét. És egyelőre az ellenkező meggyőződés konzekvenciának levonása nem is aktuális. Sőt meg lehet a pártban egészen is maradni ellenkező meggyőződéssel, ha az ember sohasem beszél és sohasem cselekszik olyasmint, ami a párttal ellentétbe hozható. És csöndesen jegyezte meg végül Tisza, hogy ezt meg kellett mondania, ez kötelessége volt.

Apponyi figyelt... figyelt. Aztán halaknak szólt:

— *Most annyit tudok, mint azelőtt.*

Ő, aki ebben az országban talán legjobban tud ugy beszélni, hogy abból mindenki mást érthessen, a fiatal miniszterelnök válasza után ugy találta, hogy annyit tud, mint azelőtt. De nem ugy Ivánka Oszkár. Az temperámentum. Az ért magyarul. Az kemény gyerek. Az nyomban ki-érezte, hogy Tisza hajlandó ugyan Apponyit és lefogozott udvarát a politikai hajléktalanság keserves komikumával szemben szívesen látni, föltéve, hogy jól viselik magukat, de már marasztani őket, sőt ugy tenni, mint akinek életboldogsága teljesedett be, mert azok a rigolyás vendégek maradnak még egy kicsit — nohát ahhoz semmi kedve. Oh, Ivánka Oszkár nagyon is jól megértette, hogy itt nem csinálnak aranyhidakat, csak éppen nem zárják el senki elől az ajtókat. Itt nem raknak flastromot sebzett hiúságokra, csak éppen helyet adnak a megtérők számára. És Ivánka Oszkár azt gondolta magában, hogy ha már nincs elég szíves marasztalás, hát legyen legalább elég hangos távozás. S megállt a nagy konferencia előtt, csupa indulatos, megbotránkozott hallgatósággal szemközt, hidegen és lázítva: és mondott egy kis beszédet csupa válogatott sottisézzel. Ahol mások virágokat szórtak a győztes lábaihoz, ott ő bogácsnak, szuró tövist és valóságos törököt dobált. Ingerült közbeszólások kitessékelték, de ő szentvelen, hideg hangon beszélt tovább és az embernek szinte imponálhatott volna — ha... mert a ha megjött. Fölemelkedett nonszokás Szentiványi Árpád, de zavarta Ivánkát s egyszerűen elzárta azt az indiskrét csapatot, melyen át a volt nemzeti párt sok enyvelt keserősége kiömlött. S akkor a szökimondó Ivánka visszakapált, félreértés emlegette, mindenben hozzájárult Szentiványi nyilatkozatához, vagyis az egyetlen ember, aki Apponyinnál is kapacitálhatatlanabbnak látszott — kaptulált.

S ezzel az isteni színjáték be volt tetőzve.

kornak tulvilági vámtarifája szerint, melynek értelmében itt kell lefizetni az adót és a tulvilágon mentesítettik bünhődésétől a bűn.

Ilyetén kimagyarázás mellett nem volt ellentétes és egymással összeférhetetlen érzések tanýája az elzúllott cselédleány lelke. Amde a törvényt ülő bírák és funkcionáriusok éppen ezt az ellentétességet, ezt az összeférhetetlenséget olvasták ki a vádolt lelkekből. Hitelek talált az a kommentár, hogy a tigrislelkű nőstény szivekamrájában igazán megfogamzott a részvét és bestiális érzelmeinek szomszédosságában csakugyan érvényesült, sőt cselekvésre változott az emberszeretet áldozókészsége!... Ha ez így van — és higyük el, hogy így van — akkor ismét nincs megoldva a talány.

Forduljunk tehát más megoldás felé.

Talán a saját érzésünk mutatott rá a megfejtésnek legtermészetesebb irányára, mikor diszharmoniót ébresztett bennünk ez a név: Julia. Egy poétikus emlék jelent meg akaratlanul a kultivált érzés ember lelke előtt Andó Julia nevének és rémétéinek hallatára. De nagysietve vissza kellett üznie az emléket, mert hiszen Romeo-nak Juliájára kiáltó ellentéte annak a reális valóság-nak, melyet Andó Julia neve jelent. De az a pillanatnyi diszharmonikus érzés, melyet a név azonossága földérett, nemcsak arról tanuskodik, hogy az egymást kizáró ellentéteket az emberi szív nem hajlandó egyszerre befogadni, hanem arról is, hogy a természetes érzések valamelyes összhang uralma alatt állanak.

Ha ezt tekintjük irányúnknak és így vesszük szemre a gyilkos cselédleányt, akkor érthetővé válik, hogy ugyanaz a kreatúra, aki egy fodros szoknyáért gyilkolni képes, ugyanaz más körülmények között képesítve van arra is, hogy önkéntes áldozatává letörölni iparkodjék a fájdalomnak könnyeit.

Andó Julia, mint annyi más, gyermekkorától kezdve mostohagyermek volt a társadalomnak. Országutakon kóborolt, putrikban vonult meg és az erdők vadjának életmódját élte, azzal

Már csak apró epizódok jöttek, amik színezték, felvirágozták, istenibbé tették az egész játékot.

Gajári Géza fölkereste Apponyit s körülbelül ezeket mondta:

— En nyilvánosan és asztal fölött bizonyos nyilatkozatokat tettem egyéniséged ellen. Miután maradsz, ebben az ünepélyes pillanatban kijelentem, hogy azokból a nyilatkozatokból sem szívemben, sem agyamban egy atom sem maradt vissza.

Ugyanakkor Kubinyi Géza fölkereste Szentiványi Árpádot s hasonló nyilatkozatot tett:

— Mától fogva lerombolok lelkemben minden választást és békejobbot nyujtok neked.

Olekezés és talán evikupiszi is volt, de ezt már nem tudjuk bizonyosan. Gajári és Apponyi, Kubinyi és Szentiványi megbékélték egymással, mindenki megbékélt egymással, a magyarok istene is megbékélt mindenkivel — oh, ez felejtethetetlen nap.

Az igazságot pedig két rövid monolog tükrözi. Mindegyik monolog apokrif, de igaz.

Válaki ma így gondolkozott:

— Ha nem mehettem ki nyolcvanadmagammal, nyolcadmagammal nem megyek. Az én idegeim nem bírják ki a köznevetést. Pedig az behemóthi kacagás volna, ha így kell kivonulnom. Azt hittem, megteszik nekem azt a szíveséget és marasztanak: — nem tették. Hiszen megkeserültek majd valamikor, mert lesz még egyszer Budán kutyavásár. De ha nem marasztották, hát ugyis maradok. Maradok, erőt gyűjtök, leszek, aki voltam, repesztek, mint eddig tettem, tartom az összeköttetést azokkal, akiket eddig is inspiráltam s majd csak megjön a leszámolás órája. Ha tudtam harminc esztendeig várni, várak még egy kicsit. Mint az anekdotában mondják: „leszek egy órával később doktor!”

A másik valaki pedig így gondolkozott:

— Nekem így is jó. Ő azt hiszi, hogy én azt hiszem, hogy ő hisz nekem és én hiszek neki. Benn marad, hogy engem kiszorítson. De én nem engedem, hogy megvesse a lábát s ha egy lépést tesz, amely nekem nem tetszik, majd megtanul repülni. Ő azt hiszi, gyengíteni fog engem; de én tudom, hogy ő milyen gyenge. Hajlékot adok neki, míg úgy jobb nekem, hogy itt legyen. Aztán majd csak csinálunk valamit. Mint az anekdotában mondják: „engem akar ő tanítani, a tanár urat!”

De azért békesség vagyon a szabadalvüparti vizek fölött...

Még egy pár szót...

Hogy Apponyi a pártban maradt s az egy-séges pártot a legkisebb mértékű kiválás sem gyöngítetté, az ebben a pillanatban a békés kibontakozás szempontjából nem minden érték nélkül való. De komoly jelentősége van igit annak, hogy az igazi párt lelket kapott s szinte hitte tudja támogatni az új katonai programot. Ez pedig annak a Széll Kálmánnak érdeme, aki a konferencián Apponyi skrupulusaival szemben elsőnek emelte fel szavát s aki a mai értekezleten is egész tudását, egész lelkesedését, egész rábeszélő képességét latba vetette, hogy a kibontakozás munkájához egységes, erős és lelkes párt álljon a miniszterelnök rendelkezésére. Mint az egész válság rendjén, a mostani kritikus órákban is azok között állt a legelső sorban Széll Kálmán, akik a párt s az egész ország körül a legnagyobb érdemeket szereztek...

A szabadalvüpart mai értekezletéről részletes tudósításunk a következő:

Báró Podmaniczky Frigyes elnök megnyitja az értekezletet.

Jospovich Imre:

Azon jogokra nézve, melyek a 6. pontban csak általánosságban vannak kijelölve, az 1868. évi XXX. t.-c. értelmében Horvátországra nézve különös figyelembevétel igényelnek: 1. A katonai jelvények rendezésénél az 1868. XXX. t.-c. 62. §. a. 2. A Horvátország-Szlavonország területén lévő katonai bíróságoknál és hivatalos levelezéseknél a horvát nyelvet alkalmazandó mely az 1868. XXX. t.-c. 56., 57., 58. és 59. §-a szerinti Horvát-Szlavonországoknak kizárólagos hivatalos nyelve. A bizottság jelentése 4. pontjában foglalt kérdések rendezésénél az 1868. XXX. t.-c. 7., 46., 47., 48., 56., 57., 58. és 59. §-ában foglalt rendelkezések tartandók szem előtt. Ezek előrebocsátása után a kizárt magyar-horvát országgyűlésen lévő horvát-szavon képviselők nevében kijelentem, hogy elfogadjuk a kilences-bizottság által betervezett jelentést azon módosításokkal, melyeket a kormány megalkatásával megbízott miniszterelnök, gróf Tisza István javaslatba hozott. (Éljenzés és élénk helyeslés.)

Gróf Apponyi Albert:

Abban a reményben élek, hogy a dezinált miniszterelnöknek politikai programja minden lényeges pontban egyezni fog azzal a programmal, amelynek a alapján én a szabadalvüpartba léptem és hogy az ő kormányzati szelleme is meg fog felelni annak a kormányzati szellemnek, amely miatt én a Széll-kormányt támogattam s vállalkoztam és hogy közéletünk szabadsági alapjainak és erkölcsi tisztaságának megővására irányuló az az egész akció (Élénk helyeslés), amely e pártban lettemnek egyik indító okát képezte, az ő kormányzata alatt nemcsak hátramenést nem de további megerősödést és fejlesztést fog nyerni. (Élénk helyeslés.) Ha ezeknek a letelevésnek, ennek a reménynek az ő kormányzata meg-

a különbséggel, hogy az erdők vadja nem vétkezik akkor, mikor a létentartás szükségleteit megszerzi. Az emberi nyomor rajbaival volt közös a sorsa és ezekkel közösen tanulta meg szenvedélyesen gyűlölni azokat, akiket a jólét bölesője ringat. Ha az érzések a szív gyermekei, ugy nincs az emberi szívnek természetesebb szülőtte, mint az irigykedés. Ez az érzések virágfaunájában a vadvirág, mely taposva is nő és a parlagon maradt földön is megerem.

Az irigykedés magja, gyökere két szó, két meghatározás: a van és a nincs. „Őnéki van” — sugdosta korán, Andó Julia élete hajnalán a mindennapos életpasztalás, és keserőséggel tette hozzá: „és énnékem nincs”. Ez a tapasztalás, ez a két szó, ez a termelő magja az irigykedésnek napról-napra, hétről-hétre és évről-évre megfogamzott szívének fekete földjében és hajtotta és termelte a vadvirágot buján, gazdagon. Mindig az ismétlődött meg, hogy másnak van és neki nincs. Ez által gyűlöletessé lett: de nem a „van”, hanem az „ő”, — nem a „birtoklás”, hanem a „birtokos”.

És mi az irigykedés tulajdonképpeni benső tartalma? Mi ennek az érzésnek a kisérő gondolata? ... A tehetetlenség! Az a tudat, hogy a helyzetet megváltoztatni gyöngék, képtelenek vagyunk! Így tehát az irigység nem más, mint lekötött gyűlölet, mely a boldog birtokos felé hőmpolygottai az eltitokolt gyehenna füstjét. Akiben pedig a megfékezett gyűlölet éveken át folyást ég és állandóan táplálkozik annál az emberölés gondolata és a gondolat kivitele aligha más, mint pusztán erő, erély és temperamentum kérdése.

Andó Julia egész életén át hanyódot-vetődött, emberanyag-szemete volt a csárdának, lebujoknak, viskóknak. Az évek során felhalmozódott irigykedés elfojtott lángja, temperamentumánál fogva fokozta lelkében a szilaj gyűlölködést. Rövid életideje alatt kétszer is kitért az elfojtott láng és fékevesztett birtoklási szenvedélye cselekvéssé fajult. A második gyilkosság után azonban — és éppen itt következett be a látszólagos

pszichikai képtelenség — egy nagy változás állott be. Andó Juliára nézve éppen a „van” és a „nincs” tekintetében. A büntény után, szökése közben csak az eső verte őt, de nem a lelki-furdalás. Amint felszáradt a rubája, nem töltötte be más az érzelmevilágot, csupán a birtoklásnak tudata. Még addig soha nem birtokolt nagy összeg urának, gazdájának érezte önmagát. És ebben a pillanatban lépett elője az a szerencsétlen anya, akinek kiesikéje számára még kóporsóra sem tellett. Az a fájdalomtól megtört asszony egy tűnhetett föl Andó Julia előtt, mint a perszifikált szegénység, mint a megtestesült emberi nyomor. És ezzel a nyomorral szemben ő a gazdagságot képviselte; először életében, legelőször és utolszor. A „van” és a „nincs” viszonya Andó Juliára nézve megváltozott. Az irigykedés létalapja a megváltozott viszony következtében megszűnt és az ő szívében is kifakadt — nem az irigykedés, nem a vadvirág, hanem a jólétnak üvegházi virága: az áldozatkész emberszeretet.

Az eldurvult lélek izléséhez képest valamelyes összhang kellett hogy uralkodjék Andó Juliának pillanatnyi érzelmein. A szerencsés menekülés, melyet véglegesen hitt. A menedék hely nyugalmat ígérő biztonsága a menekülés után. A saját nélkülözéseinek tünézőz emlékei és azok a határozatlanul imbolygó remények, melyeket a pénzhez, a jelentékenyebb összeghez fűz a szegény ember. E körülményekből alakulhatott ki az a harmónia, mely egy pillanatra, egy áldozat erejéig a bűn nivójának magasán föléjehelyezte az Andó Julia szívét...

Mindezekből azonban korántsem az következik, hogy az elitőz verdikt hibás. Legelőbb az, hogy ugy a bűn, mint a polgári erény nagyrészt a van és a nincsnek természetes folyománya. Vagy talán az a pamás következik mindezekből mint legutolsó konkluzió, hogy — keserű kedvében teremtette Isten a világot!

felel, akkor én azt szívesen támogatom fogom. (Élénk helyeslés.)

En nem akadok meg azon, hogy mikor a zászló, amelyet sokáig lobogtatam, végre odakerült, hogy az a bevéendő várak ormaira tűztek ki, ezt a zászlót más veszi a kezébe és nem én. Megengedem, hogy igaz van Sággy Gyulának abban, hogy normális alkotmányos viszonyok között, a parlamentáris életnek normális törvényei szerint az eszméknek megvalósítására azon vannak hivatva, akik ezeket az eszméket hirdették. (Igaz! Ugy van!) Amde Magyarországon ez nincs így, mert mindig úgy látuk századokot át, hogy akik Magyarországon a nemzeti haladásnak eszméit küzdötték, azok ezzel a hatalom előtt bizonyos ödümöt vontak magukra (Igaz! Ugy van!) és hogy ezekkel mindig kellett az azzal az ünnegtagadással bírniok, hogy megelégedjenek az azzal, hogy az általuk elhittett eszméknek magva kivirágzik és gyümölcsöt hoz, ha az általuk lobogtatott zászló diadalra jut, a diadal pillanatában más valaki vegye kezébe a zászlót, csak hogy az odakerüljön a vár iókára. (Élénk éljenzés.)

Ez volt tehát főleg az a varázs, amely engem a kilences-bizottság által formulázott, különben több pontjában az én óhajításaimnak teljesen legalább meg nem felelő program ellogadására bír, mert abban, ami az én politikai életémnek egyik tengelye és egyik vezérméje volt, tartalmas, nagy és bármint mondjanak is a kisebbítőit, a magyar hadsereg megalapítására alkalmas kezdeményezés történt. (Igaz! Ugy van!) Hogy ez meg ne történhessék, hogy ez megakadályoztassék, ezért a felelősséget nem tudtam volna magamra venni. (Élénk éljenzés.)

Most a pártértekezlet szembenélünk azon módosításokkal, amelyeket a t. miniszterelnök ur hozott és amelyeknek a párt programjában való felvételét kívánja részben azokkal a deklarációkkal, amelyekkel a pártprogramunkat különben általa nem kiigazított részét, bizonyos gyakorlati hatályában még kétségessé teszi, mint amiólt volt eddig. Azt elismerték mindannyian, elismerte különösen tegnapi felszólalásában gróf Andrassy Gyula t. barátom is, hogy ezek a módosítások e pártunk némely tagját és azok közt engem nem utolsó sorban, a legnehezebb helyzetbe hozzák. En, amikor a kilences-bizottságban tudomásom szerzetem ezen módosításokról, rögtön megmondtam barátomnak, Tisza Istvánnak és ezt itt ismétlem, hogy az én lelkemtől távol áll az a gyanus, mintha ezen módosítások az ő részéről az a céllal hoztatt volna javaslatba, hogy ezekkel a párt egy részének, nevezetesen csekély magának helyzetét nehezé tegyék. Hát az én t. Tisza barátom a mellet, hogy hazafülszámra appellál, erős hitet követel tőlem, a legerősebbet, amelyet dacára annak a nagy véleménynek, amelyvel gróf Tisza István képességei iránt vagyok, egy embernek előlegezni, különösen olyannak, akivel az ember egész életpályáján át mindig ellentétben volt. talán kissé nehéz.

Es talán nem is leiel meg egészen a méltányosság követelményének az az egyoldalú felhívás, amelyet t. barátom hozzám is intézett, mert, engedelmet kérek, ennek a pártgyűlésnek összes költségét én viselem. (Ugy van! Ugy van!) Anyagi tétre áttérve a hasonlatot, ha többen egyesülnek egy vállalatra s aztán az mondatnék, hogy igenis, együttes erővel akarjuk a vállalatot előbbrevinni, hanem az összes költségeket a te vagyondódból te fogod fizetni, hát itt az én erkölcsi vagyonomra hosszú politikai pályám egyetlen szerzeményére utalhatnak ennek a politikai lépésnek összes költségei. (Ugy van! Ugy van!)

Legfeljebb engem érhet gancs, hogy tulságos engedékeny voltam, engem érhet felszólás. Am érjen, állók ebebe mert ahol csak az én reputációmnak esetleges osztrátsa áll szemben az ország azon nagy érdekével, amely a kibonyolítást követeli, (Hosszan-tartó, lelkes éljenzés): hát Isten neki!

De már aztán van egy határ, ahol meg kell kell állnunk, és az a határ az, ahol a nemzeti vagyondó kelene nyulni. az a határ. ahol az én meggyőződése szerint Magyarország közjogának integritásához kelene nyulni.

Igy jutottunk el szerencsésen a kilences-bizottság programjának közjogi jogtörténeti részéhez. Méltóztalnak tudni, hogy annak formulázása is már kompromisszum eredménye, hogy én már a kilences-bizottságban épp úgy, mint 1879 óta mindig (s még legutóbb is kifejezem azt az én szízárd, eddig senki által meg nem döntött közjogi meggyőződésemet, hogy az 1867: XII. törvények 11. §-ának elismert alkotmányos fejedelmi jogokban a hadsereg szolgálati és vezényleti nyelvének megállapítása nem foglaltatik. (Ugy van! Helyeslés.) A bizottság többsége tudvalegőleg ellenkező állásponton volt, amint-hogy ezt a kérdést a jogtudományban, nem tudom hogyan, kontroverziák kísérik és a végén is a bizottság egy oly formában állapodott meg, hogy „a hadsereg vezér- és szolgálati nyelvét nézve fenálló jelenlegi állapot ő felségének az 1867-ben elismert alkotmányos fejedelmi jogai alapján tartott fenn”. Meg kell azonban jegyeznem, t. értekezlet, hogy azok után, amik ezen az értekezleten történtek, küönösen az után a fényes expozé után, amelyet a bizottságnak mélyen tisztelt önöké tett, ahol kifejtette, hogy az ő fellogása szerint abban a szövegben is beforogtatott annak az elismerésére, hogy a nyelvkérdés, hogy a nyelv meghatározása em 11. §. alapján a fejedelm jogai közé tartozik s azon tapasztalás után, hogy leszkent t. barátom is hasonlót olvasott ki ebből a szövegből, most már engem ez a bizottságnak megállapított szöveg nem elégíti ki, úgy hogy én ma hozzá sem tudnék már szavammal járulni, hanem hogy a magam gondolatát kifejezem, egy új szövegnek a megállapítását kellene kérnem, mely viáogosan tartalmazná, mit? — Nem az én álláspontomat, hanem azt, hogy ez a kérdés nyitva maradjon s amely szöveg így hangzanék: a hadsereg vezér- és szolgálati nyelve tekintetében jelenleg fenálló állapot a 67-ben elismert

alkotmányos fejedelmi jogok olyan gyakorlata utján tartatott fenn, mely ellen a törvényhozás többi tényezői 67 óta kifogást nem tettek.

T. értekezlet! Távol attól, hogy a jogtörténeti nyilatkozat második és harmadik bekezdése által akadémiikus, jelentéktelen kérdéssé válják az, hogy vajon a 11. §-ban megállapított fejedelmi jogok közé tartozik-e a hadsereg nyelvének megállapítása, én azt mondom, hogy a második és harmadik bekezdésben foglalt garanciáknak gyakorlati értéke egyenesen attól függ, hogy az első almonában ezt a fejedelmi jogot létezőnek el ne ismerjük, meg ne állapítsuk. (Ugy van!) Ez tehát előttem, t. értekezlet, a dolognak gyakorlati jelentősége. De ez bármint legyen, engem 300 esztendő alkotmánytörténetének tanulmányozása arra tanított, hogy a magyar nemzet nem lehet eléggé óvatossá abban, hogy közjogának bármely oly részcsekéjéhez is nyuljon, melynek gyakorlati horderőre egy adott pillanatban talán nem tudja fel-fogni. (Ugy van!) Otven, száz, kétszáz esztendő után jöhet az a pillanat, ahol egyszerre senki által előre nem látott erővel és aktualitással felbukkannak azok az elméletiek, felbukkannak azok a mérnyelvek, melyek az országgyűlésnek, sőt egyeseknek egy-egy vigyázatlan szaván alapulnak.

Tehát előttem tiszta dolog, hogy ez nem egy gyakorlati horderővel bíró kérdés, de még ha nem is látám olyannak, egyszerűen ezen tapasztalások alapján csak azért mert ma a gyakorlati horderő nem látám, nem nyulok hozzá nem klariifikálom ezt.

Engem ismét 300 esztendőnek története arra tanított, hogy ez a nemzet igen gyakran, mikor nem érezet magában elég erőt arra, hogy bizonyos kérdéseket a nemzeti jogoknak értelmében klariifikáljon, beenyugodott abba hogy azok homályban maradjanak inkább, mintsemhogy a nemzet jogait ellenére klariifikáltsanak. Ennél a helyzetnél állunk iten is. A 67-iki törvények és a 67-iki műnek megalkotói is tudták, hogy közjogi dolgokban jobb a világosság, mint a homály és ezt a kérdést ő mégis homályban hagyták. Tudták, miért teszik, hogy homályban hagyják, ismerték a kérdésnek fontosságát. Noha én abból a homályból, amelyben ők ezt a kérdést hagyták, mert nem tudták volna a nemzet jogainak érdekében klariifikálni, ebből a homályból én ezt a kérdést nem viszem át abba a világosságba, amelyben az a nemzet jogainak hátrányára világítálnék meg. (Helyeslés.)

De a végén is, t. értekezlet, azok, amiket az ország jogai megvédése szempontjából megállapítunk, nem klariifikálást igénylő kontroverz kérdések: ezek oly egyszerű tételei a alkotmány jogainak amelyekhez itt az ország határain belül soha semmiféle fényező részéről kélely, honály nem férhetet. Amit pedig ezzel szemben a király jogai precizozása szempontjából akarunk tenni, ezen módosítások szempontjából, azt a legenyhébben szólva, egy kontroverz kérdésnek egy politikai akció szelvébe a nemzet hátrányára és a korona előnyére történt eldöntése képezi. (Ugy van!)

De most, t. értekezlet, meg kell már röviden indokolnom azt a meggyőződésemet, azt a szízárd, tántorthatatlan meggyőződésemet, amelyet az 1889-iki véderővita alkalmával ezekkel a szavakkal fejeztem ki, hogy az 1867-iki évi törvények 11. §-ában elismert belsérvezeti, vezényleti és vezényleti jogkörbe mindent bele lehet érteni, csak a nyelv meghatározásának jogát nem. (Ugy van!)

A 67-iki és 68-iki törvényeink megalkotói hallgattak erről a kérdéstről. Ha egyebet nem, ezt a halgatásukat hagyták rá örökségül. Miért? Hiszen ha a magyarázatot abból a feltételtől kiindulva alkották volna meg, amely feltételtől ma a kilences-bizottság programján javasolt módosítások indulnak ki hogy a kormányalkításra alkalmas programot csinálnak, ebből a szempontból, ha a közjogi meggyőződésükkel megegyezett volna, egészen indokolt volna annak kimondása, hogy ez a fejedelmi jogkörbe tartozik, hogy ez az egyenlősége a hadseregnek tehát törvényen, illetőleg törvényből derívalt, tehát törvényerővel bíró fejedelmi intézkedésben állapít, de ezt nem akarták megmondani. A tényleges állapotot ismerték; tudták, amint indok és érezzük mi is és érzem én is, hogy annak a megváltoztatása súlyos politikai konfliktusokba kaverne a nemzetet, amelyeknek a nemzetet nem akarták kitenni; de hallgattak és ehhez az akkori halgatásukhoz annál kevésbé nyulok, mert Deák Ferenc sem mindig hallgatott. Deák Ferenc 1886-ban az ő követi jelentésében, mikor nem a hadsereggel kapcsolatban, hanem más ügyvel kapcsolatban — de ez mindegy — a magyar nyelv jogáról volt szó midőn visszautasították a korona részéről azt, hogy a törvények csak magyar nyelven hozhatssanak, azt mondta: „Mélyen érezük a mi nyelvünk sorsának méltanúságát s meg lévén győződve, hogy a nyelv és nemzetiség kitéjelődését parancsoló hatalommal gátolni fejedelmi jussok közé nem is tartozhatik, ellenkezőleg stb.”... Hát ez az én credom is, t. értekezlet. Fogalmilag ki van zárva, a magyar nemzet egész jogtörténetének irányzatával ellenkezik, a magyar nemzet önényege feletti örököségi kötelességével ellenkezik, hogy a magyar nyelv jogai körülhatárolása feletti örököségi törvényhozás bármelyik faktora átruházta a törvényhozásnak ezviktaktórára. (Ugy van!) Nem mindig Ferenc Józsefek ültek azon a trónon és nem mindig Ferenc Józsefek fogtak rajta ülten. Valóban a magyar nemzetvétele önönmaga ellen, hogyha az X. által képviselt azon hatalom kezébe tenné le a nemzeti létének legféltettebb palladiuma feletti örököségi csak kerülő uton juthatnak hozzá a törvényhozás többi faktói. (Ugy van!)

Ezek az én szízárd, az én tántorthatatlan, hosszú tanulmányozásom alapuló közjogi meggyőződésemet képezik s én úgy vagyok meggyőződve, hogy mi a magyar közjog integrálásán a magyar nemzet jogi és állami létének garanciáit ejtenék csorbát, ha ma

megennők azt, amit minden kísérlet dacára soha eddig se törvényhozás, se párt nem tett, hogy a magyar nyelv jogait akképp körülhatárolja. Mert ezt jelenti a nyelv meghatározásának joga, ez egy általán kifejezés, de kinek jut eszébe azt mondani, hogy a német császárnak, aki ped g a vezénylet, vezénylet és belsérvezet jogaival bizonyosan oly mértékben bír, mint a mi uraikodunk, abba beleértetik a nyelv meghatározása is Ez azt jelenti, azt a jogot, hogy ki lehatározza is Ez azt jelenti, hogy a magyar hadseregben a magyar nyelv nem érvényes. Ennek kimondása fejedelmi jogkör nem lehet. Nem hiszem, nem fogom hinni, míg nekem erre világos törvényt nem mutatnak. Ez soha eddig se országgyűlés. se párt ki nem mondta és engedelem kérek, nagyon leszáll azoknak a vívmányoknak az értéke, amelyeket most a nemzetnek hoznak, hogyha egyidejűleg annak áraként az ezidei közjogi bírtok állományához képest ilyen hátralepést teszünk. (Ugy van!)

Tehát, tisztelt értekezlet, reaszumálva magamat, én ami az én saját személyes erkölcsi vagyondómból telik, a politikai opportunitás tekintetét alá első engedelmeinek terén, bár ennek értetéséhez messze mentem már akkor is midőn a kilences-bizottság megállapodásaihoz hozzájárultam, a teli marakkal odaszórom minden személyes következmény figyelmen kívül hagásával abból a célból, hogy a kibontakozásnak lehetőségét elősegítem annak utjába gátat ne tegyek. (Helyeslés.) De ami aztán a nemzetnek vagyondóhoz tartozik, ami e nemzeti jogoknak integrálásához tartozik, abból t. értekezlet, legyen belőle bármi, nem engedhetek, hozzá nem járulhatok.

De t. értekezlet, ezt is meg lehet még osztani. Ennek az utolsó kérdésnek is van egy része, mely rá tartozik, s van egy része, amely a nemzeté. A nemzeté az, hogy az ő jogait elhomályosító nyilatkozat ne történjék; az enyém az, hogy mi nő alakban, minő módon tartom fenn ezt az álláspontot. Hát én a kérdésnek azt a részét, amelyet hozzá tartozik, még ezt is odahozom a kibonyolítás szükségseztől munkájának elősegítésére ádoztal. És ezért utolsó szavam az: fenntartom az én meggyőződésemet és nem járulok hozzá, ha úgy fogadtatnék el, mint Tisza István indítványozza, a jogtörténeti nyilatkozatnak első bekezdéséhez nem járulhatok hozzá, nem csatlakozom. De teljes őszinteségnek kell lenni, semmi kételemiségnek kölesönös álláspontok között nem szabad lenni, mert ha együtt maradunk, örülni fogok, ha szétmegyünk, tisztelhesük legalább és becsülhesük meg egymást férfias őszinteségünkért. Fenn kell tartanom magamnak nemcsak ezt a meggyőződést ezzel szemben, de fenn kell tartanom minden esetben az akció szabadságát is, ezzel a felfogással szemben az én felfogásom mellett, telmerül ha ez a kérdés, nem itt a párt kebelében, hanem a határozata utóvégre csak erkölcsi erejű, hanem ha felmerül a törvényhozás terében, ahol oly határozatokot hozunk, amelyek csakonyan közjogi jelentőséggel bírnak, mindig kötelességemnek fogom ismerni sikra szállani annak a felfogásnak érvényesítésé ellen, ami a Tisza István által proponált módosításban van.

Kzen fenntartás mellett és ha ebben megbizik a t. deznált miniszterelnök és a párt, hogy akkor ez az eszt előfordul, én a kellő időben le fogom tudni a konzekvenciákat tenni, ebből az álláspontból, amelyre engem lekiismeretem kötelez és amelyet, ismétlem, se nem gyengitek, se nem tagítok tőle; ha ezen nyilatkozatom mellett a pártunk tagja maradhatok, maradok benne, ha ezen nyilatkozat mellett nem maradhatok akkor, t. értekezlet, már most le kell vonnom a konzekvenciákat. Ez az én hivatalosom. (Hosszas, élénk tetszés, helyes és éljenzés és taps.)

Gróf Tisza István:

T. értekezlet! Én azt hiszem, az adott pillanatban nem volna szükséges kiterjeszkedni a felvetett kérdéseknél semmi olyan részletre, amely magát az előttem szóolt t. barátom által felvetett kardnális fontosságú kérdés lényegét nem érinti. Igyekezni fogok tehát azon egy nagyfontosságú közjogi pontra szorítkozni, amely döntő sulytal bír és domborodott ki az ő felszólalásában is.

Csakis két rövid megjegyzés az, amit ezt megelőzőleg is, úgy érzem, megietnem szükséges volna. Az én t. barátom igen helyesen kifejezett adott annak, hogy még az a tény, hogy a katonai program ellogadtatik, további konzekvenciákkal egy kormány általános politikájának támogatására nézve nem birhat. Ez magától értődik. Hozzáülte t. barátom azon reményét, amelyet köszönetet mondok neki, hogy az előterjesztendő kormány-program semmi egyéb pontja sem fog olyan momentumot tartalmazni, amely e kormány támogatását rá nézve lehetetlenségé tenné. Remélem én is. És midőn ő specialisan kifejezte azt, hogy reméli és várja, miszerint az új kormány kormányzati szellemét, amelyet ő támogatott, erre nézve azt hiszem, hogy teljesen őszinte legyen az álláspontom, egy rövid kijelentéssel tartozom. (Halluk!)

T. barátaim, én azt hiszem, senki sem fogná fel teljesen feladatát, hogyha a maga állásában egy más államférfiúnak a maga kormányzati politikájában egy más kormány politikájának kópiaját akarná adni, mert a kópia mindig rosszak szoktak lenni. Az aránylag gyöngébb dolgokat nagyon könnyű utánozni, a jó dolgok rendszeren össze vannak törve az illető államférfiú egyéniségevel s azt a másoló visszaadja nem képes. Hát legyenek róla meggyőződve, t. barátaim, én sem egyik, sem másik kormány kópiaját nem fogok igekezni visszaadni. Azt azonban remélem, hogy azon kormányzati elvek és intenciók, amelyek engemet vezetni fognak, azon jelenlegi államférfiú kormányza: intencióival, akiről itt a sorok közt szó volt, semmiféle ellentétben állani nem fognak. (Éljenzés.)

Es különösen hangulyozni kívánom azt, amit

údatól rólam mindenki, aki e téren eddig szerény körben működésemet ismerhette és figyelemmel kísérhette. Közügyekre, valamint a közigazgatásra vonatkozó fellegasomnak sarkkövét képezi az, hogy senki jogtalanság nem történjék, senkinél visszaélései jogtalan palástolásban ne részesüljenek, (Élénk éljenzés.) senki általában jogtalan kedvezményekben ne részesüljön. (Éljenzés.) Ezen sarktételek össze vannak növe egész politikai egyéniséggel és vezérforrást fogják képezni kormányzati tevékenységünknek. (Hosszas, élénk éljenzés.)

A másik megjegyzés vonatkozik t. barátomnak azon nemese elhatározására, hogy ő, mint magát kifejezte, erkölcsi vagyonát szórja a közérdek előmozdításának oltárára. Nagyon helyes és szép dolog. De engem megnvugt az ez is, hogy az erkölcsi vagyonnak sajátosság természetű van. A közérdek önzetlen szolgálatban szerzett erkölcsi vagyon olyan sajátosság természetű, hogy annál nagyobb lesz az (Ugy van!), mentől többet nozunk belőle a közérdek oltárára (Ugy van!), és én meg vagyok róla győződve, t. barátomnak az elhatározása, hogy ő erőt vesz magán, hogy ő áldozatokat hoz azért, hogy a köz ügyet szolgálja, csak növelni fogja azt a tiszteletet, amellyel körülvesszük. (Élénk tetszés, helyes és taps.)

Hát ezeknek előrebocsátása után most már nem térhetek ki az elől, hogy lehető rövidséggel, hiszen e kérdésről lesz alkalmunk bizonyára a Házbán is foglalkozni, hogy lehető rövidséggel, de egyáltalán lehető határozottsággal is jelezsem álláspontomat a felségfogalomra a nyelvkérdésre való kitérkedés körül. Tennem kell ezt, t. értekezlet, először azért, mert saját meggyőződésemet szerint is a kérdés homályban nem volt a múltban és homályban nem hagyható a jelenben sem. Az a fellegás, mint hogyha itten oly állapotról volna szó, amely tényleges alkotmányos jogszabályon nem alapszik, amely a gyakorlat által nőtt ki, de amelynek jogforrása felett bizonyos homály uralkodik, ez az állapot ellenében állott a Deák-pártnak és az annak örökösét képező szabadelvűpártnak állandóan képviselt álláspontjával, ellentétben áll az én igénytelen szemlélyem egyéni meggyőződésével és azt hiszem, parancsoló politikai szükség, az ország érdekében feltétlenül szükséges az, hogy ez a kérdés tisztába hozassék és erre vonatkozólag a pártunk az álláspontja tisztáztassék.

En meg vagyok róla győződve, hogy soha a 67-iki kiegyezés létre nem jött volna, soha az 1867: XII. törvények nem szentesíteték volna, soha azon nagy államférfiaknak hazafias munkássága eredményre nem vezetett volna, ha a koronában az a hit maradt volna fenn, hogy az ő jogköröknek egyik legjelentősebb terrénján homály és kétértelműség uralkodik. És meg vagyok győződve róla, hogy a korona és a magyar nemzet közötti igazi bizalomteljes közreműködés és együttműködés csak akkor képzhető, ha arra a kényes térre a homályt a kétértelműséget kiterjedni nem engedjük. (Ugy van!)

Az én igénytelen nézetem szerint az 1867. évi XII. törvények 11. §-a igenis szövegében eldönti ezt a kérdést. Mert vezényelni vezényelv nélkül nem lehet, egy intézmény belső szervezettel megállapítani szolgálati nyelv nélkül nem lehet. Ha tehát az mondati valakire, egyénre vagy hatóságra, hogy valamely intézmény belső szervezettel megállapítja, és a nyelvre vonatkozólag külön törvényes kitélre nem történik, a dolog természeténél fogva a belső szervezettel megállapításban benne foglaltatik a szolgálati nyelv megállapítása is. Nem kell tehát nézetem szerint tovább mennünk, magának az 1867. XII. t. c. 11. §-ának szövege megadja erre a jogalapot. De támogatnom ezen fellegasomat még két érvel: az egyik az, hogy így jogtát ez t. 67-ben egy azok, akik megalkották a törvényeket, mint azok, akik ellene voltak.

Hát az igaz, én nem tudok az én igen t. barátomnak arra a felszólítására választ adni, hogy mutassak rá pozitív nyilatkozatra, amely ezt elismeri, nem tudok, nagyon egyszerűen azért, mert ez a jog abban az időben senki által soha kétségbe nem vonatott, nem is kellett tehát nyilatkozni és ennek megítélését erősíteni. De igenis azt tartom, hogy a legerősebb érv ebben a tekintetben abban rejlik, hogy mindazok, akik a közös hadsereget támadták, soha a 67-es kiegyezés megállapítását követő első évtizedekben nem helyezkedtek arra az álláspontra, hogy a nyelv kérdésében lehet intézkedni, hogy a nemzet intézkedési jogai a koronára állt nem ruháztattak. Abban a halgatásban amely ezen a téren nyilvánult ellenzéki és Deák-párti részről, abban látom a legerősebb érvet arra, hogy a köztelleg az volt, hogy a szolgálati és vezényelv megállapítása ő felségének alkotmányos jogkörébe utaltott.

De ez felel meg magának az 1867-iki évi törvényhozás! akciói belső természetének és tartalmának is. Az 1867: XII. t. c. azon része, amely a közös ügyekre vonatkozik, anyagi részében deklarativ természetű és új jogszabályokat csak a közös ügyek kezelésére módára néve kíván felállítani, anyagi dispozióira néve tehát ismeretes a törvényhozás azon szándéka előtűnik, miszerint a meglévő állapotokat kívánja fenntartani, úgy, ahogy azok a törvény megalkotása előtt a magyar közjog alapján tényleg léteztek.

És ha ebből a szempontból vizsgáljuk a dolgot, az a küzdelem, amelyet a magyar nemzet nyelvének érvényesítése tekintetében a múlt század első felében lefolytatott az a küzdelem, amely 1790-től 1848-ig terjedt, engemet megerősít abban a fellegásban, hogy az állandó hadsereg szolgálati és vezényelvének megállapítása ő felségének igenis alkotmányos fejedelmi jogát képezte. Mert mi látunk? Óhajította a nemzet, hogy ez másképp legyen, kívánja, hogy törvénybe iktattassék a magyar vezényszó, igenis, de lege forenda, mint egy fontos célját a nemzeti politi-

kának kitűzte maga elé, de sohasem állította, hogy a tényleges állapot jogszerűen, sohasem vette fel ezt a sérelmi pontozatok közé, hanem mindig azok közé a pontok közé tartozott ez, ahol rearmokról, új törvényes alkotásokról volt szó. És engedje meg nekem az én igen t. barátom, ha ő arra hivatkozik, hogy nem érvényesíthető jogokat mások is letett a magyar országgyűlés, hát igenis letette a jog világos főntartása és óvása mellett, de egy létező jog érdekében folytatott küzdelem soha nem tett volna úgy, hogy világosan és ünnepélyesen ne tiltakozzék és e sérelem ellen óvást ne emeljen.

Ezek azok az indokok dióhéjba szorítva, amelyek engem arra a szilárd meggyőződésre bírnak, hogy igenis az 1867: XII. t. c. 11. §-a alapján a közös hadsereg vezény- és szolgálati nyelvének megállapítása ő felségé alkotmányos jogkörébe tartozik és fontos politikai momentumnak tartom azt, hogy a szabadelvűpárt ezen kérdésben határozottan állást foglaljon. Nagyon természetes, azon t. barátainknak, akik más nézetben vannak, teljes joguk volt ezen nézeteket itt kifejezni, azok érvényesítését megpróbálni, teljes joguk van abban a tekintetben a pártunk határozatát provokálni. Ha ez a határozat az ő nézetük ellenére üt ki, ez nagyon természetesen senki meggyőződésén erőszakot nem ejtethet, senki meggyőződését meg nem változathatja. De igenis igénytelen meggyőződéseim szerint jár azon következménnyel mindazon t. barátainkra nézve, akik továbbra is a párt tagjai óhajának maradni, hogy mindaddig, amíg e párt kölékélében állnak, tartózkodjanak minden olyan cselekvéstől, amely őket tényleg, tetleg a párt ezen álláspontjával hozná ellentétbe. (Ugy van! Ugy van!) Ma levonni a konzekvenciát nézetem szerint is fölőleges, de jöjjünk azzal tisztába: e párt minden tagjára nézve fennáll e kérdés tisztázásának szüksége abban a percben, midőn bármely cselekményben, bármely politikai ténykedésben beáll a tényleges ellentét a párt magatartása és azon t. tagtársunk magatartása között. Ezeket kívánom megjegyezni, azt hiszem, szükséges volt és kötelességem is volt. (Élénk helyeslés.)

Ivánka Oszkár:

T. pártértekezlet! Azokra, amiket Széll Kálmán, Andrassy Gyula és Hodossy Imre képviselő urak elmondottak, kötelességemnek tartom reflektálni már csak azért is, mert a jövő kormányzati rezsimnek sötét árnyékát veti előre a miniszterelnök urnak azon kijelentése, amellyel itt a párt előtt beköszöntött, midőn úgy állította fel a helyzetet, mintha annak, ha az általa hozott módosított programot a szabadelvűpárt el nem fogadja, az volna a következmény, hogy ezzel lángba borítjuk az országot. Nem ugyan ilyen erős képet, de hasonló sötét kilátásokat tárt elő Széll Kálmán és Andrassy Gyula gróf felszólalása is és, amin legjobban csodálkozom és megütközöm, még Hodossy Imre beszédében is ugyanezen gondolat nyert kifejezést. Az, t. pártértekezlet, amit itt elmondunk, nem marad a négy fal között, hanem kimegyen az országba. Mindenki fogja tehát ovasni, hogy a deznált miniszterelnök ur és az általam megnevezett nagyteknélyű politikusok azt a kijelentést tették és azt fogadták el, hogy abban az esetben, ha a szabadelvűpárt a deznált miniszterelnök programját magáévá nem teszi, ezzel az országot a lángborítás veszedelmének teszi ki.

En azt el nem képzehetem, hogy ez igaz volna, sőt határozottan állítom hogy ez igaz nem is lehet. Feltéve azt, hogy a király a miniszterelnök urat tartan egyedül alkalmasnak arra, hogy Magyarország országot kormányt alakítson, amit én nem tételezhetek fel, mert az kétségtelen, hogy – bár nem tudom, hogy a király tudja-e ezt, de mi tuduk – minden nagy telettség mellett is ő Magyarország egyik a legnépszerűsebb államférfiaknak. (Nagy mozgás.) Ez tehát nem lehet kizárólagos kvalifikáció a kormányalakításra. Azt is tudja mindenki, hogy a katonai követelményeknek senki sem képviselő oly minimumát, mint ő. Ez sem megnvugtát tehát a katonai program jövő végrehajtása tekintetében és így nem teletzethet fel azt, hogy a király azért, mert ő volt az, aki a minimumon is alól maradt kivánságával, ezt tekintethető kizárólagos kvalifikációnak, mert ha ezt elhinném, kétségbe kellene esnünk.

Azt a tárgyasként volt egyik célja a program megalkotásának. Ezt én megengedem, de azt viszont megengedi nekem mindenki, hogy bárki lett volna is deznált a miniszterelnökségre, a pártységi veszélyes-tete senki alatt nem láthatuk volna jobban, mint ő alatta. (Felkiáltások: Ez nem áll!)

Kubinyi Géza: Akinak ez a névete, annak tessék a pártból kilépni! (Nagy zaj.)

Fapp Géza: Ha így folytatja, nem hallgatjuk meg! (Nagy zaj.)

Ivánka Oszkár: Engedelmet kérek, kötelességük engem meghallgatni éppen úgy, mint ahogy nekem kötelességem volt mindenkit végighallgatni. (Nagy zaj.) Különbösen remélem, hogy a szabadelvű körben nem fog a Lengyel Zoltán által magurált taktika tért foglalni. (Felkiáltások: Az a Lengyel Zoltán-féle taktika, amelyet én követ!)

En, t. pártértekezlet, nem hisztem, hogy ezek a tulajdonságok tették volna a király szemében oly becessé a miniszterelnök urat, hogy neki ragaszkodnia kellett ahhoz, hogy ő alakítsa meg a kormányt. (Felkiáltások: Ez személyeskedés!)

Bocsánatot kérek, majd megfelel ő erre. (Nagy zaj és felkiáltások: Ez személyeskedés!) Egyébiránt mindenkinek jogában van szólni és mindenkit meg fogok hallgatni, sőt azt is megengedem, hogy kapdátlatni fogom magamat. (Mozgás.)

Kubinyi Géza: Nekünk azonban jogunkban van valakit meg nem hallgatni. (Zaj.)

Ivánka Oszkár: Ezek szerint a deznált miniszterelnök ur személye nem lehetett az, amire a lángborítás következike. (Nagy zaj.) Én tehát keresem a tárgyi okokat, amelyek miatt ezzel az országot meg kell fenyegetni. Azt nem fogadhatom el, hogy

az, ha a kilences-bizottság programját a párt nem fogadja el és fenntartja azt, hogy lehetőleg magyar honosok álljanak a tisztkező intézetek élén, vagy ha ojejt a miniszterelnök ur által is jelentkezőnek jelzett módosításokat, arra vezethetők volna a királyt, hogy ezek el nem fogadása esetében lángba borítsa az országot.

Ezt én el nem fogadhatom, sőt ez ellen határozottan tiltakozni kötelességem.

Különbösen befejezem felszólalásomat (Helyeslés.) azzal hogy mi, a volt nemzetpártiak, akik között, azt hiszem nagyon kevesen lesznek, akik ezt el nem fogadják, gróf Apponyi Albert személyéhez, akiknek úgy tudás, mint telettsége s önfeláldozó hazafiasága olyan, hogy őt minden nem érdek-politikus részre vezérül deználja, ma sokkal melegebb szívvel ragaszkodom, mint valaha ragaszkodtunk (Ugy van!) és hogy az, hogy mi a pártunk tagjai leszünk-e vagy sem, egyenesen attól függ, hogy ő a szabadelvűpártban benmarad-e, vagy sem. (Nagy zaj és mozgás.)

Nekem, t. pártértekezlet, a legnehezebb ezt a kijelentést megtennem, de mégis megteszem. A legnehezebb azért, mert kijelentetem már, hogy ha gróf Tisza István kabinetével bemutatkozok, én a szabadelvűpártból kilépek. (Általános, élénk helyeslés.)

Elhiszem, hogy ezt talán sokan szerették, de ezt nem azért mondom, hogy azoknak kedveskedjem. (Zaj.) Ellenkezőleg. En sokkal nagyobb hibának tartanám azt, hogy ha ily nehezebb pillanatokban és ily nehezebb körülmények között a vezető hagyományt tehát kötelessége eskék, mint ha következőt lennék. Ez beismerem, hogy az egyik hibába bele kell esnem. Ezért beleszem a kisebb hibába és következőt maradjak abban az irányban, hogy vezérem minden körülmények között és mindenkor követni fogom. (Zaj.) Csak ezt akartam kijelenteni. (Nagy zaj.)

Hieronymy Károly:

T. értekezlet! En az előbb lemondtam a szóról azért, mert azt hittem, hogy gróf Apponyi Albert nyilatkozata és a deznált miniszterelnöknek arra adott válasza után bátran befejezhetjük a vitát. A tegnapi és tegnapi délutáni napon lelolyt vita, dacára annak, hogy a part egy fontos elhatározás előtt áll, dacára annak, hogy a fellegasok a program nem pontjára nézve eléggé eltérők voltak, a lehető legobjektívabb módon, tökéletesen tárgyilagosan folyt le (Ugy van!) és én nagyon sajnálom, hogy az előttem szólt t. képviselőtársunk ebbe tisztán személyes, szubjektív okokat kevert bele. (Ugy van! Ugy van!) En nem vonom azt egyáltalában kétségbe, hogy e párt tagjainak bármelyikére személyes motívumok és személyes, szubjektív érzések bafolyással ne legyenek, de ezeket a vitába belekeverni, ezekkel a vitát elmergesíteni akarni, (Ugy van! Ugy van!) ez ellen, azt hiszem, hogy a párt túlnyomó többsége határozottan tiltakozik. (Én kénytárs.)

Ami már most magát a programot illeti, ami illeli azokat a különbségeket amelyek vannak a közt a program közt, amelyet nekünk gróf Tisza István ajánlott és amelyet a kilences-bizottság élénk terjesztett, amelynek egyik szerény tagja én is voltam, ez az a különbség a tegnapi napon, az én fellegasom szerint, tökéletesen meg lettek világítva, azokra nézve semmiféle kétség fenn nem forog. Nézetem szerint: az is kellő világításba helyezett, hogy e közt a két program közt annak lényegére, annak belső tartalmára, annak a politikai életünkre való kibatársára, nézve vajmi kevés különbség van. És én azt hiszem, hogy az a körülmény, hogy két program fektűd előtűnik és hogy ennél fogva mindenki inkább arra helyezte a súlyt, hogy mi a két program közt a különbség, mindakét programnak hátrányára vált, mert ha azt a programot tisztán csak a maga belső, objektív tartalmában bírálja bárki, arra a programra azt mondani, amit az egyik t. felszólaló képviselőtársunk – gondolom Isekkuz Győző – már tegnap mondott, hogy az minimális tartalmu, és amit ma Ivánka Oszkár t. képviselőtársunk említett, hogy csekély tartalmu, erre a programra azt mondani nem lehet. (Ugy van!)

T. értekezlet! Egy százados küzdelem folyt arra nézve, hogy a közös hadsereg kiegészítő részét képező magyar hadsereg valóban magyar legyen, ahogy tegnap gróf Andrassy Gyula t. barátom megát oly szépen kifejezte, hogy biztosítsák az, hogy ez a magyar hadsereg, mint az egész hadseregnek kiegészítő része, olyan legyen, amely fellegasában, amely érzésében, Besszealkotásánál fogva más, mint magyar ne lehessen. Vannak igenis régi törvényeink, de soha sem jutott az országgyűlés abba a helyzetbe és soha sem tette azt, amit mi most javaslunk a t. pártunk, hogy t. t. e azt a nagyon fontos célt intézményileg biztosítsa. Hogy pedig t. képviselőtársaim és különösen gróf Apponyi Albert kiemeltek azt, hogy annak a küzdelemnek, amely erre irányul, csakugyan most intézményileg biztosított eredménye van, azt az én fellegasom szerint kicsinyelni egyáltalában nem lehet. (Ugy van! Ugy van!)

Egy fontos elhatározás előtt áll a párt. És most rátérek arra, amit előttem szólt t. képviselőtársam elmondott, hogy ő tagadásba vette a deznált miniszterelnök urnak egy kijelentését, hogy ha tudniillik ezt a programot el nem fogadjuk, lángborítjuk az országot. En nem szavakon akarok nyargalni, de az bizonyos, hogy annak a hosszú válságnak, amelynek látjuk, hogy milyen nehéz volt a megoldása, amely felé – remélem – most közeledünk, hogy annak a hosszú válságnak milyen káros következménye van az országra, (Ugy van!) hogy mennyit vesz ez az ország erkölcsi és anyagi hitelében, (Ugy van!) hogy ebben az országban mennyire züllik minden közalapok, (Ugy van! Ugy van!) hogy közel állunk az anarchikus állapotokhoz. (Ugy van! Ugy van!) Aki ezeket a viszonyokat nem látja, aki ezeknek megszűntetésére nem akar mindent elkövetni, annál megvalósul, őszintén nem értem, honnan szerzi politikai tájékozását. Ha most, amidőn kijelentette előtűnik gróf Tisza István, hogy ő abban a helyzetben van, hogy

esen program alapján, amely — ismétlem — bel-
tartalomra nézve gazdag intérményeket tartalmaz,
amelyeknek messzeható erkölcsi hatása lesz a jövőre,
kormányt alakítva, ha most megvonjuk tőle ezt a le-
hetőséget, akkor nem tesszük egyebet mint a mos-
tani káros és az országot minden tekintetben sújtó
állapotot meghosszabbítjuk. (Ugy van!) És én nem
tudom eléggé méltányolni azokat a t. képviselőtársasá-
mat, akik egyik-másik pontban talán fölünk eltérő
fellegásban vannak, hogy ezeket az agyálkaikat, ezeket
a kételyeiket a közügy érdekében legyőzni igye-
keztek. (Élénk éljenzés.)

En tehát azt a kifejezést, amelyet előttem szó-
lott képviselőtársam annyira kontrovertált, hogy
lángba borítjuk az országot, úgy értem, hogy ha
most újra megakadályozzuk az által, hogy nem
fogadjuk el az előtünk fekvő programot, egy ren-
des alkotmányos kormányt megalkotásánál, akkor
csakugyan nagyvot vétünk az ország ellen, (Ugy
van!) mert én azt hiszem, hogy ezzel akkor akadályok
elébe amelyek miatt eddig nem lehetett kormányt
alakítani, hogy még sokkal nagyobb, egy még sokkal
nehézebben elhárítható akadályt górdítunk (Ugy van!)
és egyáltalában nem vagyunk biztosítva az iránt,
hogy ha most meg nem adjuk t. képviselőtársunknak,
gróf Tisza Istvánnak, hogy kormányt alakítson, hogy
akkor mikor és micsoda viszonyok közt lesz ez újra
lehetősége. (Ugy van!)

En tehát szívem egész melegevel azt ajánlom a
t. pártunk, méltóztassék ezt a programot úgy, ahogy
azt gróf Tisza István nekünk ajánlotta, egyhangulag
elfogadni (Élénk helyeslés.), mert azok után a nyilat-
kozatok után, amelyeket gróf Apponyi Albert itt tett,
és a designált miniszterelnök arra adott választás
után úgy látom, hogy megvan a lehetőség annak,
hogy a párt a maga egységét most föntartsa (Ugy
van!) és azáltal, hogy gróf Apponyi Albert bizonyos
esetösségekre fenntartotta magának az akció szabad-
ságát, azzal a hozzáadással, hogy akkor annak kon-
zekvenciái is le fogja vonni azt hiszem, a pártye-
ség mostani föntartásának minden akadályai el van
hárítva. (Élénk helyeslés.)

En tehát kérem a t. pártot, méltóztassék a pro-
grammot elfogadni és méltóztassék ezt a diskussziót
amely most már gyümölcsöt nem teremhet csak
ellentéteket ébreszthet újra, berekeszteni. (Hosszan-
tartó, élénk helyeslés.)

Ivanka Oszkár:

T. értekezlet! Személyes kérdésben, bizonyos
tekintetben létréértett és talán félremagyarázott sza-
vaim helyreigazításra kérek szót.

Azt mondotta Hieronymus igen t. képviselőtársam,
hogy én a tárgyilagossá vitába személyes és szubjektív
momentumokat kevertem. Ez nem volt szándékomban,
nem is tettem. de ha az ember az igazat kimondja,
az nem tekinthető mindig személyes és szubjektív
momentumoknak a vitába való bekeverése gyanánt.
Azt még föltétlenül mondani, hogy én a program-
mot csakély tartalmuak jeleztem. Egy szót sem szóltam
ebben az irányban; én azt mondtam, hogy a
programnak módosításait a designált miniszterelnök
ur jelentette ki csakélyebb jelentőségű dolgoknak. Így
értem azt, amit mondtátok.

Amit pedig arra vonatkozólag méltóztatót mon-
dani, misépp magyaráztassék az, hogy lángba borul
az ország, ha a designált miniszterelnök ur ezzel a
programmal kormányt nem alakíthat, hogy akkor
megint igen veszedelmes esélyek él megünk, méltó-
ztassék megengedni, hogy erre a véleményemet ki-
mondjam. En nem látom ezeket az óriási veszedel-
meket. Mi történhetik, ha ezt a programot, vagy
mondjuk, a designált miniszterelnök urat és az ő kor-
mányát a szabadevűpárt és az ő kormányát a kép-
viselőház el vem fogadja. Történhetik vagy az, hogy
a designált miniszterelnök ur jön ugyanezzel a pro-
grammal. Ez az egyik eshetőség. A másik eshetőség
az, hogy ugyanez a designált miniszterelnök jön
más programmal. Ez is megtörténhetik. A harmadik
eshetőség pedig az, hogy más designált miniszterel-
nök jön más programmal. Ez a legjobb volna. (Zaj.)

De akármilyen is, egyik esetben sem látom
azt, hogy abból, ha akár a programot akár a design-
ált miniszterelnök urat el nem fogadjuk az ország
lángba borítása következhetne. En sokkal több hit-
tel bírok ő felségének alkotmányos érteében sem-
hogy ezt elhíneim a király alkotmányos gondokozá-
sáról; én látom azt, hogy Magyarország minden ilyen
körülmények között is a lángba borulástól távol áll,
vagy ha ez megtörténne, semmiesetre sem az uralko-
dó hibájából történne meg.

Ezeket kötelességemnek tartottam elmondani.

Szentiványi Árpád:

T. értekezlet! (Halljuk! Halljuk!) Megvallom,
a vitának jelen stádiumában már nem szólhattam volna
fel, Engem tisztán Ivanka Oszkár t. barátom készítet-
te felszólalásra (Halljuk! Halljuk!)

En megvallom, nemcsak hogy nem vagyok vele egy
véleményen hanem még azt is mondom, hogy engem el-
hátródságra tisztán azok az okok készítettek, amelyekre
ő hivatkozott, amelyeket — úgy mondom — gróf
Andrássy Gyula, a designált miniszterelnök ur és Széll
Kálmán ő exoellentója is említették, hogy tudniillik
a módosítások el nem fogadása esetére, vagyis a
bőke helyre nem állítása esetére lángba borítjuk az
országot. (Ugy van! Ugy van!) Engem ebben a tekintetben
az „Egyelőrtés”-nek a tegnapi számában ol-
vasott egy cikk megérdekel, mert az azt mondja,
hogy ők, tudniillik az obstrukció egy nagyobb része
már lezserelőféiben volt vagy van, de ha most az ugy-
nevezett volt nemzeti párt kilép, akkor ők kény-
telen azokat tulították. (Ugy van! Ugy van!) ami-
nény folytatn a mi eselekményünk által valódsággal
olajat öntöttünk volna a tüzre. (Ugy van! Ugy
van!) És én, t. értekezlet, a felelősséget magaura
semmi irányban sem akarom vállalni. (Zajos tetszés,
Aligazság és taps.) sem abban az irányban nem akarom

magamra vállalni, hogy olajat öntek a tüzre, de
abban az irányban sem, hogy most azokat, akik elő-
idezték a bajt az obstrukcióval, kiszabadítsam a baj-
ból és a magam nyakára hárítsam. (Hosszan-
tartó, zajos tetszés, éljenzés és taps.)

Ezen indokokkal fogva tehát az én t. barátom-
mal ebben nem érek egyet.

Ami a személyes kérdéseket illeti, engedelmet
kérek, itt nem követem a t. barátomat ezen az uton.
(Élénk helyeslés.) De ha már felszólaltam, engedjék
meg, hogy pár szót szóljak arra nézve is, hogy ki-
tejezést adjak meggyőződésemnek abban a tekintet-
ben, hogy a programra nézve mit tartok. Kétség-
telen dolog, el kell ismerni, hogy akár a kilenc-
es-bizottság javaslatait, akár a designált miniszter-
elnök urnak módosításait nézem, mind a kétfeben igen nagy
haladás, a multhoz képest igen nagy előrelépés van.
(Ugy van! Ugy van!) ami megnyugtatósunkra
szólgál.

Ha azonban a katonai nyelvkérdés tekintetében
a szakaszt előlvasom, én nem megyek bele a defini-
cióba, nem akarom a dolog jogügyi oldalát bírni,
én csak meggyőződésemet akarom elmondani, amely
impresszióm következtében megérlelődött bennem. A
kétő között a különbség mindenestre az, hogy a
kilenc-es-bizottság javaslatainak idevonatkozó szakasza
meg akarja nyugtatni a nemzetet a designált minisz-
terelnök ur módosítása pedig inkább a nemzet kívánia
megnyugtati. En abban a meggyőződésben vagyok,
hogy csakugyan a nemzet megnyugtatósára kellene
először bnröknedünk. De mintogy ezen nagy
cél áll előttünk és mintogy másépp, mint teljes
egyetértéssel ebből a bajból az országot kivезetni
nem lehet, (Ugy van! Ugy van!) én ennvomom ma-
gamban azt az érzést és a magam részéről oda fogok
törökndni, hogy az ország bekejtés és az ország
nyugalmát helyreállítsuk. (Hosszan-
tartó élénk éljenzés és taps.)

Ivanka Oszkár:

A lángbaborításnak azt a szerencsés magyaráza-
tát, amelyet Szentiványi Árpád t. képviselőtársamtól
hallottam, tükélesen elfogadom és abban az értelemben
és egyébként is hozzájárulok azokhoz, amiket mon-
dott. (Élénk helyeslés.)

Széll Kálmán:

Igen t. értekezlet! En úgy érzem, (Halljuk!
Halljuk!) hogy a mi pártértekezletünknek ebben a
fontos percben amelynek fontossága talán sőt bizo-
nyosan ezen kerelen túlterjed, nem szabad, hogy
közünk létreérés torogjon tenn, azért én azt a
hazafias nyilatkozatot amelyet az imént Szentiványi
Árpád t. barátom tett és amely irkent halott bizonyos,
— mert nem tagadom, réam is azt a benyomást tette,
— szubjektív és éles modorban tett nyilatkozatokkal
szemben, őszimel fogadom és azt óhajtom, hogy ez
a nyilatkozat általánosan megtegye az a gyógyító ha-
tást, amelyre az előtevaló nyilatkozat sebő ő miatt
szükség van. De ne csak pillanatnyira hasson irkent,
mely a sajtó seb faldalmat csillapítja, én azt kívánom,
hogy állandó hatása legyen.

Gróf Tisza István: Nagyon helyesen!

Széll Kálmán: És én remélem, hogy gyógyító
hatással lesz, mert az a beszéd amely gróf Apponyi
Albert akárol elhangzott az ő tántoríthatatlan meggyő-
ződésének és hitvallásának adott hangot. de egy-
uttal azzal a nemes és hazafias szellemmel volt
mondva, amely — és ez a nehéz dolog az emberi élet-
ben, a külsőben úgy, mint a magánéletben — fele-
lőssége értelemben az érzelmekek és az egyéni szusz-
ceptibilitások legyőzésének nagy eredményét mutatja
be: lesz az, amit el nem felejt senki, a hallott szemé-
lyeskedéseket pedig ellejeztetjük. Azt hiszem aki
ennek a nemes nyilatkozatnak igazi hazafias forrásait,
igazi okait és szándékait mérlegeli, abban nem
hagyhat ez fájó, hanem csak őrvendetes és gyógyító
nyomat.

Ha én most felszólalok még egyszer (Halljuk!
Halljuk!), annak két oka van. Az egyik az, mert em-
lítették őttem szókik egyik részéről, hogy én arról
beszéltem hogy ha a kibontakozás utjára nem lépünk,
lángba borul az ország. Arról nem beszéltem, hanem
elfogadom, mondhatam volna talán, és pedig nem
mint ijessző jövendőbeli állapotot hanem, hogy ma
már, fájdalom, lángban van. (Ugy van! Ugy van!)

Amit én mondtam, az az volt, hogy igenis, amikor
látok egy programot, amely az enyémű, amely a
kilenc-es-bizottság és az enyém is, nemlter el oly télel-
ben, amely elentéteket állít fel vagy lényegesen
kivétöztethetné annak a programnak tartalmát,
vagy atól csak lényeges eltéréseket is képerne, amely
jogeladást nem tartalmaz, de nemzeti tartalommal bír
és nemzeti irányban előrelépést jelent, akkor ezt a
programot a nem lényeges eltérésekkel elfogadom,
dacára annak, hogy a másik volt az én eredeti pro-
gramom, elfogadom, hogy ebből az ádaitan álla-
póiból, amelyben az országnak már annyai érdeke
szert el és amelyben az országnak még összes erköl-
csi, politikai, nemzeti és anyagi kezelési érdekeit
látom veszélyeztetve, végre kibontakozhassunk. (Élénk
tetszés.)

De nem ezért szólalok fel. Azt mondtam, hogy
ne legyen közöttünk létréértés, vissza kell térnem
egy nagy kérdésre, ami gróf Apponyi Albert t.
barátom beszédének lényeges tartalmát képezte.
(Halljuk! Halljuk!) Egy kijelentése engem szemé-
lyemben érint és érzékenyen érint. Az t. barátom
nem sértő sándékkal hanem az ő tántoríthatatlan
meggyőződésének kifejezéseként amelyet én nagyon
tisztielem, mert mindenikben nagyrabecsölöm, hogy a
lelke meggyőződésével felállított igazságosúh tántorí-
thatatlannal ragsszókútt mindaddig, amíg az az igaz-
ságot valóban helytállónak isméri, hát az én t.
barátom arról beszélt, hogy nem járulhat hozzá és
akciószabadságot fenntartja egy ponra nézve, a jog-
lenntartó nyilatkozat első pontjára nézve, mert azt
tartja, hogy abban jogeladás van. És a vádja réam

is hárul, nem mint személyes, hanem mint objektív
vád mint ükő-öponat a két nézet között. En azt,
amit tegnap beszédeemben tetélül állítottam fel, hogy
nem tudnék hozzájárulni a felség jogaira vonatkozó
bekezdés módosításához, ha abban csak egy szemernyi
jogeladás is látnék, most bizonyítani kívánom. (Hall-
juk! Halljuk!)

En amint már tegnapelőtt kifejtettem, a kilen-
ces-bizottságban mindig azt az álláspontot foglaltam
el, — és ebben, azt hiszem, igazat fog nekem adni
a t. barátom, — hogy ő felségének joga van az 1867:
XII. törvény cikk 11. §-ában elismert jogánál fogva a
nyelvtörvényben határozni. Ez volt mondva nyilatko-
zásomban ez volt az én nézetemnek tartalma és mikor
én, hiszen magam proponáltam ezt a formulát, annak
első részét s a többi is, akkor ahhoz az ő t. bará-
tom hozzájárult és én tudom, hogy azért járul hozzá
az elfogadott eredeti formulához, mert ő az ő jogi
fellegását abból kiártatna nem látja. De én viszont
kijelentettem hogy én a magam jogi fellegását ebben
a szövegben benne találom. Azért bará omnak joga
van az új szöveghez hozzá nem járulni, mert ő lojá-
lian kifejtette már akkor, hogy ő azért fogadja el,
bár az nem a maga fellegása most sem, miután
ri az ővétől eltérő, világos értelmezését adtak
és aduk ennek az új szövegnek, amelyet gróf
Tisza István bemutatott. Ez a szöveg indítvány
alakában a bizottságban már október 15-iken elő-
terjesztelt az ülés eleén gróf Andrássy által
az én egyetértéssel akkor, amikor aztán az
ülés végén végre a bizottság a bemutatott eltérő
szöveget fogadta el: hát mondom, teljes joggal
mondhatja az ő fellegása szerint, hogy miután most
mi ez a világos szövegét akarjuk, amely a felség
jogát világosan, deklaratórius módon állapítja meg,
nogy ő azt mivel az ő fellegását kizárja, nem jo-
gadja el. De nekünk most már ugyanazt a jogot kell
vindikálnunk, hogy mi meg kijelentjük, hogy azért
fogadjuk el, mert azt teljesen egyetértelműen, csak
világosabban tartjuk, hisz magunk javasolnuk elő-
ször a kilenc-es bizottság szövegével. Már most nem
is erőll van szó, hanem arról, hogy van-e ebben jog-
feladás vagy nincsen. En, amikor a nemzet a tör-
vényhozás jogainak és a felségjogok alkotmányos
kezelésének olyan kardinalis három mondatban valódi
kijegyzését javasolták, akkor igenis, multkor is
mondiam, ma is mondom, hogy feltétlenül szükséges-
nek tartom, hogy ezen kérdésnek közjogi, a fel-
ségjogokra vonatkozó részét is világosan tisz-
tasszuk és nemcsak a törvényhozásnak jogát, nem-
csak azt, hogy alkotmányos módon kezelhetne a
felségjogok a miniszterium felelőssége, az ország-
gyűlés törvényesri befolyása mellett, és hogy mit
minden törvény, ugy ez is módosítható a tör-
vényhozás által; hanem igenis ugyanakkor dom-
borítottassék ki, mondassék ki világosan az, hogy mi-
ként áll a mi nézetünk szerint egészen kétségtelenül,
egész félremagyarázhatatlanul ő felségének joga a
nyelvkérdésben. Erről van szó.

En t. barátom azt mondja, hogy az 1867.
évi XII. t. cikk 11. §-ának azon rendelkezése, amely
ő felségének jogát közé tartozónak ismerte el a vezérlet,
vezénylet és beszervezet kérdéseit, a nyelvkérdés-
ben való intézkedést nem említi, mert nem érthető
világosan,

Hát t. értekezlet, én nem akarok azzal az
érveléssel élni, hogy egy jog, amely el van ismerve
ő felségének részére arra nézve, hogy ő a vezérlet,
vezénylet és beszervezet ügyében intézkedjen, a
vezérlet nyelvnek kérdéses is lételeli. De azzal
akarok érveini, hogy az 1867. XII. t. cikk ezen
szakasza nem úgy szól, hogy a vezénylet, vezér-
let és beszervezet joga ezután illeti meg a felsé-
get, nem mint ismeretlen új jogkörű állapítja meg,
hanem a szakasz egész contextusa azt akarja mon-
dani, hogy ezt a fellegást, az a jogköröt, amelyet a
be-szervezet, a vezénylet és vezérlet ügyében akkor
tényleg fennállónak és jogosnak tudott a törvényho-
zás, azt ismerte el a fejedelmi jog körébe tartozónak.
Mert hogy mondja a törvény cikk ezén szakasza? Azt
mondja, hogy ő felségének a hadügyi körébe tartozó
alkotmányos fejedelmi jogai, ami az egész hadsereg-
nek és így a magyar hadseregnek mint az összes
hadsereg kiegészítő részének egységes vezetésére,
vezénylésére és beszervezetére vonatkozik, tehát min-
den, ami erre vonatkozik, ő felségének által intendő-
nek ismerteik el. Ennek a hermeneutika világos
magyarázati szabályai szerint csak az lehet az ér-
telme. hogy a vezérlet, vezénylet és beszervezet
tekintetében akkor jennállott állapotok fejedelmi jog-
nak ismerik el. (Ugy van! Ugy van!)

Ez az egyik. A másik az, hogy gondolom, ennek
a kérdésnek jorfejlődése is ezt a nézetet támogatja.
Az állandó hadsereg felállításra óta állandó kívánata
volt a rendeknek a többi ügyek mellett a tisztai nevelés,
levezetés magyar csapatoknak magyar paranos-
nokok alá való helyezésén túl a szolgalmi és vezér-
let nyelv kérdésében is a magyar nyelvnek érvényt
szerezni Számos határozat keletkezett, számos dialetali
conclusum keletkezett, törvényjavaslattal dolgoztattak
ki eredmény nélkül. A rendek a végén anélkül, hogy
nyíltan letettek volna arról, ezt elismertem, tényleg
azáltal, hogy bár nem teljesített az ő kívánásuk, hogy
a szolgalmi és vezénynyelv megváltoztattassék, mert
az egy század óta az egységes német volt, tény-
leg fenntartották azt a sereget, megadták az
ujjonekat azon csapatokhoz, amely csapatokról tud-
ták, hogy azoknak egységes vezénylei nyelv meg-
van állapítva és hogy ez a nyelv nem a magyar
állami nyelv. Ez a tény és ez az eljárás bizonyítja
azt, hogy a magyar nemzet kebeében mindig él az
őhajás, de bizonyítja egyuttal azt is, hogy a nem-
zet és a rendek, mikor erről letettek, világosan le-
nem mondták, bár a nemzet kívánatainként állította
oda. És a rendek sohasem fogták azt fel, mint a
nemzet egyoldalú jogát és az, gondolom, döntő körü-
lmény, hogy a koronával együtt a törvényhozás
állapítja azt meg. Kérdezem én, a mi általunk java-

solt szövegnek a része, amely érintetlen marad, amely a nemzet garanciáiról és a törvényhozás jogáról szól, nem ugyanazt fejezi-e ki? Azt fejezi ki, hogy a törvényhozásnak, az országgyűlésnek a koránál együtt jogában áll ezt az állapotot törvény által megváltoztatni. Ez a felfogás egyezik azzal a felfogással, amelyet a kérdésnek jogtörténelmi fejlődése elénk tár.

Az én t. barátom azt mondja, hogy ilyen kérdésről, a magyar nyelv kérdéséről, a magyar állam, a magyar nemzet legnagyobb kincséről, mert az embernek legnagyobb kincse és a nemzetnek legnagyobb kincse az ő nyelve, világszerte nem mondható le a nemzet és mondjuk meg mi, azok, akik abban a nézetben vagyunk, hogy ez ő felségének az 1867. XII. törvényeik alapján joga, mondjuk meg, hogy melyik az a világs törvény, amely ezt rendeli.

Erre az én válasza az, hogy az 1867. XII. törvényeik 11. §-án kívül, amely ezzel foglalkozik, világs törvény, amely implicite kimondja, erre utolsón, de van valami, ami ezt a világs törvényt pótolja, az az állandó, megszakítás nélküli való joggyakorlat, amely 1867-től fogva intakte fennállott és amelynek jogossága soha kétségbe nem vonatott. Gróf Apponyi sem vonja kétségbe, sobase is vonta kétségbe. Már pedig olyan jogos állapot és azon joggyakorlat, amelyet azok tettek el, azok fogadtak el, akik az 1867. XII. törvényeiknek ezt a szakaszát megalkották, ez a joggyakorlat előttem azt bizonyítja, hogy ha az nem lett volna valóban joggyakorlat és ő felsége jogos lénye ha az visszavált lett volna, akkor azok a férfiak azt ellenmondás nélkül el nem térték volna, mert azok a férfiak buzogtak a magyar nyelv szent és nagy palladiumáért és tudták, hogy mi értéke van annak. Azok az 1867. XV. törvényeiket így értelmezték. Azt az értelmet nekünk tisztelni kell. Ránk ez becsületkérdés, hogy más értelmet ne adjunk, mint annak megalkotói adtak. El nem hitvatkozom gróf Andrássy Gyulára, egy a honvédségi törvény megalkotása alkalmával lefolyt vitában elejtett vagy mellesleg tett kijelentésére, mert abban igaz van barátnak, hogy sokszor a vita hevében történt kijelentések a végén is nem bírnak azzal a súlyal, azzal az értékkel, amellyel valamely túlvilágosan statutuális momentum bír. Ez igaz ámbar gróf Andrássy Gyula tudta, mint mondott ezt világsan, akkor is. Tenát nem pótolja-e ezt az állandó, begyökerezsedett felfogás, az az állandó joggyakorlat, mely sem 1867-ben, sem később soha konverválva nem lett?

Hát Deák Ferenc és Andrássy Gyula bírtak azzal az érzéssel, azzal a szent érzéssel a magyar nyelvnek értéke és joga iránt, amellyel mi bírnak, és Deák Ferenc nyolc évig, Andrássy Gyula pedig talán 16 évig él a magyar közéletben. Ha ők nem tartották volna jogosnak a tennál állapotot és törvényszerűnek ezt a joggyakorlatot, nem szóltak volna-e fel ellene? Volt ez a két ember olyan, akinek az egyénisége garanciát ad nekünk arra, hogy el nem hallgattak volna, hogyha ez a jog ő felségétől nem lett volna elismerve, ha nem törvény és jogos, ha csak egyszerűen túrt jog lett volna. Én általában t. értekezlet, közjogokban nem ismerem az előlévést és nem ismerem az eltűrést. (Helyeslés.) Közjogok előlévélssel nem lehet elveszteni nem lehet megszerzeni. (Ugy van!) Közjogoknak a tartalmát és a keretét eltűréssel nem lehet sem szikíteni, sem tágitani. (Ugy van!) Én, aki ennek a pártnak — mert ez a part hereditariuma a Deák-pártnak — tagja vagyok, most már közel 60 év óta, aki jelen voltam azon az országgyűlésen, amely megalkotta a kiegyezést, aki annak tagja voltam, aki ott kezdtem szerény működésemet: én tanúságot tehetek arról — és a legjobb meggyőződéseim és nem ültészerűen és nem alkalmasszerűen és nem azért hogy ma tegyek mellette hitvallást, hanem azért, mert így tudom, így érzem: hogy soha közül, akik megalkották az 1867-iki kiegyezést, egyetlenegyen sem jutott észbe azt úgy gondolni, hogy az egy túrt jog, hogy az nem törvényes hogy ez nem az 1867-iki kiegyezésben határozottan elismert joga a királynak. (Ugy van!) És ha az én tisztelt barátom, gróf Apponyi Albert hitvatkozik az 1866-iki Deák Ferencről hát igaz, az 1836-iki Deák Ferenc a maga követjelentésében ezt a kívánságot állította oda.

Ez igaz. Így van, de t. értekezlet, Deák Ferenc, mikor megalkotta 1867-ben a kiegyezést, azt talán mégis maga tudta legjobban, hogy mit mondott ő 1836-ban. Deák Ferenc azért alkotta meg a kiegyezést hogy azokat az egyetértést mindig zavaró és örökös viszályokat előidéző szerencsétlen állapotokat, melyek örökös bajok forrásai voltak és örökös ellentéteket teremtek, a korona és nemzet közt kiegyenlítse. Akkor, amikor ő megkoncipálta a maga nagy szellemével és a maga agyában és főleg gróf Andrássy Gyula segítségével és közreműködésével azt, hogy miképpen lehetne a korona és a nemzet közt az egyetértést helyreállítani, amint ő kifejezte magát, a kiegyenlítést megcsinálni, akkor őt az vezette, hogy tisztázta mindazon nagy ellentéteket, amelyek a bajok kurtorlását képezték, azokat az ütközéspontokat; a nagy felémnyeltetéseket, amelyek a korona és a nemzet közt az ellentéteket idézték elő, akarta elhárítani intézményesen s egyetértéssel oly alkotással, amely a pragmatika szankciójából és a közös védelemből folyó kötelezettségeket és jogokat az ország önállóságának fenntartása és függetlenségének megőrzésével szabatosan megállapítsa, hogy ezek többé ma képezzenek se ürügyet, se alkalmat senki részéről arra, hogy az egyetértés megbontásával a magyar állam fejlődését és konszolidációt elmagasítsák. (Élénk helyeslés.) Ez volt célja azon nagy államalkotó műnek, amelyben Deák Ferenc megadta a felségnek, mint alkotmányos fejedelmnek a magáét, (Igaz! Ugy van!) és fenntartotta az ország jogait. (Élénk helyeslés.)

Zárom szavaimat. Nem arról beszélnek most,

hogy a két szöveg közt mi eltérés van gróf Apponyi és az én felfogásom szerint. Az enyém szerint nincs eltérés mert a kilencen-bizottság szövegét én mindig így értem, amint a Tisza István által a bizottságnak előterjesztett és eredetileg proponált szöveg a felség jogát megállapítja. De hát lellem erős meggyőződésével valom, amint vallottam mindig (Halljuk! Halljuk!) hogy ő felségének a nyelvkérdésben az 1867. évi XII. to. egész szelleme, minden intézkedése világs rendelkezései szerint joga van intézkedni (Ugy van!) és pedig a szolgálait nyelvről mint a szervezeti jog körébe tartozó (Igaz! Ugy van!) és a vezérleti nyelvről, mint a vezérleti jog körébe tartozó; (Igaz! Ugy van!) hogy tehát ezen jog ő felségének azon elismert jogai közé tartozik, amelyek az 1867. évi XII. to. 11. §-a szerint az alkotmányos fejedelmet megilletik. (Élénk helyeslés.) De igenis alkotmányos jog ez, mert nem alkotmányos jog alkotmányos országban nem létezik. (Élénk helyeslés.)

Az 1867-iki törvény megalkotói ezt a kifejezést „alkotmányos fejedelmi jog” öntudatosan tettek bele. És ez elter attól, amit az osztrák hasonló törvény tartalmaz, amely azt mondja, „Es ist des Kaisers ausschliessliches Recht”; a magyar törvény pedig azt mondja, hogy a fejedelmet megilleti mint alkotmányos fejedelmet. Ez tehát a fejedelm joga de alkotmányos joga. És mert alkotmányos joga, az országgyűlésnek megvan a parlamentáris felelőssége indikere az által, hogy felelős érte a miniszter és én így is magyaráztam ezt egy határozatlan hozzászólásommal. Mikor kérdezte, hogy hol van hát az a rendelet, ki ellenjegyezte, amely behozta a német nyelvet? És azt mondta, hogy ez abszolút jog. Erre én azt mondtam: ez alkotmányos jog és ezt ledezem én és fedezték az előző kormányok, mert fedezték a mi felelősségünkkel ezt az intézkedést, úgy, mint a többi s abban a percben, ameyben nem akadna kormány, amely ezt az intézkedést fedezné az ő felelősségével és az összejött politikailag megmotiválnak tartaná. Amint én nem tartanék helyesnek és kizártnak tartok, hát akkor igenis, s óba jönne a hatami körök összejöttése.

Es alkotmányos jog mint alkotmányos jog az országgyűlés törvényszerű ellenőrzése és befolyása alá tartozik, amint ki van fejtve és mint törvény oly törvény, mint a többi, mert akár alkotmányjogról szól egy törvény, akár másról, a mi közjogi felfogásunk abban kiönbséget nem tesz. Minden törvény azon az utón, amely létrejött, módosítható azon aktorok részéről, amelyek illetékesek, a korona és az országgyűlés részéről; az országgyűlés maga nem módosíthatja, hanem a törvényhozás a maga egészében. Ezt a három tételt, mint közögnek természetes és sarkallatos tételét felvetjük, nemjint ut dolgokat, nem mint vívmányokat, hanem mint olyanokat, amelyek, ha nem mondanók is ki magától értetődően, mert alkotmányjogukból és közjogukból folynak.

Ezeket tartottam szükségességeknek elmondani, (Halljuk! Halljuk!) hogy igazoljak egyet, hogy én a magam lelkismeretében, annak igen gondos megvizsgálása után nem találok semmit, ami nekem azt a szemrehányást sugatná, hogy midőn ő felsége jogát törvényen alapulónak világsan elismerem, én egy szeményt is feladok azon jogokból, amelyekkel ma az ország az 1867. XII. törvényeik értelmében bír, mert arra képes nem lennék sem most, sem máskor. (Élénk helyeslés.)

Gróf Apponyi Albert: Elhiszem!

Szél Kálmán: Az én t. barátom ezt el is hiszi nekem és éppen azért, amidőn nekem elhiszi, hogy engem csak ez vezet, én megfelelőleg ennek ellenében teljesen meghajlom az ő meggyőződésének szilárdaságát előtt, csak azt sajnálom, hogy ebben közöltünk eltérés forogt. Azonban én is olyanok tartom ezt, hogy mivel ma nem képezi egy törvényalkotásnak vagy törvényhozási akciónak szubsztantumát, mivel ő felsége jogával együtt az ország jogai, a törvényhozás és a nemzet jogai kellően kidomborítva, érintetlenül benne vannak egyetértő fellegasunkban, mint garanciák, amint az én t. barátom elismerte volt és elismeri ma is, ez nem gátolhatja azt, amint én hiszek és remélek, hogy az egyetértés, amely az ő konkluziójában megvan, amelyet én csak szívóli és teljes melegséggel és örömmel konstátlok és fogadok. (Élénk helyeslés és éljenzés.) hogy az egyetértés közöttünk, habár egy véleménykülönbség ellenforog is, nem fog ojszerű disszonanciává válni, aminek eredménye az lenne, hogy a part, amelynek tömörségére amelyek szilárdaságára, amelynek akcióképességére és harcoképességére ennek az országnak a mai és ságos körülmények közt szükség van, ezáltal meggyengüljön és erőben fogyjon. (Élénk, hosszas helyeslés, éljenzés és taps.)

Gróf Apponyi Albert:

Valóban szerény telenség volna, hogyha most az itt controvertált képező tárgy érdemében további fejtegetésekbe bocsátkoznánk, mert a republikánus és duplikánusok hossza-vege nem lenne. (Halljuk! Halljuk!) Azonban tartozom egy személyes kijelentéssel az én t. barátomnak. (Halljuk! Halljuk!) Tökéletesen úgy van, amint mondotta, hogy én senkinek azt a szándékot nem imputálom, hogy a nemzet közjogi birtokállományának csonkítását akarja. Tudom, hogy ez az ő egyéniségétől és a part minden tagjának szándékától távol áll. (Ugy van!) Én csak azt a tényt emeltem ki, hogy az én felfogásom szerint az a definíció, az első kezdetése a jogtörténeti nyilatkozatnak, melyet a deznágn miniszterelnök ur javasolt, én felfogásom szerint a nemzetnek létező közjogi birtokállományát csonkítja.

Már most t. értekezlet, visszhangot kell adnom annak, amit direkt felszólításomra az én t. barátom mondott. (Halljuk! Halljuk!) Ezzel, gondolom, tartozom nemcsak a t. értekezletnek, hanem a helyzet tisztázásának is, mert semmit sem akarnék inkább elkerülni, mint azt, hogy a homálynak, a kértérte-mű-

ségnek vagy a félreértésnek bárminő csirája is maradjon fenn. (Helyeslés.)

En a magam részéről kielenitettem és kijelentem újlag is, hogy azt a tételt, amely a gróf Tisza István által javasolt szövegben bennfoglaltatik, hogy a nyelvnek meghatározása az 1867. XII. törvényeik 11-ik §-ában elismert fejedelmi jogok közé tartozik helyesnek nem tartom, hogy azhoz nemcsak most nem járlok hozzá, amikor e kérdésben a part még nem döntött, hanem ha a part felfogásom ellenére döntene és azt a szöveget fogadná el, én ezt akkor sem vallanám és annak meggyőződésemet alá nem rendelhetném. En ezzel szemben fenntartom azon meggyőződésemet, amelyet július 22-iki beszédemben kifejtettem, amely beszédnek egész taralmát a kilencen-bizottságban is fenntartottam és most is fenntartom, hogy a nyelvkérdést jelenleg foglgyatni ugyan nem akarom, azou politikai okokból, amelyekre akkor céloztam hogy annak a nemzet érdekében való megoldását eltoriaszolni és a jelenlegi állapotot u jogi garanciákkal megszilárdítani nem kívánom. A jogtörténeti nyilatkozatnak gróf Tisza István szerinti szövegében szemben tehát nemcsak előző meggyőződésemet tartom fenn, hanem az akció szabadságát is, melytől az e szövegben foglalt elvi álláspontnak a törvényhozásban leendő szankcionálására bármi kísérlet történnék is. Addig, t. értekezlet a kérdést nem tartom magamra néve okvetlenül aktuálisnak. Amint azonban az megtörténnék, nemcsak passzívviszont nem is érteket, hanem akkor a rendelkezésemre álló minden erővel ennek ellene kellene szegüdnöm és akkor te is voltam belőle a konzervatív. (Élénk helyeslés.)

Megengedem, hogy abnormis egy ily differencia mellett egy pártban maradni és hogy ezen abnormis dologba belemeleg, ezzel talán nem győgitem jelenlegi sorokozásunkat, hanem inkább kifejezést adok annak, hogy a jelenlegi helyzetnek érdeket oly fontosnak tartom, hogy még az ily abnormis szituáció is elötagdom. (Élénk helyeslés.) De ak őm teljes szabadságának fenntartásával. (Élénk helyeslés és taps.)

Határozat.

Elnök ezután határozatképpen kijelenti, hogy a part a kilencen-bizottság munkálatait azon módosítással fogadja el, amellyel gróf Tisza István tett (Élénk helyeslés) és hogy ezzel e munkálat pár-határozatát emeltet. (Élénk, hosszas éljenzés.)

Erre az értekezlet egy órákor véget ért.

Tisza a helyszéről.

Gróf Tisza István miniszterelnök a part konferenciája után egy újságíró előtt így nyilatkozott a helyszérel:

— A mai értekezlet lefolyása mindenestre megnyugtató és a legszebb reményt nyújtja arra, hogy az ország érdekében a kibontakozást a hónapok óta tartó válságból megtaláljuk, az országot mai súlyos helyzetéből kivezessük és a rendet, a nemzet nyugalmból helyreállítsuk. Meg vagyok győződve arról, hogy mindez az egész ország és nemzet óhaja. És hiszem, hogy mindenki tekintetbe fogja venni, hogy különösen a katonai nevelés, de egyéb katonai reformok dolgában elért eredmények kétségtelenül olyan vívmányok, amelyek elérését ily rövid idő alatt talán senkinek sem remélte és nem remélhette. Hiszem, hogy a mai értekezlet lefolyása az ellenzékre is hatással lesz, főképpen Széll Kálmán mai beszéde után, amely a régi Deák-párt felfogását, de egyszerűsége és a mai szabadságvárat felfogását is eltérta és visszatűrközte. Bizonyára meg fogja gondolni az ellenzék és ezt természetesen melegen óhajtom, hogy oly hosszú harc után az országot tovább is nyugtalanságban és káoszban hagyni nem szabad. Mindent megmenettünk a nemzet jogaiából, amit csak lehetett, jogfeladás nem történt és ezek mellett nagy, jelentékeny és fontos katonai vívmányokat szerzünk és mutathatunk föl. A feldolog azonban mindenestre a nemzet megnyugtató és erre minden erőmből töreksem.

A kabinetalkotás.

A kabinet voltaképpen már tegnap meg volt alakítva s csak egy-két téra volt még gazdátlan. A mai napon gazdát kapott a földmivélsügyi téra is: Tallián Béla, a képviselőház alnölké vállalta el. Hir szerint Tallián az államtikári állással Rubinek Gyula országgyűlési képviselőt kinalta meg, aki azt valószínűleg el is fogja fogadni. Rubinek Gyula az agrárius érdekek szószólója volt egy parlamentben, mint a gazdasági minden nyilvános szereplésében. Tudják róla, hogy ő volt az agrárius tábor legerősebb szelleme, de azért sohasem tartozott a tulzók köré, s ismeretes, hogy volt bátorsága agrárius sorból hirdetni az örlési forgalom megszüntetésének hátrányait. Rubinek még nem nyilatkozott, de államtikárságának gondolata mindenféle rokonszennel találkozhat.

A király személye körüli miniszter még nincs meg. Azt mondják, hogy gróf Tisza István báró Fejérváry Gézá, a király régi bizalmi emberét szeretné megnyerni. A szabadelvűpárt körében nagy örömmel látnák Fejérváry visszatérését.

A honvédelmi tárcát Nyíry Sándor vállalta s ma már meg is jelent a szabadelvűpárt konferenciáján, ahol élénken gratuláltak.

A miniszteri lista ez:

Miniszterelnökség és belügy: gróf Tisza István.

Pénzügyminiszter: Lukács László.

Kultuszminiszter: Berzeviczy Albert.

Igazságügy: Flósz Sándor.

Kereskedelem: Hieronymi Károly.

Földmívelés: Tallián Béla.

Horvát miniszter: Cseh Ervin.

A latere: báró Fejérváry Géza.

Gróf Tisza István ma este Bécsbe utazott, ahol holnap délelőtt 6 felsége kihallgatáson fogadják. Hír szerint gróf Tisza István designált miniszterelnök a holnap ki hallgatás folyamán 6 felségének javaslatot fog tenni az egyes tárcák betöltése iránt. A kinevezéseket valószínűleg már vasárnap hivatalosan közléseztetik. Az új miniszterek jövő kedden teszik le az esküt Bécsben. A pártértekezlet, melyen a kormány tagjai bemutatkoznak, kedden este lesz, mire szerdára a képviselőházat ülésre hívják egybe, amelyen az új kabinet megjelenik az országgyűlésen. Miután gróf Apponyi beadta lemondását, Tallián Béla alelnök pedig földmívelésügyi miniszterré való kinevezése következtében visszalép az elnökségtől, ezen az ülésen Daniel Gábor alelnök fog elnökölni.

Apponyi lemondása.

A Magyar Távirati Iroda jelenti: Gróf Apponyi Albert, a képviselőház elnöke ma délelőtt a szabadelvűpárt konferenciája előtt levelet intézett Tallián Bélához, a képviselőház első alelnökéhez, melyben kéri őt, hogy hozza a képviselőház tudomására azt az elhatározást, mely szerint *előző tisztelt lemond.* Mint félhivatalosan jelentik, az így megüresedett méltóságra Perczel Dezső van kiszemelve, aki tudvalevőleg egyezben már volt a képviselőház elnöke. Apponyival együtt a két alelnök is megváltik állásától. Mivel ezek egyikét, Tallián Bélát földmívelésügyi miniszterre nevezik ki, az új elnököt Daniel Gábor elnöklele alatt fogja a képviselőház megválasztani.

A szabadelvű klubból.

Az ország órája megint jár. Addig igazgatták Bécsben a katonai körök hátrafelé, hogy késés, és a klerikálisok előre, hogy gyorsabban mutassa nekik az időt, míg egyszerre egészen megállt. Hetek óta nem volt se kormány, se országgyűlés, se béke, se torradalom, mintha nemcsak az óra, de az idő is egészen meghalt volna és nem akarna haladni soerre.

Végre Tisza István lóditott rajta egyet és most már nemcsak elindult, de ketyeg és üt is. Eljött az ideje Tiszának és ütött az óra Apponyinak.

Tegnap este még mindenki azt hitte, hare lesz, leginkább pedig Apponyi, aki Hodossy Imre békéltető beszéde után erősen csóválta a fejét és néminemű hangos kifakadást se birt elnyomni Hodossy iránt. Egyszerre elszigetelve látta magát hivatól. Pártja leolvadt személyes barátainak kicsiny csoportjára. Azt mondják, késő éjjelig küzdött odahaza hamleti tételével, míg két jóbarátja rábirta végre a leszerelésre.

Ma korán eljött a szabadelvűpárt értekezletére — vezekelni. Nem öltött magára ünneplő ruhát, csak szürke kabátban jelent meg és másfél óráig fejtegette visszavonulásának indokait.

— Erkölcsei tőkéből fizetek — mondta szomorúan, kényserhelyzetét őszintén bevallva, mire gróf Tisza István, a legücszöit iránti lovagias elégtétel gyanánt, ezzel felelt:

— Az erkölcsei tőkének az a sajátysága, hogy annál jobban gyarapszik, minél többet adunk belőle.

Ez szép mondas, de emlékeztet báró Bánffy Dezső első bemutatkozására mint miniszterelnök a képviselőházban, ki akkor gróf Apponyi Albertnek ugyanezen erkölcsei tőkéje ellenében, melyre ő az

akkori nemzeti párt jövőjét építette, azt jegyözte meg:

— Lehet, hogy a jövő gróf Apponyi Alberté, de a jelen enyém és én ezzel is beérom.

Gróf Tisza István alighanem szintén így gondolkozott ma, mikor látta, hogy a kormány és parlament kapui, melyeket erőszakos döngéssel akart bevenni, önként megnyílnak előtte. Ha az ellenzék harciasabb része, a függetlenségi párt is, mint mondják, leszerel, még megérjük, hogy az erőszakos gróf Tisza Istvánnak hivatalosan hell kinevezni egy ellenzékét, amelylyel megverekedjék szíve óhajítása szerint. Mert neki természete a háború és még a békés leszerelők is abban reménykednek, amit nyíltan bevalának:

— Majd gondoskodik róla Tisza, hogy ne legyen sokáig béke az országban.

Az öreg Tisza Kálmánról emlegették, hogy abszolutisztikus hajlamo apjának bundáját ellenzéki korában sokáig kifordítva viselte, de mikor kormányra jutott, a subát visszafordította. Az unoka Tiszáról sokan azt tartják, hogy egészen a nagyapjára üt és meg se kíséri a nemzeti jogokért harcolni, mint az apja tette egyideig. Azért ha nem követi jószántából apja fiatalkori példáját, majd mások próbálják helyreigazítani rajta a subát, ha ugyan abból egészen ki nem forgatják.

Egyelőre azonban egy meglepő nyilatkozatot tett, mely a Tisza Kálmánról elnevezett klikkorszak feltámadásával homlokegyenest ellentétben áll. Az emberek összenéztek, mikor azt mondta:

— Kormányzatom egyik elve lesz, hogy jogosulatlan igényeket érvényesíteni nem engedek.

— Mi ez? — sugdolóztak egymás közt sokan a pártban. — Hisz ez fenyegetés!

— Nono — csillapították őket a tapasztaltabbak — nem kell az ilyent szó szerint venni. Lesz még szőlő, lőgy kenyér.

Az Apponyisták is megjedtek. Csak nem akar Tisza is Apponyinak a bünébe esni, aki annyira idealista, hogy hivoi husz esztendeig — éheztek mellette. Akkor mi keresnivalójuk van a huszofazekak mellett? Akkor inkább megmaradnak mindjárt régi vezérük mellett, aki, mint mai kibékülésével, önzetlen hazafias szolgálatot tett ismét a hazának.

— Nem egészen így áll a dolog — veti közbe egy őszeres. — Apponyi is ráillik egy vitéz honvéd őszinte sírfelirata:

„Sivesen meghalt a hazáért, mivelhogy muszáj is volt”.

Mindazonáltal bizonyos melegséggel fogadták Apponyinak mai szónoki remekét, melyben sorsát a nemzeti hősk sorsával hasonlította össze, kik a hazafias ügy védelmében mindig mártíromságot szenvedtek. Bukását még tetőzte azzal, hogy ma reggel, mielőtt a szabadelvűpártba jött, beadta lemondását a képviselőházi elnökségről Tallián Bélának, *nehogy a pártban maradását önző célnak tekinthesék ellenfelei.* Valószínűleg tartják azonban a nemzetiek, hogy Apponyit újra megválasztják a Ház elnökének, miáltal beteljesednek az a régi fátna, hogy egészen nem tud egy politikai állapotba sem beilleszkedni, sem abból egészen kilépni.

Valaki három nap előtt egy külföldi kérdésre a szituációt valóságos orákulum jóslattal jellemezte: Attól félnek, ha Apponyi a pártból kilép, abba ismét visszalép.

A következetesség hasonló fulmináns példáját szolgáltatata ma Ivánka Oszkár, aki miután alaposan nekiment Tisza Istvánnak, őt „a legnépszerűlenebb államférfiu”-nak deklarálta, végül kijelentette:

— Én, ha Tisza István bemutatkozik kabinetjével a képviselőházban, okvetlenül azonnal bejelentem kilépésemet a pártból, mert én Apponyi Albert vezéremet feltétlenül követem; ha azonban Apponyi benmarad a pártban, én is, sem-hogy hűtlen legyek hozzá, szintén benmaradok.

Igy most már teljesen helyreállt a párt belső békéje — harcias alapon. Kubinyi Géza is, a legtemperamentumosabb őszeres, kibékült a legnemzetibb Szentiványi Árpáddal, kik eddig az örökké viaskodó ellenséges frakciók vezéralakjai voltak, noha, mint ma kisült, közel vérbeli rokonok egymással. Dacára rokonságuknak, tehát ők

is meghozták a pártnak a béke áldozatát és ámbár unokatestvérek, mégis szeretni fogják egymást az unió kedvéért.

A párt teljes kibékülésének még egy klasszikus jelenségét regisztrálhatjuk abban a meghatározó jelenetben, mikor báró Podmaniczky Frigyes elnök végre, hosszas és heves vitatkozások után, az értekezlet határozatát kimondani akarta, ujjabb vita támadt affőllött, hogy *egyhangu* legyen-e a határozat?

A formában nem tudtak megállapodni. Egyik része azt kiáltotta: „A többség határozata”, a másik rész így kívánta: „A párt egyhangu határozata”, mire az ősz elnök, a maga tapintatos őszinteségével végre így formulázta a döntést: „A párt határozata” — ami természetesen ugy értendő, hogy egyhangulag határoztak.

Ez az egyhanguság uralkodik a miniszterek megválogatásában is. Az ő felsége körüli miniszter személyére nézve nem tudtak megállapodni — ez a tárca tehát egyelőre betöltetlenül marad. Az őszeresek báró Fejérváry Gézá, a kaszinóbeliek gróf Hadik-Barkóczy Endrét ajánlják, de még nem bizonyos, hogy esetleg nem gróf Khuen-Héderváry lesz-e kinevezése?

A földmívelési tárcá körül erős küzdelmek folytak Tallián Béla ellen, *kivel délelőtt gróf Tisza István már megegyezett.* Az agráriusok gróf Majláth Józsefet sürgették, ki az erdélyi püspök testvére és így sokaknak véleménye szerint van egy kis klerikális külörje is.

— Igazuk van — mondta valaki — a földmívelési tárcá vezetésére legalkalmasabb egy klerikális ember, mert a gazdáknak ugys annyit dolgozik van az Istennel, hogy ezt legjobban egy jámbor, istenfélő ember végezheti.

Az is különös, hogy a horvát miniszter Cseh (Ervin) lesz, ámbár Josipovich Imre volt jelölve, aki azonban Pejacsevich jelenlegi horvát bännal rossz személyes viszonyban van és ezért elejtették. A többi miniszterek listája már tegnap kész volt: Lukács László és Flósz Sándor marad; a belügyet Tisza megtartja magának, kereskedelemi lesz Hieronymi Károly, vallás- és közoktatásügyi Berzeviczy Albert, honvédelmi Nyíry Sándor vezérőrnagy, kiről azt mondják, hogy rossz szónok, de az a jó tulajdonsága, hogy keveset beszél.

Délben megérkezett a királytól gróf Tisza István meghívása holnapra a kabinet névsorának előterjesztése végett. Emiatt már 5 óraker Bécsbe akart utazni, de mikor este mégis megjelent a klubban, ráfogták, hogy nem mer a király elébe kerülni, mert odafent harcot ígért és most békét visz. Ő azonban azzal mentegetőzött, hogy háztartási teendőket kellett neki elvégezni, lisztet és gyümölcsöt kiadni a szakácsnének, mert holnap este, mikor visszajön, már rendes vacsorát akar enni odahaza. Amiből az következik, hogy korteskedésre már nincs szüksége és többé nem kocsmázik barátáival.

— Ő is olyan fukar lesz, mint az apja volt, — mondták az öregek — ki még fizetését sem költötte el.

— Csak az országnak jól gazdálkodjék — mentegettek a merkantilisták, kik örülnek, hogy a válságnak talán vége lesz, ami sok millió kárt okozott eddig a hazának, mint ma Széll Kálmán magas lendületű beszédében kifejtette. Ez a beszéd hasonlított Deák Ferencnek közjogi vitájához az osztrákokkal. Széll Kálmán napok előtt emlegette, hogy a magyar közjogi kérdésekről meginterviewoltatja magát a bécsi lapok által, hogy ebben a most lefolyt óriási harcban felmerült fontos alkotmányos elvekre nézve kitanítsa az osztrák államférfiakat, kik a közjogban rendkívül tudatlanok és azért voltak oly csökönyösek.

Meggondolta azonban magát és a tervezett bécsi interviewból inkább beszédet csinált ma, melyet ugys elolvassnak majd Bécsben, de legalább mi is tanulhatunk belőle idehaza.

Gróf Tisza István este 11 óraker utazott Bécsbe, holnap este a király által helybenhagyott miniszteri kinevezésekkel jön vissza, két napot pihen Geszten családi körben, hol ismeretlen helyre való távozása miatt már kurrenáltatni akarják, azután hétfőn új miniszterterátsaival Bécsbe utazik az eskü letételére, kedden este résztvesz a

szabadelvpárt értekezletén és szerdán délelőtt bemutakozik kabinetjével a képviselőház ülésén.

Addig miniszterelnöki programbeszédjével is elkészül, melyben a katonai kérdéseken kívül az ország egyéb fontos ügyeire is ki kell terjeszkednie.

A klubban este már a főispánoknak utasításokat adott. Velük már bizonyosan közölte titkos terveit és azt a szellemet, melyben az országot vezetni kívánja.

— Nem utánzok senkit — mondta önrésztes beszédében délelőtt — mert minden utánzat rossz.

Tehát minden irányban újításokat helyezett kilátásba.

— No jó — üzenték neki este a függetlenségi táboról — ha az osztrák kiegyezési kérdésekben új álláspontot foglal el és kielégítő ígéretet tesz az önálló magyar gazdasági területre nézve, akkor mi is leszerelünk.

Gróf Tisza István erre nem felelt. Alighanem Bécsben kért előbb tanácsot. És így előrelátható, hogy az ő eredeti fellépése — csak új betanulás lesz.

Igazi premiére helyett — csak reprise.

Két cáfolat.

A *Budapesti Tudósító* az alábbi két cáfoló közleményt teszi közzé: A napisajtó nagyrésztében *Krisztóffy József* országgyűlési képviselő belügyi államtitkari jelöltségéről írnak. Illetékes helyről annak kijelentésére kértek fel bennünket, hogy *Krisztóffy* maga ezen híresztelésekről, amelyekről nem tudják, hogy miképp keletkeztek, s amelyek közben minden alap nélkül valók, teljesen távol áll.

Illetékes helyről valótlannak mondják a lapok azon hírért, mintha *Graenzstein* Béla pénzügyminisztériumi államtitkár a mostani kabinetváltozás alkalmával állásától megválnék.

A függetlenségi táborból.

A tegnapi félbenmaradt konferenciát ma folytatták a függetlenségi pártkör helyiségeiben, annélkül azonban, hogy határozatot hoztak volna. A párt tagjai megrögzött egyenként nyilatkoznak s mondják el véleményüket a *Tisza* István programjáról, s talán éppen ezért nem jutottak el ma még a rezolúcióig. A ma esti konferencián adta elő *Tóth* János alelnök indítványát, amelyhez *Kossuth* Ferenc s a párt számos tagja hozzájárult. *Tóth* indítványa odatendél, hogy ha nincs remény arra, hogy a párt győzelemre tudja vinni ebben a képviselőházban eszméit, a nemzetre kell bízni a választást. Csak hogy nem a mai nemzetre, nem a mai választó-közönségre akarja bízni a választást, hanem *Követelni fogja a kormánytól a választói jog kiterjesztését, a cenzus egyenlősítését, a kerületek új kikerekítését, az iparos- és munkás-osztályokat a választóközönség körébe való felvételét.* Ha a kormány — így szól tovább az indítvány — ezt teljesíti, akkor a párt ne akadályozza meg rendkívüli eszközökkel az állami élet működését. Mindezek iránt szerzen a párt előzetes tájékozást s csak aztán határozzon.

Az értekezlet több tagja szolt még ehhez az indítványhoz, mely után elhatározták, hogy a tanácskozásokat hétfőn délután folytatják. Az értekezlet lefolyásáról tudósítónk a következőkben számol be:

A függetlenségi és 43-as *Kossuth*-párt ma este folytatta értekezletét.

Kossuth Ferenc elnök megnyitja az ülést, *Nessi Pál* vezeti a jegyzőkönyvet. Elsőnek fölcsófolat:

Olay Lajos: Mint hogy a szabadelvpárt álláspontja immár ismeretes, Apponyék a pártban bennmaradtak s így a viszonyok már nem változhatnak, kívánja, hogy a párt most már határozzon magatartását illetőleg. A maga részéről kijelenti, hogy a végletekig menő harc hive a katonai lavasatok ellen.

Kossuth Ferenc: Fölvilágosítsátok megjegyzi, hogy a párt ma nem határozhat, a kis számu tagok miatt. Határozathozatal céljából minden tagot külön fog meghívni hétfőre.

Visontai Soma: Mindenekelőtt *Kossuth* Ferenc azon tegnapi kijelentésére reflektál, hogy királyi akarral áll szemben a párt. Átértve a szabadelvpárt programjára, ki-ejt, hogy ez a program két alkotórészből áll, amelyek közül a függetlenségi párt álláspontját egyik sem közelíti meg. Ami a programnak a felségjogokra vonatkozó részét illeti, kétségtelen, hogy az eredeti szöveg, amely a német commandó fenntartását a magyar királyi alkotmányos fejedelmi jogai alapján hirdeti és ezen állapotot fenntartottnak mondja, az erre kiterjedő miniszteri politikai felelősség dacára aggodalmas és veszedelmes elmélet.

Bakonyi Samu: A párt eljárásának megváltoz-

latására nem lát okot, annál kevésbé, mert a kormánypart programja csak ígért, ami azonban sem időhöz köve, sem szankcióvalá ellátva nincsen. Elismeri, hogy a katonai nevelés kérdésében van némi haladás, de a mértéke nem elég. Figyelmeztet arra, hogy a katonai nevelés kérdése a hadsereg kiegészítéséhez tartozik, már pedig ez az 1867: XII t-c. 12. szakasza szerint az országgyűlésnek van főntartva és éppen ezért minden véderőtörvényben van is erről intézkedés. Az igazságszolgáltatás ügyében sem elégti ki a program. *Fejérvári* a büntető-perrendtartásra nézve már pozitív ígéretet tett s a javaslatot még sem nyújtották be a Háznak. Ma a programban csak a tárgyalásról emlékeznek meg, de az előkészítő munkálatok nyelvről még említés sincs téve. A kontingentálás kérdését rendkívül fontosnak tartja. A nemzetre addig apellálni nem lehet, míg a parlamentar reform által a nemzet igaz akaratának kifejezésre juttatása nem biztosított. Ha a királyi akarat ilyen merov lesz, a nemzet számára nem marad más hátra, mint a passzív rezisztencia, melyben győztes csak a nemzet lehet. Figyelmeztet arra, hogy a gazdasági kérdésnél ugyanezen merov királyi akarral állunk szemben. És ő gy érzi, hogy azért szorította a nemzetet a hatalom e harca a katonai kérdésben, midőn el volt határozva, hogy engedni nem fog, hogy ebben kimerülve, a gazdasági harc kivására erőnk ne legyen. Ő nem lát okot az eljárás megváltoztatására s a küzdelem folytatását kívánja.

Tóth János: Érti a helyzet komolyságát s ennek benyomása alatt teljes őszinteséggel mondja el nézetét. Helyesli, ha minél többen megnyilatkoznak s igyekeznek a nemzetet fölvilágosítani. Kétségtelen, hogy a nemzet egyetemes akaratát megnyilvánít s hogy ez beleütközt a királyi akarratba. Itt ismétlődik a történelem. A kiegyezés nem tudott meggyezést létesíteni a nemzet s a király között, mert a kiegyezési törvénynek csak azon részei hatottak végre, melyek a hatalomnak kedveztek. Azon részel azonban, melyekbe a nemzeti jogok csírái vannak lefektetve, soha végre nem hajtható. Rámutat arra, hogy 1867 óta egy párt vezet az ország ügyeit s ennek a pártnak a mai napig az állami élet egyik legfontosabb ágában még csak programja sem volt, most pedig, hogy kénytelen volt programot alkotni, előbb a király által parancsoltatta azt magára. A nemzet már most láthatja, hogy eddigelő minden kormány-program nemzetiellenes volt. A kilences-bizottság programjának nyolcadik pontjában nagy visszaesést lát, mert az 1867. évi XII. törvény cikk nem is emlíedik a nyelvről. A függetlenségi párt harcának eredményeit sorolja föl ezután. Az első eredmény a katonai javaslatok visszavonása volt, a második most, hogy a kormánypart kényszerült 36 év után programot csinálni. Azon intézkedések, hogy ezután magyar hatósággal csak magyarul fognak levelezni, hogy a tiszt-képző-intézetekben behozandó reformok által évről-évre fokozottabban bevittek a magyar elem a tisztikarba, hogy a magyar alapítványi helyek ezután csak magyaroknak fognak adni, hogy ez intézetekben egyes tantárgyakat magyarul fognak előadni holott eddig csak a magyar nyelvet tanították heti két órában, mind olyan vívmány, mely lelett nem lehet egyszerűen napirendre térni. Ha ez mind végrehajthatik, miként azt a párt követelni fogja, ez óriási lépéssel viszi előre a mai hadsereget azon állapot felé, melyben mi azt látni óhajtunk. Követelni kell, hogy mindenki ismerje el, hogy ez a párt érdeme.

A helyzetet illetőleg ugy látja, hogy a nemzeti akarat szembekerült a királyi akarratával. Az a kérdés már most, hogy ilyen helyzetben van-e remény a győzelemre. Ha van remény, ugy nem lehet a pártban senki, aki a küzdelmet gyöngíteni akarná. De ha nincs remény, ugy a nemzetre kell bízni a választást, *csak hogy nem a mai választó-közönségre.*

Hogy a párt a katonai programmal szemben küzdeni fog, semmi kétséget nem szenved, csak az a kérdés, hogy e küzdelmet rendez vagy rendkívüli eszközökkel akarja-e folytatni.

A küzdelmet tehát nem adja fel a párt, de hogy milyen irányt fog követni és milyen eszközöket fog használni, ezt tegye atól függővé, hogy a jövő kormány hajlandó-e a közsabadságok terén a nép szélesebb rétegeit az alkotmányi sáncok közé felvenni. Ezt szegyezzük az új kormány mellé. *Követeljük a kormánytól a választói jog kiterjesztését, a cenzus egyenlősítését, a kerületek új kikerekítését, az iparos- és munkásosztályokat a választó-közönség körébe való felvételét bizonyos határidőig megvalósítani, hogy így a nemzet igaz akaratát megnyilatkozhassék.*

Ha a kormány ezt megteszi, akkor ne akadályozzuk meg rendkívüli eszközökkel az állami élet működését, mert ezáltal alkalmat adunk egy tisztább nemzeti akarat megnyilatkozására. Ellenkező esetben mi nem vagyunk azon helyzetben, hogy a nemzetre apellálhassunk, mert a mai választási rendszer után nem fejeződik ki a nemzet akaratát. Azt óhajta tehát,

hogy csak az előrebocsátottak megtudása után határozzon a párt eljárása dolgában. (Élénk helyeslés.)

Szatmári Mór: *Tóth* János ímént elhangzott fejtegetései után elláll atól, hogy a kilences-bizottság programjára és a szabadelvpártban történetre vonatkozólag e mondja véleményét. Szivesen hozzájárul *Tóth* íménti proppozíciójához, mert érzi szükségét annak, hogy a küzdelem oly térre vitessék, melyen a nemzet számára olyan jelentős vívmányokat eszközölhetnek ki, melyeknek megvalósítása nem ükződik leggyőzhetetlen akadályokba. Hangsúlyozza e mellett, hogy a párt mostani küzdelme korántsem volt eredménytelen és pedig nemcsak azért, mert a kilences bizottság programjában a katonai téren van némi haladás, hanem mert a párt küzdelme ország-világ előtt kétségtelemné tette hogy a kiegyezési törvény tarthatatlan, mert nemzeti szellemben vgrebá,thatatlan. Kitér, hogy a 67-iki alapon lehetetlen az alkotmány fejlesztése. Ennek a kétségtelen bizonyítására a függetlenségi politika szempontjából, nagy eredmény. A hatvanhetedik közjogi alapon csak visszaesések következhetnek be, ami most is kitérnek a kilences-bizottság javaslatának közjogi részében. Az ott deklarárt nagy jogföladás ellen teljes határozottsággal harcolni kell a pártnak.

Lukács Gyula: Csak arra figyelmeztet, hogy a kerületeket beosztani csak azután lehet, ha előbb a választási jog kiterjesztetik és a cenzus megápitatik.

Felty Ferenc: *Tóth* János álláspontját konszideráció tárgyává teszi, de kevésnek találja, hogy már ezért az eddigi eljáráson változtassunk. Mindenki elismeri, hogy jogföladás van és közjogilag visszaesés. Az állami életben a nyelvkérdés döntő fontosságú. Azért fektette a párt is a súlypontot erre és midőn mi e téren visszautasítással találkoztunk, sőt megáldattunk, ez olyan esorát et rajtuk, melyet egykönnyen nem lehet kiheverni. A nemzeti nyelv és abszolútizmus közt nem tud választani. Inkább lemond mandátumáról. De ha kitar a párt, megakadályozhatja azt, hogy az elvről való lemondás a törvényhozás elé kerüljön, hogy a jogföladás a többség által s entesítessék. Mindent el kell követni, hogy e nyelvkérdés a képviselőház elé ne hosszassék és egyuttal, ha békés kibontakozás lehetséges lesz leltetlenül megköveteli azt, hogy az 1869. évi XXX. t-c. garanciái fölöttel gyanánt bealittassanak. A becsület kérdése az első a nemzetenél is, a megélhetésnél is előbbvaló. Álláspontja: végsőig küzdeni, de ha a párt másként határoz, kéri ama két pont felvételét.

Bakonyi Samu: Fölvássa a beteg *Rátkay* László levelét melyben a tőltelen harcot hirdeti.

Kossuth Ferenc: Oszlja *Tóth* nézetét, maga is gondolkodott már rajta, csak azt nem tudja, hogy kivihető-e. Thaly eszméit szivből üdvözli, fölkarolja és midőn az ülést berekeszti, jezi, hogy a párt értekezletét hétfőn délután öt órakor folytatja. határozatot hozni azonban csak kedden fog. Ezzel az ülést bezárja.

A néppárt.

Az országgyűlési néppárt új helyiségében holnap értekezletet tart a politikai helyzet megbeszélése céljából.

A vidék állásfoglalása.

*Nyitra*ról táviratuzak: A vármegye özi rendes közgyűlése tudomásul vette nagy többséggel a belügyminiszter leiratát az adófizetések e fogadásának megtagadása tárgyában. *Szatmár-Németi* és *Poszony* városoknak a harmadik évüket szolgáló katonák s olgáiban visszavartása tárgyában intézett átiratú, valamint *Hevesmegyének* a meg nem szavazott adók és meg nem ajánlott újoncok tárgyában intézett átirata felett a köztörvényhatóság napirendre tért. *Szeged* és *Kolozsvár* városoknak a nemzeti követelések tárgyában intézett átiratait magáévá tette ugyan, de egyhanglag kimondta, hogy azok csak az ország helyzete, politikai viszonyai és erőforrásainak böles mérlegelésével érvényesíthetnek.

Szeged város mai közgyűlése tárgyalta *Hevesmegye* köriratát az alkotmány megoltalmazására, *Szatmár-Németi* és *Poszony* városokét a hároméves katonák visszavartására, *Kolozsvár*ét az állami intézmények magyar jellegének érvényesítéséért. A tanács ez átiratok tudomásulvételét javasolta. A közgyűlés *Hevesy* László indítványára a négy körirat tárgyában pártolilag ír fel a képviselőházhoz.

— BUDAPESTI NAPLÓ Október 31. keddi

új előfizetés nyílik a Budapesti Naplóra. Kérjük azokat a tisztelt olvasóinkat, akiknek az előfizetés ezen a napon lejárt, méltóztassanak a megújításról idejekorán gondoskodni, hogy a lapot akadálytalanul küldessük tovább.

KÜLFÖLD

Az olasz kormányválság. A *Messageo* szerint az új kabinet következőképpen fog megalkulni: *Giolitti* elnök és belügy; *Tittoni* külügy; *Ronchetti* igazságügy; *Luzzatti* kincstárügy; *Rosano* pénzügy; *Telesco* közmunka; *Bacchi* földmivelség; *Tedoldi* tábornok hadügy; *Paterno* közoktatásügy; *Murri* vagy *Sand* tengerészetügy; *Caldesi* posta- és távírdügy. Ezek közül *Tittoni* a legalkalmasabb arra a tárcára, melyre ki van szelve. *Tittoni* római ember; atyja gazdag bérlő volt, minek folytán fia megengedhette magának a politika drága sportját és három drága választáson ment keresztül. Midőn atyjának dus hagyatéka a római házzsédélgés folytán elveszett, Saracco volt *Tittoni* mentőhorgonya, mert Perugia prefektusává nevezte ki. Három év óta mint Nápoly prefektusa sikeresen működik. Rossz nyelvek szerint egyedül nyelvismereteinek és társadalmi jó modorának köszönheti külügyministerségét.

Az orosz külügyminiszter Párisban. Gróf Lamsdorff holnap reggel utazik vissza Párisból Darmstadtba. Delcassé és Lamsdorff közt ma volt az utolsó tanácskozás s mindenfelől meg erősített jelentés szerint a két miniszter teljes egyetértésre jutott minden szóbaesett kérdésben. Franciaország támogatni fogja a Balkánon az orosz-osztrák-magyar reformációt és támogatni fogja Oroszországnak keletázsiai politikáját. Oroszország nyugodtan annektálni fogja Manduriát s ennek fejében Japán némi előnyököt kap Koreában.

Fétevár, október 30.

A *Journal de St. Petersburg* azt véli, hogy gróf Lamsdorff Párisba azért ment, hogy Delcassé külügyminiszterrel olyan külügyi politikai kérdésekben értekezzen, amelyek mind a két országot érdeklik. Az utolsó évek folyamán kitűnt, mily hasznosak a személyes összejövetelek, ha azok az Oroszországot és Franciaországot vezető miniszterek között történnek. Ezen összejövetelek hozzájárulnak a két kormány között fennálló egyetértés tisztázásához és tevékenységük egybehangzó elhatározásához. Azon tanácskozások, amelyek a két külügyminiszter között gróf Lamsdorff párisi tartózkodása alatt fognak tartatni, újabb jelei azon viszonyoknak, amely Franciaországot és Oroszországot kormányoznak közt fennáll. Tehát csak a két állam békéje nagy kérdésnek szolgálhatnak, mely megfelel a két állam érdekeinek.

Páris, október 30.

Az Elysée-palotában ma tartott minisztertanácsban *Loubet* elnök közölte *Miklós* cárral kéziratos tartalmát, melyet gróf Lamsdorff nyújtott át. Ebben a levélben *Miklós* cárral megújítja barátságos érzelmeinek biztosítását és azt mondja, hogy nagy meglepéssel tölti el őt, ha Franciaországot valami kellemes éri. Így nagy szimpatiaival fogadta a cárt az Angliában legutóbb létrejött egyezményt és az Olaszországhoz szerencsésen létrejött közlekedést. *Miklós* cárt ezekben az eseményekben újabb zálogát látja az általános béke fenntartásának, ami állandó célja az ő politikájának, valamint a francia kormány politikájának is, és ezért ez egy újabb ok arra, hogy a barát és szövetséges nemzetek, biztosan legyen egymásban, ezental is minden alkalommal hangsúlyozzák nézeteik tökéletes összhangját és szolidaritásukat, mely kölcsönös rokonszenvedők és érdekeiknek alapul.

Páris, október 30.

A *Figaro* félhivatalos cikket közöl gróf Lamsdorff és Delcassé értekezletéről és azt írja: Feltehető, hogy gróf Lamsdorff informálta Delcassét az orosz-japán tárgyalások jelenlegi állásáról. Talán azt gondolja gróf Lamsdorff, hogy Franciaország párhuzamos akciója békülékeny szellemben fogja befolyásolni Japán elhatározásait és hogy Delcassé az ő nagy tekintélyével sikeresen tanácsolhat mérsékletet egy hatalomnak, melyről Franciaország mindig igen barátságos viszonyt tartott fenn. A lap úgy véli, hogy csakugyan történt ily értelmű lépés és hogy ennek hatásai csakhamar mutatkoznak fognak.

HIREK

Budapest, október 30.

Személyi hír. Gróf *Szécsen Miklós* vatikáni osztrák-magyar nagykövetet a király ma magánkihallgatáson fogadta.

Báró Bárfy Leosz údvözlése. Báró *Bánhy* Dezso m. kir. udvarmestert, a lipótvárosi kaszinó elnökét, hatvanadik születése napja alkalmából a kaszinó elnöksége és választmányja *Bally* Lajos miniszteri tanácsos vezetésével tegnapi küldöttségileg údvözölte budai palotájában. Báró Bárfy a küldöttség tagjainak tiszteletére ebédet adott.

A hercegrímás nevenapja. *Vaszary* Kolos bíboros hercegrímás ma ünnepeite nevenapját, amely alkalomból az ország minden részéből temérdek levelet és táviratot kapott. Reggel óta egymás érték a tisztelgő küldöttségek és előkelő személyiségek a primási palotában. Szerencsekívánataikat kifejezték: gróf *Apponyi* Lajos magyarországi udvarnagy, *Wlassics* G. u. la közoktatásügyi miniszter, *Márkus* József főpolgármester. Széll Ignác államtitkár, *Várady* L. Árpád püspök, *Molnár* János pápai prelátus, *Rudnay* Béla főkapitány, *Hoffmann* József miniszteri osztálytanácsos, *Zichy* Nándor és János grófok, *Zundl* Péter kanonok, *Kapossy* József, a Szent István-társulat igazgatója, küldöttségileg az esztergomi főkapitány, a budapesti egyetem hittudományi kara, a budapesti kerületi papság, a fővárosi hitoktatói kar, a primási uradalmi tisztikar, valamint Esztergom városa *Vimmer* Alajos főgimnázium vezetésével. A hercegrímás délelőtt d. szobát adott, amelyre a küldöttségek és az udvari papok voltak hivatalosak.

Rákóczi-ünnep. A budapesti református főgimnázium tanári kara és ifjúsága kegyelettel adózott ma Rákóczi emlékének s egyben megtartotta zászló-avató ünnepét. Nagy és díszes közönség vett részt az ünnepségen, melyen dr. *Szalay* Károly tanár elszavalt a saját ódját s dr. *Prussinszky* Pál emlékbeszédet mondott dr. *Erdélyi* Lajos a kuruc-muzsáról érdekes felolvasást tartott. A zászlóavató ünnepen *Hegedűs* Sándor egyházi főgondnok is beszélt akinek tevégsége a zászlósnai tisztet töltötte be. Ezután *Csűrös* István vallásánár mondott beszédet. Az új zászlót minden esztendőben az a gimnáziumi osztály kapja, amelyik a legjobb előmenetelt tanúsítja. Az idén a zászlót a bededik osztály kapta meg.

Sándor király hitéletéről. A *Budapesti Tudósító* jelenti: A szerb bíróságok jelenleg *Sándor* király és *Draga* királyné hagyatékának rendezésével foglalkoznak. Bár számszerű kimutatás még nincs, annyi már is megállapítható, hogy *Sándor* király hagyatékát, amelyet *Draga* királynétól elkülönítve kezelnek, aktív s így az osztrák és magyar hitéletők is minden valószínűség szerint teljes kielégítést fognak nyerni.

Egyházi zene. Mindszentek napján délelőtt 10 órakor a belvárosi főplébánia templomában *Brosig* F. moll miséje kerül előadásra. *Gradualéra* *Tiemele Dominum* karának kerül előadásra *Leitner* S. Offertrumra *Stehle* Instrum animae-jét énekel az egyházi kar. — Halottak napján délelőtt 10 órakor *Tucsek* rekviepjét és *Adler* Liberációját adják elő.

Vadnay Károly síremléke. Immár egy éve elmúlt, hogy *Vadnay* Károly örök álmra hunyta le szemeit. Hálás gyermekei hatalmas emléket állítottak porai fölé, amelynek felállításánál nagy számmal jelentek meg közéletünk kitünőségei.

A síremlék alapját már korán, a déli órákban elfődték szebbnél szebb koszorúkkal, amelyek között ott voltak: a Magyar Tudományos Akadémia, a Kisfaludy-Társaság, a 48-as honvédek országos egyesületé, a családtagok, az Országos Nőképző-Egyesület. A Deák mauzóleum mellett levő s körül korá délután gyülekezett a közönség amelynek sorában ott voltak többek között: *Wlassics* Gyula közők atásügyi miniszter képviselőben; *Molnár* Viktor államtitkár, dr. *Heinrich* Gusztáv udvari tanácsos, a tudományos egyetem rektora, *Beöthy* Zolt miniszteri tanácsos, egyetemi tanár, *Emich* Gusztáv udvari tanácsos, *Rákosi* Jenő főrendihazi tag, *Kozma* Andor a magyar írók segélyegyesülete titkára, továbbá *Pósa* Lajos, *Hegedűs* István egyetemi tanár, *Vargha* Gyula a Kisfaludy-Társaság alelnöke, dr. *Ágai* Adóll, *Alexander* Bernát, dr. *Fekete* Ignác, *Erdődi* Béla tankerületi igazgató, dr. *Bánóczy* József, *Gyulai* Pál, *Jakab* Öljön, *Erdődi* Sándor, a honvéd-egyesület részéről *Mikár* Zsigmond, *Szi* gyártó Zsigmond, *Horváth* Péter, *Zechmeister* Antal s. b. — Az országos nőképző-egyesület részéről *Rudnay* Józsefné, *Emich* Gusztávné, *Hellebronth* Árpádné és még igen sokan.

Vadnay Tibor, a jeles író fia, *Borsodnyegy* főjegyzője üdvözölte szép beszédben nővére, *Margit* nevében is a megjelenőket, kegyes szavakban emlékeztén meg édesatyja életéről, nemes, szerény és nagy munkásságáról. Utána *Beöthy* Zolt miniszteri tanácsos, egyetemi tanár lépett elő s a Magyar Tudományos Akadémia és a Kisfaludy-Társaság nevében a következő beszédet mondotta:

Az emlékek előtti, amelylyel boldogult társunknak örök pihenő helyét a gyermeki kegyelet megjelölte, feltűnnek lekünnben az írói pályán ideáljai, melyeket *Vadnai* Károly oly hűven, nemesen szolgált. Az irodalmi élelnek két ideálja van, melyeknek elválaszthatatlan kapcsolatot a legnagyobbak példája bizonyítja. Egyik: az irodalmi dicsőség, — a másik: az irodalmi üstesség. Hogy amannak szolgálhassunk, a sorstól, a gondviseléstől, az Úristenőtől ajándékozott legyverve van szükségünk. De hogy emezt kereshessük, ahhoz kinek-kinek saját erkölcsi erejével kell megkövacsolnia legyverzetét *Vadnay* nemesnek megkövacsolta, de ragyogó tisztaságban tartotta és őrizte a magáét. Az irodalmi dicsőségért folytatott harcának is meglesz a nyoma irodalmunk jövő fejlődésében. Meleg emlékeztetési finom emezségei tisztalélekrajzai se oldadának művészi pondja és elmés kedvessége nemesek kortársai között szereztek neki híveket és dicsőséget, hanem díszes helyet a magyar ebeszélő irodalom történetében. A másik ideál keresésében pedig, amint ma például áll előttünk, úgy például fog állani utódaink előtt is. Írói és hírapírői működésével a magyar köznevelődés megteremtésében legső feladatunkat mutatta meg oly buzgósággal és következetességgel, melyért mindnyájuk mély hálával tartozunk neki. A feladat: fel fogásunk, érzelmetünk és hangulatunk nemesbítésé. Hálával jöttünk el most *Hozzá* pályáztatási, baráti, tanítványai látogatába, ide, e szomorú kertbe, mely mindent elphentet, ami földi, de nem azt, ami égi, az igaz érdemet és az igaz szeretetet. Hálával érdemei iránt és szerető ragazkodással emlékező helyzetem új sírkövére a Magyar Tudományos Akadémia és a Kisfaludy Társaság koszorúját.

A beszéd elhangzása után a jelen voltak elbucszak a család tagjaitól s ezzel a kegyeletos ünnepség véget ért. A magyar írók segélyegyletét, melynek *Vadnay* Károly hálálág nagyérdemű titkára volt, *Kozma* Andor, a jelenlegi titkár képviselte. Az egylet, híven még *Vadnay* által inaugurált hagyományához, nem küldött koszort a síremlékére, hanem annak változásával *Vadnay* egy szükölködő magyar írók részestett jelentékenyebb rendkívül segélyben.

A kivándorlás hajótöröttel. Aki argumentumokat keres a kivándorlás ellen, menjen ki a tonolcházba s nézze meg azt a négy sárosmegei gazdaembert, aki ma érkezett vissza az ő hazába Argentiniából. Azaz, hogy: csak a hazába, mert a másik földrés minden egyéb volt számukra, csak nem otthon. A szegény emberek le vannak sóványodva a csontig s szemeikben valósággal örület az éhség. A tonolcházban tömni kell őket étellel, hogy valamennyire magukhoz térjenek s utnak lehessen indítani őket az illetőségi helyükre. A négy parasztember még két társával a mult évben egy boroszlói ügynök biztatására kivándorolt Argentiniába s otthagyták a sárosmegei kis községet, ahol mindannyian háza és földeskeje volt. Az ügynök azzal biztatta őket, hogy egy argentiniai milliomos aranybányájában helyezi el őket s iszonyú jövedelemre tehetnek szert. A hat magyar embert alkalmazzák is odakünn nehéz földmunkára és olyan kegyetlenül bántak velük, hogy két tárjuk még évközben megszökött. Amikor keresésükre indultak, holtan találták meg őket egy argentiniai faluska határában. A négy kivándorló az angol konzul segítségével végre hazakerült kifosztva és megtörve s majd hazautaznak szülőfalujukba, hogy óva intsek a kivándorlás ábrándozóit, hogy föl ne üljenek a lelketlen ügynökök hitegetéseinek.

Ormódy Vilmos alapítványa. *Ormódy* Vilmos, az Első magyar általános biztosító társaság vezérigazgatója elhunyt neje, *Ormódy* *Amelie* nevére ötvenezer korona alapítványt tett, azzal a rendelkezéssel, hogy az örök időkre teljességében megőrzendő alapítványi tőke kamataiból minden évben két-két ezer korona kihazasítási segélyösszeg nyujtassék a magyar biztosító társaság szegényebb sorsu tisztviselői férhezmenő leányainak. Az évi kétezer korona mindenkori osztatlanul fog egy-egy férhezmenő leánynak kiadni és pedig minden szeptember hó 24-ikén, mint néhai *Ormódy* *Amália* urnó halála napján. A nemes rendelkezésű alapítványt még az elhunyt urnó szándékozott életében megtenni, de közbenjött halála folytán már csak gyászoló férje valósíthatta meg, hozzákapesolván a fenkölte kü elhunyt hitves nevének emlékezetét.

Tüntetés Windischgrätz herceg ellen. *Sátovaljai* helyről írják: *Windischgrätz* herceg sárosapataki kastélyára a napokban kiűzték a fekete-fehér családi zászlót. Messziről úgy látszott, mintha a váron fekete-sárga zászló lengene, ami annyira felizgatta a református főiskola növendékeit, hogy este fáklyalény mellett, a *Kossuth* nótát érekelve vonultak a kastély elé. A diákok *Kossuth* *Ferencet*, *Barabás* *Béla*t és *Lengyel* *Zoltánt* éltették és a herceget abugolták, mire a kastélyban egyszerre elottottak minden viláagságot. A tömeg egyhány perc múlva sok ezer főre szaporodott s nem szűntek meg az ilyen kiáltások: Le a német ronggyal! Le az idegen zászlóval! A tüntetők ezután a *Kossuth*-ház elé vonultak, hol e-cendőrökkel találták megukat szemben. Az ifjúság vezetőjének sikerült a csendőröket visszavonulásra bírni, mire a tüntető tömeg szétszórt.

Füvetkésné köszönete. *Özvegy* *Fadrusz* *János* né a következő sorok közlésére kérte föl a szerkesztőséget: Mindazoknak, akik édes férjem halála alkalmából, egy vagy más alakban megemlékeztek fölünk, részvétük, szeretetük és tiszteletük jelét adták, elhozták vagy elküdték, addig is mig egyenként kinek-kinek jószágát megköszönöttem, fogadják összességesen itt a nyilvánosság előtt szívem hálás köszönetét és kérem őket, örizzék meg szívökben szegény férjem emlékezetét. Budapest, 1903. október 30. an. *Fadrusz* *János* né.

Mormon pap Temesvárott. *Temesvárról* táviratozzák: A rendőrség a mult éjjel az Erzsébet-külváros egy magánházában több férfi és asszonyt tartóztatott le, kik *Pingre* *Frank* ovenit amerikai mormon pap hívására egy mormon község alapítása céljából gyülekeztek össze. A főkapitány *Pingre* kihallgatta és nyomban kiutasította a városból. A tartóztatott férfiak és nők ellen is megindították az eljárás.

— **Mommsem haldoklik.** Berlinből táviratozzák, hogy *Mommsem*, a híres történetíró és nyelvtudós az éjjel szélütés éri. Az agg tudós teljesen megbénult s nem is tért eszméjére. Az orvosok, tekintettel nyolcvanhat éves korára, nem remélik, hogy állapotja még jobbra fordul.

Egy lapzártakor érkezett távirat, amely éjjel fél 11 órakor adatott föl *Charlottenburgban*, azt jelenti, hogy *Mommsem* elhunyt minden órában várható.

— **Rákóczi-kori emlékek Kisáczánban.** A konstantinápolyi zarándoklat alkalmával tudvalevőleg három Rodostóba is elzarándokoltak. A zarándoklók között volt dr. *Szádeczky* Lajos egyetemi tanár is, ki visszazárkézván a kirándulásból, a kolozsvári egyetemen tegnap érdekes előadást tartott az ott talált magyar emlékekről.

Rodostóban két utcában laktak a magyar emigránsok s néhány megmaradt ház még hirdeti Rákóczi- és Bercsényi magas művelését. Rákóczi lakóházát már átépítették, de ebédlo-palotája még teljesen épen fennáll; hét, apró kockára osztott virágdíszű színes ablak szintén megmaradt. Menyézete négyszögű ódoruska kockából áll. A pohárszékek aajtaja remek festményekkel van ékesítve. Mégvan a csibukartó állvány, virágfűzerekkel kiestve. Bejáró kapuja szintén megmaradt, fölötte a Rákócziak sasával. A Rákócziak palotájára még ép. Oltárképe, misemondó ruhái, szent-ségártatója mind Rákóczi adományából való. Két gazdag faragású karosszéke Rákóczi sajtókezű munkája. A fejedelem poharát és kávé csészéjét a templom mostani olasz papja odaadta Szádeczkynek, hogy valamely múzeumban helyezze el. A legfényesebb műemlékek Bercsényi és Csáky palotáiban maradtak fenn. A kirándulók ezután telkeresték a magyarok kutját, a magyarok szántóföldjét, mely emlékkövel van megjelölve, továbbá a görög templomban Bercsényi, Esterházy és Sibrik sírait s felemelték Bercsényi sírfelületét, hogy meggyőződést szerezzenek, vajon a vezérlő-tábornok hamvai bentvannak-e. A porladó oszontok fényleg megvannak s a zarándokok újra koporsóba tették. A kirándulók aztán elzarándokoltak Izmidre is, ahol tudvalevőleg *Thóköly* Imre, a kuruc király és neje *Zrínyi* Ilona éltek életük utolsó éveit. Megállapították pontosan azt a helyet — Izmidtől két óra jársnyira — a havasok aljában — ahol villájuk volt. A szomszéd faiban Karatépén még élnek az ott lakott magyarok ivadéka, kiket magyar-egluának (magyarú) neveznek.

— **Botrány az egyetemen.** Kinos incidens zavarta ma meg a tudományegyetem egyik érdemes tanárának, *Négyessy* Lászlónak előadását. Ezen az előadás, melynek célja alkalmat adni az egyetem bölcsészeti kar ifjúságának a stílus gyakorlására, prózai és verses dolgozatokat olvasnak föl az ifjak. A felolvasásokat a hallgatóság köréből vagy nyomban, vagy a következő előadáson meg szokták bírálni. Legutóbb egy radikális tartalmú költeményt olvasott föl a professzor egyik hallgatója. Ma került sorra a költemény bírálata, amelynek során nem egészen tárgyilagos, inkább reakcionárius bíráló erősen támadta az egyetemen terjedő szocialista irányt. Ebből heves szóváltás, majd szégyenletes dulakodás kerekedett, úgy hogy Négyessy tanár kénytelen volt szigorú rendszabályokhoz nyulni és a nagy számban megjelenő idegen elemeket, a zavarág főközoit kiatasítani. A kiutasítottak között volt *Huszár* Károly néppárti újságíró, a disztelen hecc tevékeny agitátora is. A fülsekkítő zaj azonban mégsem csillapult. Különösen néhány dühös kispap dolgozott a botrány érdekében. A professzor erre abbahagyta az előadást és eltávozott.

— **Még egy sabáci puocs.** Szerbiában csak nincs nyugalom. Ez a szerencsétlen ország — úgy látszik — arra van szánva a végzettől, hogy belső, majd itt, majd amott kiűtő allatomos nyavalyákban pusztuljon el. Az események egyményelékenként műhelye megint Sabác. A határszéli városban újra puocs készült, ezúttal Péter király ellen. Úgy járt azonban, mint a multkorai sabáci kísérletkezés. Hirtelen megühistották. Erről a legújabb szerbiai szenációról ezek a telegramok számolnak be:

Belgrád, október 30. A letartóztatott Jankovics alvezetés tervébe sok sabáci és nisi tiszt volt beavatva. A terv az volt, hogy a királygyilkos tiszteket erőszakkal eltávolítják és átkísérik a határon Magyarországra területre. A sabáci és nisi helyőrségi parancsnokokat elmozdították állásuktól. Az összeesküvést Nopolics hadnagy árulta el a királynak.

Sabác, október 30. Ma hét tüzértisztet elfogtak, mert részük volt az összeesküvésben. A várparancsnokot megfosztották állásától.

— **A Thonet-cég jubileuma.** Bécsből jelentik: A Thonet-tesztvérek cég létszázados fennállása alkalmából ausztriai és magyarországi gyárainak munkásságát a javára 100 000 koronát ajándékozták.

— **A táncmesterek riadója.** Kárpátoktól a kéklő Adriánig izgalomban vannak a táncmesterek. Miért? Egy új táncformáról van szó. A kék-vók hozta izgalomban idegeiket, vagy miss Duncan konkurenciája? Nem, és ezerszer nem! A szervezőbizottság, mert ez is van, felhívást intéz Magyarországra összes köteleves táncmestereihez. De milyen hévvel! Ilyen csak táncmesterekben lakozhatik. Oh halljátok első passzusát:

Komoly szavunk van hozzatok! A magyar táncművészet megmentése és a magyar táncmester érdekeinek megvédése, jövőjének biztosítása nektek erkölcsi kötelevesetek! Jól tudjátok azt és mégis a télenység elkárhozó sötétségébe léptek, otthagya kenyéradó anyátokat magára! Jól tudjátok, hogy a Magyarországi Táncmesterek Egyesülete mit és mennyit tett a magyar táncművészet érdekében. Mégis ithagytátok, dacára, hogy úgy gondoskodik a nevezett egyesület tagjairól, mint gondoskodik a gyermekéről! Pedig úgy tudjuk, hogy tanultuk az élet iskolájában, hogy az anyai szeretet az a szilárd alap, amelyen család, nemzet, emberiség, sőt az egész animális világ fölépül. Ez a természet specialitása! Ez a teremtséssel egyenlő rangu erő, ez a fönttársas ereje! E természetes logika alapján világos, hogy eskis a tenni tenni alapján vagyunk képesek egy nagyobb társadalmi intézményt fenntartani. A Magyarországi Táncmesterek Egyesülete egy ilyen kulturális elvekkel alakult társadalmi intézmény, mely teljesen egészséges, életképes csak akkor lenne, ha nagy Magyarország összes szánótörő mesterei igaz szeretettel és ambiciózus munkakedvvel sorakoznának az egyesületi zászló alá, mert így minden intézményét szilárd alapra építhetnők! Elképzelhető-e szilárd alap akkor, midőn minden felhasználható erő visszahuzza magát?

Nem! Az alap nem képzhető el szilárdan, ha minden felhasználható erő visszahuzza magát. Es mért huzták magukat vissza. Mert:

— A szenedvényi hullámverés közben egymás szomszédságába került a gyűlölet akciója és a piszkos versengés diszharmonia. A ez a mindent megölő betegség nálunk is megkövetelte a maga áldozatait és tizedelte meg az egyesületet.

Igen! Az egyesületet megtizedelték és most a táncmesterek, kedves gyermekek, anya nélkül állnak a világban. De hallga, a riadó így folytatja:

Vajjon hová mentek így, ha valami ügyes-bajos dolgotok van?

Kinek panaszojátok el ross soraitokat?

Hol találkoztok kartársaitokkal?

Eszmeeserét kívül folytátok?

Sikereiteket és örömeiteket kívül közlítek?

Nem látjátok, hogy mily mostohák vagytok?

Ugyebár ez nem maradhat így? Gondoskodni kell a táncmesterekről, az illet és jóviselet tanárairol. Es itt a riadó kifejti, hogy a kilépétt táncmesterek Magyar Táncmester Egyesület címmel új tanyát, illetőleg új otthon alapítanak. Es éppen ezért:

Elvárjuk minden igaz magyar táncmestertől, hogy azon zászló alá sorakozik, melyet Terpszichoré istenasszony muzsikerjében bontva ki, arany betűkkel írjuk rá a táncművészet haladását és a magyar táncmester tisztességes jövőjének biztosítását!

Akik pedig ilyen lendület, hév és költői hevület után sem lépnek be az új egyesületbe, azok nem érdemlik meg a tánc- és illemtanár nevét.

— **Tüntetés a kassai színházban.** Tegnap este nagy tüntetés volt a kassai színházban. Az előadás *Kerner* Jenő a *Magyar dal* című melodrámaival vette kezdetét, s a közönség kívánságára a társulat elénekelt a Kossuth-nótát is. Ezt megelőzőleg az előadás rendezője a katonazenekart kivette a színből. A Kossuth-nóta eléneklése után a visszajött zenekart megabugogta a közönség, s annyira provokálta, hogy egy katonatiszt parancsára a zenekar hazament. A *Dajusz* című énekesjáték zongorakíséret mellett folyt le. A zenekar ennek következtében ma már a próbán meg sem jelent, s így a bolnapra hirdetett *Pesti nők* premióre-je valószínűleg lekerül a repertoárról.

— **Öngyilkos papírgyáros.** *Liptó-Szentmiklósról* írják: *Friedmann* József 40 éves családi kispalugyái papírgyáros e hó 28-án dőben, mikor gyárában a munka szünetelt, felakasztotta magát. Még élve levették, azonban a gyorsan igénybe vett orvosi segítség dacára néhány óra múlva, a nélkül, hogy eszmétre tért volna, meghalt. Az öngyilkos gyáros vagyonos

ember híreben állott, tettét állítólag pillanatnyi elme-zavarban követte el.

— **Luogorék az orvosok ellen.** A bécsi egyetem orvosi kara tegnap nyilatkozatot tett közre, amelyben tiltakozott az ellen, hogy a vizsekkési kérdést hozzá nem értő személyek határozathozatal tárgyává tegyék. E nyilatkozatra újabb gorombasággal válaszoltak *Luogorék* Az alsó-ausztriai tartománygyűlésen a következő sürgős indítványt adták be, hogy a professzori kar nyilatkozata visszautasításuk és a közoktatási miniszter utján megfelelően ki kell oktatni a tanári kart a tartománygyűlés mint törvényhozó testület jogairól és köteleveseiről.

Az indítványt sürgösségét *Luogor* okozta meg. Bizonyos állat- és embernyuzók, úgy mond, úgy viselkednek, mintha csak orvosok volnának. Lohol az ember a vizsekkési mellett, de minden tisztességes embernek lel kell lázadnia az embereken végzett vizsekkési ellen. A professzoroknak nincs joguk bennünket megleckézeltetni. Nem járunk a professzorokhoz iskolába, tudjuk mi magunk, mi a teendőnk. Az egész ügyet csak a zsidók fujták föl. Jobb lesz, ha az orvosok magukkal foglalkoznak és arra törek-szenek, hogy bizonyos elemek kipuszttassanak az orvosi karból, amelyek annak szégyenére szolgálnak, és végre egy kis keresztény ünérezetre ébredjenek.

A sürgösség elfogadása után érdemben tárgyal-ták az indítványt. *Schneider* támadva a professzorokat, azt hangoztatja, hogy az adófizetőknek jogában áll megtagadni a költséget az új kórházaktól és hasonló intézetektől, amíg az emberélettel így kegyetlenül kísérleteznek.

Pattai azt mondja, hogy új *Molière*-re volna szükség, aki csatornázza az orvosi kar kínóveseit. Tisztelet becsület az orvosi tudományok. de meg kell mondani, hogy annyira még nem haladt előre! A se-bézzettől elkeintve, ma is ott van, mint *Molière* idejében. Az orvosi tudományok még annyit kell tanulnia, hogy bizony kár lóhátról beszélni. Mi nem vagyunk ellensége az orvosi karnek, de állást foglalunk a vizsekkéssel üzőt viss: adósek ellen. Az állatokat nem narkotizálják hanem csak valami méreggel elkábítják, ennek folytán nem tudnak ugyan mozdulni, de a fájdalom érzik. A fiatal orvosok lelkiéleti iyentékeppen rendszeresen érzéketlenné tessik és azután skrupulus nélkül végi kegyetlen kísérleteit az embereken is.

Steiner azt mondja, hogy százzámra kapott leveleket külföldről is, amelyekben helyeslik akcióját. Támadja azután a magyar származású *Pollitzer* bécsi orvosot, aki szerinte a szegényházból a szolnák megvesztegetésével megvásárolta az ott elhaltak életét és orrait és azokat preparálva, tudományos köröknek eladogatta. Es ez akkor tudódott ki, amikor *Pollitzer* legfelsőbb kiüntetésre ajánlották és tudakozták eddigi életmódja felől.

Luogor azt mondja, hogy az egész ügy punctum saliene az embereken végzett kísérletek. Főképp szegény emberekről van szó, akik a kísérletekbe belepusztulnak, ahol az orvos remélheti, hogy az élet halálával az ő bűnét is eltemetik. A tartománygyűlés ieladata ezeket a szegény embereket megvédeni a vizsekkési ellen. Az orvosi tudomány ne beszéljen lóhátról. Az orvosi tudomány terén elért nagy vívmányok laikusoknak köszönhetőek. A tudósok egyáltalán ne viselkedjenek úgy, mintha mindent tudnának. Ez áll a jogászokra nézve is. Nem ék törőtek el a kispadot. Ha ily tudós jó házám és velem szemben adja a nagycat, azt mondom neki: Kedves tudósom, ha majd egyszer meg-szerkesztesz olyan füvet, amelyet a tehén eszik, akkor lá a bonheur, ha ezt nem tudod, akkor kuruzszi és kontár vagy. A kultuszminiszter nyilatkozataival ne törődjünk. Hadd beszéljen. De hogy a professzor urak meg tudják, hogy mit tartanak rólok néhányan, indítványozza még, hogy a vizsekkési kérdéssél el-hangzott indítványokat és beszédeket sokszorosítottassák és terjeszszék a lakosság körében. A tartománygyűlés eladogatta az indítványt ezzel a kiegészítéssel együtt és azután rátért a napirendre.

— **Országos néprajzi vásár.** *Gelléri* Mór tervei és alaprajza szerint országos néprajzi vásárt rendeznek Budapestben. Ez érdekes és tanulságos vásár inkább ethnográfiai kiállításnak mondható, amelyen a vidéki eladó és vevő nép a maga eredeti viseletében jelenik majd meg. Lesz három napi ló- és marhavásár is, melyet az Országos Gazdasági Egyesület rendez. Ez lesz a legérdekesebb. A publikum eredeti mivoltában ismerheti meg majd a gulyást, eskőt, kanaszt, juhászt, akik valamennyien vidéki gulyájában jönnek a fővárosba s a vásáron részben pusztai részben eredeti életmódjukat fogják követni. A vásár idejét csak a részletes program kidolgozása után tüzi ki a földmívelési miniszter.

— **Letartóztatott lénykereskedők.** A rendőrség letartóztatta *Hajnák* Márát és *Sarets* Annát, akik a fővárosban rendszeres lénykereskedést folytattak, fiatal lényokat azzal csábították el, hogy *Oroszországba*, *Moszkába* és *Rigába* énekesnőnek szerződtették őket, akár volt hangjuk. akár nem. Tegnap is egész sereg lényt gyűjtötték össze *Sarets* Svóvet-szó-nya 5. számú lakásán, hogy onnan elszállítsák külföldre a szerencsétleneket. A két elvecmült asz-szonyt a rendőrség elfogta. A VII. kerületi kapitány-ság *Hajnák* Márát 30 napi elzárásra és 300 korona

"AGRARIA" magyar gépforgalmi részvény-társaság a szab. osztrák-magyar államvasut-társaság resiczián mezőgazdasági gépjárának vezérigynöksége.

Mezőgazdák különös figyelmébe. Tiszta acélangy saját hámorainkból. Előírhethetlen tőzelyacélok. Páncélacél-kormánylenéz. Magasított acél-ekelőj. Porvédő kerek- Acél-gerendely. Csak kitémasztott nyeregkerettel bíró talgát szállítunk. Körüljáró gépjárat. mivel ez az összes talajmívelő-gépek terjedelmében ismert és egyáltalán. A talaj alapos megmunkálására terjedelmes, szakszerű és minden gazdának értékes felvitásgóssítást nyújt — és díjmentesen küldetik. Egyégyártás terén legelő-szerű magyar gyárt-mány, felállmúlja meg a legnevezetesebb idegen gyártmányokat is. Rövidített levélcim: „Agraria” Budapest, V., Váci-ut. 2. Sürgőnycim: „Agraria” Budapest.

pénzüntésre, *Sárety Annát* 20 napi elzárásra és 200 korona pénzüntésre ítélte. Most mindkettő a tolonc-bában van.

— **Orvosok az angol postán.** Egy külföldi lap közlése szerint az angol posta több orvosnót foglalkoztat, akiknek az a feladatuk, hogy a telefonhülygék és a fiók-hivatalokban működő bélyegelárusítók egészségesére ügyeljen. A londoni postaigazgatóság főorvosnője négyezer forintot kap éventint, amely csaknem hater ezer forintig is emelkedhet idők múltán. Ázsisztensei 1200 forinttal kezdik a pályáukat és lassankint 3600 forintig emelkednek. Liverpoolban és Manchesterben szintén működnek ilyen orvosnők.

— **Százmillió.** A párisi boulevardokon egy ember télenfergett. A kalapja félre volt csuszva, a kabátja nyílvá. Odament az emberekhez és megkérdte őket: — Nem látták a százmilliómat?

Végre egy rendőr elvitte a kerületi kapitányságra.

— A nevem Peters — mondotta a biztosnak. — Két héttel ezelőtt jöttem Auerből, hogy kihallgatásnak menjek Loubet urhoz. Arra akarom kérni az enők urat, adassa vissza a százmilliómat. Kérjen el az Elyséebe.

— Rögtön — mondták neki.

Azán elvitték egy egészen más Elyséebe.

— **Amerikába szökött börtényes.** *Wolkó* Vladimír lipót-szentmiklósi börtényes 30.000 korona adósság hátrahagyásával megszökött. Azt hiszik, hogy Amerikába hajózott. Érdekes, hogy *Wolkó*knak szabályszerűen kiállított utoleve volt. De még érdekesebb, hogy szökése előtt teljes összegű kölcsönökkel látta el magát.

— **Járásbíró és ügyvéd.** *Lőcséről* táviratozzák: A kézmármíri ügyvédi kar egy terjedelmes memorandum sulyos természetű vádakkal illette dr. *Csaplaky* Lipót kézmármíri járásbíró. Az igazságügyminiszter ennek következtében a járásbíró ellen elrendelte a fegyelmi vizsgálatot, amelynek vezetésével *Péchy* eperjesi törvényszéki bíró bízta meg. A vádak *Szántó* Márk ügyvéd ellen is irányultak és ezért az eperjesi ügyvédi kamara megindította a fegyelmi vizsgálatot *Szántó* Márk ügyvéd ellen és ennek megejtésével dr. *Rottenberg* Márton iglói ügyvédet bízta meg.

— **Életunt kereskedő.** *Sonnenschein* Manó 33 éves kereskedő ma délután a Lagymező-utca 21. sz. ház első emeletéről levelelte magát az utcára. Lába törött s agyrasekondát szenvedett. Már régóta elmebajos és valószínű, hogy birtelen rohamában követte el tetteit.

— **Szengázmérgezés.** *Kovács* Károly asztalossegéd felesége ma estefél szengázzal akarta elpusztítani magát és három gyermekét a Hajósár-ut 135. szám alatt lévő lakásán. *Kovácsné* jól megrakta a kályhát szénnel s azután a lakás ajtaját és ablakait elzárta. Férje este hat órakor tért haza a munkából s miután a lakás ajtaját zárva találta s a zárgetésre sem felelt senki, *Lédózer* Jakab háztulajdonoshoz ment, aki rendőrt hívatott. A rendőr feltörte az ajtót s *Kovácsné*t, 4 éves *János*, meg 5 éves *Agnes* nevű gyermekeit még életben, de eszméletlenül találta, a két éves kis *Károly* azonban már meghalt. *Kovács* nem tudja, hogy felesége miért akarta elpusztítani családját, a házbeliek azonban azt mondják, hogy a férj és feleség örökök oivakodtak. A kis *Károly* holttestét az orvosnői intézetbe vitték, *Kovácsné*t és két gyermekét pedig a Rókusban ápólják.

— **Vasuti szerencsétlenség.** *Rómából* táviratozzák: A milánói gyorsvonat ma éjjel *Parma* állomás közelében téves vágányra jutott, amelyen négy, gabonával megrakott kocsi állott. Az összeütközés rendkívül heves volt. Az utasok közt nagy pánik keletkezett. Több utas könnyen megsérült, köztük *Roux* szenátor és *Bruniard* képviselő. A megindított vizsgálat szerint a baleset szándékosan idéztett elő. A bűnöket eddig nem sikerült kinyomozni. A vonat két órai késedelemmel jolytatta útját és három órai késéssel érkezett Rómába.

— **Letartóztatott kávé.** A rendőrség letartóztatta *Koch* Lipót aradi születésű 54 éves kávéháztulajdonost, aki a József körúton levő *Ferenc- és József-körny* kávéháza *Schlack* Vilmos és *Briedl* Nándor főpincérekkel 3200 korona övadékkal szerződött. *Koch* e hónap 27-én a rossz üzletemen miatt a kávéházat elfszerezte, a pincéreknek azonban az övadékot nem tudta visszafizetni. A pincérek feljelentésére a rendőrség *Koch*ot letartóztatta.

— **Letartóztatott oszlop.** A *Welsér* Kálmán és fia vázoi lisztkereskedő tegnapelőtt egy vagonozsítást rendelt telefon útján a Pesti Hengermalomtól. Ámbar *Welsér* a rendelést feladta, megemlítette, hogy a megrendelőlapot majd postán beküldi. Nagyot bámult *Welsér*, amikor a megrendelést felvevő hivatalnok azt mondta neki, hogy a megrendelőlap ott is van s a vagonozsítást éppen kocsira rakták már s a kocsit elindít a liszlet. Kiderült így, hogy *Welsér* nevével valaki visszaélt. A Pesti Hengermalom telefonon jelentette az eset a rendőrségnek, amely detektívet küldött ki a kocsi után. A detektívek utól is

érték a kocsit, amint megállt egy dohány-utcai kereskedő üzlete előtt és le akarta rakni a liszlet. Kiderült azután, hogy a csalást a *Welsér* cég nevében *Abeles* Kálmán volt érsekújvári kereskedő követte el s ő adta el a liszlet a dohány-utcai kereskedőnek, aki semmit sem tudott a csalásról. *Abeles*t a detektívek kinyomozták és letartóztatták.

— **Verekezés a tárgyalóteremben.** *Temesvárról* táviratozzák: A temesvári járásbírósg ma tárgyalta *Serbs* József volt adóvégrehajtó kibégási ügyét, ki *Serbian* István adóhivatalnok ellen becsületét sértés követte el. A bíróság *Vucics* Józsefet egyhavi fogházra ítélte. Az ítélet kihirdetésekor vádlott rárohant *Serbian*ra és tetleg bántalmazta, ugyanarra, hogy az eszméletlenül rogyott össze. A bíróság *Vucics*ot nyomban további négyhavi fogházra ítélte.

— **A Fővárosi Orfeumban,** szombaton, 31-én este két ujjonnan betanult kiűnő darab kerül színre. Az egyik *Bely* G. *A két igazgatónő*, amelyet a Tarka Szinpad mutat be, a másik a *Pajkos dráka* Suppó öröksej zenejű operettje, az Orfeum operett-társuatainak előadásában. E darabban *Doór*, *Fröhlich* kasszonyok *Mariotti*, *Baumann* és *Schüler* urak kitűnően fogják érvényesíteni. Az Orfeum novemberi műsra oly remek lesz, amint ezen a téren még nem volt látható. Vasárnap két nagy előadásban lesz látható az új műsor. Ugyancsak vasárnap délután kezdődnek *Vörös Elek* cigányzenekara délutáni hangversenyei a kávéházi télikertben.

A golya.

A drozdai felsőbírósg büntelőtanácsa kétéltű fogságra ítélte két diákot, amiért egy leánynevelőintézet kertjébe két bádógolyát csempesztett be.

A lányok (korán reggel, a legbájosabb ponyvolában rohannak be az igazgatónő halálshobójába.) Jaj, jaj!

Az igazgatónő (álmosan): Mi az? Mi az?

Böské: A golya!

Az igazgatónő (felugrik az ágyban): Kisasszony!

Zsuzsika: Böské igazat mondott.

Az igazgatónő: Nem hallgat!

A lányok (egyszerről): De mitör itt van!

Az igazgatónő: A golya?

A lányok: Ó...

Az igazgatónő (ruhák és szavak után kopkodva): És... maguk... látják?

A lányok: Látuk... mindkettőt...

Az igazgatónő: Kettőt? (elájul).

A lányok: Segítség! Segítség!

Első nevelő (berohan): Az isenért, mi történt?

A lányok: Az igazgatónő elájult, ott fekszik az ágy előtt.

Első nevelő: Mi baja?

Böské (lesütve a szemét): Á golya...

Első nevelő (síhollva összefogja szoknyáját): Ki hitte volna? Ebben a korban... (Kirohan).

Második) nevelő (bedugja a fejét az ajtón):

Harmadik) Ah... Ah...

Negyedik) (hátranznek).

A nevelőnk: Menjenek csak arrébb... hol van?

A lányok: Itt.

A nevelőnk (izgatlan): Nem sir?

A lányok: Mindjárt elájult...

A kapus felesége (a nevelőnk mögött): Eresszzenek be... A kisasszonyok pedig jöjjenek ki!

A lányok (sirva): Nem, nem hagyjuk itt...

A kapusné: Szógyeljék magukat!

Az igazgatónő (felnyitja szemét): Bár haltam volna meg!

A kapusné (a szobába rontva): Sohse halon meg!

Megesik az ilyesm...

Az igazgatónő (sirva): De éppen nálam...

A kapusné: A negysásgos kisasszony is csak ember...

Az igazgatónő: Mi?

A kapusné: De hogy nem vettem észre semmit...

de most elég a beszédből, kimélje magát... Hol a kocsika?

Az igazgatónő (az ötlet tekintetével néz körül, mintha keresne valamit).

A kapusné (kifelé tiszkozta a lányokat, kik visítva, sikongva mennek ki).

A nevelőnk (az igazgatónő köré csoportosulva, kivánságon nézik és szintén kutatóva jártatják körül tekintetüket).

A kapusné (újdeten): Nincs sehol... az isenért, mit csinált vele, kisasszony?

Az igazgatónő (utolsó ö önködséssel): Kivel?

A kapusné: A kocsikájévei?

Az igazgatónő (újra elájul).

A lányok (két bádógolyát cipelve, jönnek vissza és kacagva állítják az igazgatónő elé): Ime...

FŐVÁROS

(*) **Páris-utca.** A Belváros egyik legrégebb utcája, a Zsigárdus-utca nevet cserélt. Egész csöndben kiszegtezték a sarokra az új nevet, a *Páris-utca* s most már semmi sem emlekedtet; arra, hogy ott hajdanta cska vasat, einyütt ruhát és minden éle limlomot árultak. Még a hatvanas éveken skadt benne egy csksábot, de a többi kitlepettették a Hajós-térre, oda, ahol most az Operaház büszkszékedik. Akkori nevére térnek, a *Schiffmanns-Platz*ot, a fővárost környékező magyar lakók népe *Zsigárdus-piacra* magyarosította. Amikor azután a zsigárdusok onnan is kitlepettették az Újvársárré, ebből is *Zsigárdus-piac* lett. De itt sem volt maradásuk, mert a teret parkozták és *Tisza* Kálmánról nevezték el. Az ócskások erre a Telek-i-téren ütötték fel sátorjájukat, de a *Zsigárdus-piac* elnevezése oda is követte őket.

(*) **Választás.** A tanács ma délelőtt több új állásra tette meg a választást. Megválasztották a pesti oldalon levő köztemetőkzhöz igazgatósági segédnek *Nyiri* Zsigárdusot, a budai köztemetőkzhöz igazgatóság *Lindenbach* Károlyt, a budai köztemetőkzhöz kezelőtisztte *Vadkerti* Jánost, adópénztáros lett *Einygúti* Aladár, II. öd osztályú közltszassági tiszték *Csapó* Kálmán és *Fekete* Géza. I. osztályú adópénztári tiszt *Emmerling* Lajos, II. osztályú adópénztári tiszt *Helmech* Ottó, III. osztályú adópénztári tiszt *Madary* Gábor, *Forster* Károly, adópénztári gyakornokok *Erhardt* Sándor, *Udvary* Béla, *Pogány* Zsigárdus, adó-számszégéd *Sándor* János adó-számgyakornokok *Auer* Béa és *Szentos* Ödön adó-végrehajtók *Bocke* Rezső, *Lakatos* Márton. Ezekben kívül megválasztott a tanács tíz körházi biztost.

(*) **Olay Lajos nyilatkozata.** *Olay* Lajos országgyűlési képviselő, mint a jözsefvárosi demokrata-párt elnöke, a következő nyilatkozat közléstételére kérte lapunkat:

A jözsefvárosi kormánypart tendencióus hírlapi közlésére rövid a válaszom: *Simonovits* Béla ur. városi bizottsági tag, a kerületi kormánypart ismert főkörtése, a jözsefvárosi demokrata-párt egyik értekezleten megjelent és ott azt az ajánlatot tette, hogy ne tartsunk külön gyűléseket, hanem velük együtt közösen tartsunk jelelő-gyűlést és együttesen végesszük el a jelelőest a fővárosi bizottsági tagok megválasztását. Ez ajánlat minden józai gondolkodásu ember előtt megegyezes létrehozását — *paktumot* — jelent. Ezt az ajánlatot én nyomban. határozottan visszautasítottam. Számos demokrata tag jelelőében loyolt le köztőlünk ez a párbeszéd. feleborított vakmerőség tehát a megtörtént tények jelelően letagadása. Az igazságg érdekében kérem jelelően soraim közlését.

Budapest, 1903. október 30-ikán.

Olay Lajos.

SZINHÁZ, ZENE

** **Vigszínház.** Már-már ugy vélte az ember,

hogy a *Vigszínház* eddigi bohózatainak színvonalát túl nem léphetik, de minden egyes premiéren harsogó kacagás közepette be kell vallanunk, hogy az utolsó újdonság még boldosabb, még exorbitánsabb, mint technikában és ötletességben megcsudált elődei. Ma *Gavault* és *Charry*: *A csodagyermek* című bohózat került színre, amelynek szerkezete mindazt túlhaladja, amit eddig a párisi bohózat technikai tökélyének nevezünk s visszafajított lelkeztel szinte elképzelhetetlen méretűt az az ezermesterkedő tújjátekő, amelyet a szerzők ebben a háromfelvonásos bohózatban dialalisan elpuffantának. Ha a meséjét pontosan el tudnám mondani, elmondanám és hihetetlennek tetszenék, hogy ezeken az egyaszagu, egyformájú és egyértelmű diszónságon jöreköcsű asszonyok és jóllésű emberek mulatni tudtak és az olvasó — a szöveg után itélve — kizártnak tartaná, hogy a függöny minden rendezavarás nélkül háromszor legördülhetett. Pedig így volt és hogy ekként lehetett, az egyetlen mértékben érdeme a párisi szerzők szuverén ügyességének, mint a vigszínházi művészek, elsősorban *Hegedűs* Gyula, majd *Tanai* Frigyes, *Góttó* és *Szeméni* kiváló tehetségének. A darab meséje általánosabb körvonalai bau ez: *Eliz* asszony özevgyi gyzásban van, sajnálja nálánál háromszor idősebb agg urát, aki tíz milliót hagyott rá, de nem esik kétségbe. Elhatározta, hogy felesége lesz *Georges*nek, aki két év óta teljes tisztelességgel udvarol neki és aki az asszony óhajára tíz hónapra — a törvényes idő leteleítig — világkörüit ultra indul. Csak ezután tudja meg *Eliz*, hogy urának legénykori végrendelete — és más végrendeletet nem találnak — ugy intézkedik, hogy egytetemes örököse szülőldje *Guere*t városra lesa, ba nem maradna utána törvényes utód. Már most francia törvény szerint a tíz hónapban belül született poshumus gyermek törvényesnek tekintetik és ezen fordul meg az egész darab. *Crocio*, a kaptsi válla kő, akinek érdekében van, hogy *Eliz*, az ő legjobb kliense gazdag maradjon, rábírja az asszonyt, hogy éljen az idővel és tegyen szert törvényes utódra. *Eliz* azonban csak *Georget* óhajtaná apának, az azonban már elindult

világköri útjára. A második felvonásban megindul a házja az apajelölt után, míg végre kislát, hogy Georges titokban Párisban tartózkodik. Most már minden rendben lenne, de ebben a kritikus pillanatban megjelenik Gueret városa megbízásából a *curateur de ventre*, akinek kötelessége, hogy a legélesebb figyelemmel a kis özvegyre felügyeljen és a végrendelet kijátszását megakadályozza. A harmadik felvonásban a szerelmesek és önző mentoruk: *Croche* azt eszokolik ki, hogy az „ügygondnokot” belesodorják a tivornya életbe, elfárasztják, kimerítik, hogy mély álma idején aztán találkozhassanak a végzetes ölelkezésre. De hiába minden cselük, a vidéki öreg ur jobban győzi a lumpolást, mint ők. Végre azonban sok éjelelés és társaság után találkozhatik a szerelmes pár, biztos magányban, távol az ügygondnok vizsgáló szemétől, de hiába, nincs kedvük ölelkezésre, ellankadnak mély álomba merülnék. Georges álmban nyúlózkodik és egy véle len mozdulattal le öki az asztalról a nagy virágosvázát, amely cserepekre török el a padlón. És az eltört vázában megtalálják a holt férj végrendeletét, amelyben Elizt teszi általános örökösévé, és így Eliz boldogan nyújt-hatja kezét Georgesnek, míg a *curateur de ventre* szomorúan tér vissza Gueret városába. — Ennyi a mesének a külső váza, amelyen — elképzelhetetlen — mennyi vidám ötlet és kacagató bohóság gurilgandja fut végig. Amint már említettük, az előadás kitünő volt és a Vígyszínház jeles színészgárdája valószággal remekelt. Elsősorban *Hegedűs Gyula*, aki — úgyszólván — minden mozdulattal és szavával harsogó kacagást keltett a zsúfolt csarnokban, úgy hogy az előadás helyenként szünetelt. *Tanai* mint „Mademoiselle Irène” (így hívék az előkelő párisi szabót, aki a hölgyek számára kosztiumokot komponál) valószággal kabinet-alakítást nyújtott, igazolván azokat, akik tehetőségnek beláthatatlan jövőt jósoltak. *Góth*, *Fenyvessy*, *Szeremi* kitünő volt mint mindig, valamint a hölgyek közül is díszesrételet kell megemlékeznünk *Varsányi Irén* elegáns Elizéről és *Havassy* Herminá jó humorú és pompásan beszélő Bertájáról. Kiseb szerepekben nagy eredménnyel járultak hozzá az est sikeréhez: *Topolcazi Vendre*, *Guzsi Mariska*, *Kiss Rózi* és *Bárdi*. — *Molnár* Ferenc csillogó öletessége és avatott színpadi érzéke a fordítás minden sorából kiérzett.

•• **Népszínház.** (Bemutató-előadás.) A *Népszínház* ma este bemutatott bécsi operettje, A *vándorlegény* (Bruder Straubinger) egyike azoknak a tulontul ismeretes, speciális osztrák operett-produktumoknak, amelyek a mult század apró, douce fejedelmi udvarocskáinak kis szerelmi intrikáin élnek. A szerencsétlen bécsi komponista, *Zeller*, nagymestere volt ennek a bécsi genrnek, aki a *Madarászban* és a *Bányamesterben* két, igazi jövedelvtől duzzadó, klasszikus mintáját csinálta meg ennek az egészen speciális operett-műfajnak. A *Bruder Straubinger* újra a douce udvarocskák egyikébe vezet bennünket. Fülöp, a fiatal utarkodó herceg öncsapas természetű, de felesége, *Lola* bercegnő azzal a furfanggal veszi elejét szerelmi kalandjainak, hogy minden leányzó, akire hercegi uraságja révli a szemét, menten férjhez adja. A herceg egy komédiásleányra, *Oculra* veti a szemét, férjhez adja hát őt is egy — száztizennegy esztendősen veterán katonához. Ez a veterán azonban csak látszólag veterán, mert valójában fiatal, természetes fickó, — *Straubinger* vándorlólegény, aki azért bujt a veterán-maskarába, mert ellopják az igazoló-írásait s attól tart hogy mint csavargót elcsipik. Mikor az ifju herceg megtudja, hogy *Straubinger* a nászszobában éppenséggel nem veterán s hogy *Ocul* is annak minden oka megvan rá hogy szeresse az urát, búnbánóan tér vissza a feleségéhez. A legnagyobb vakmerőséggel sem lehet ráfogni erre a szövegre, hogy valami túlszággos mulatságos vagy szellemes, — hanem azért teljesen meg tudjuk érteni ennek az operettnek a nagy bécsi sikerét. Épp úgy, mint ahogy a *Madarászt* és a *Bányamestert*, a *Bruder Straubinger* is *Girardi*nak, ennek a bécsi lérfi-stárnak a testére szabták, aki ezekben a komikai jellemzerepekben igazán felblumhatatlan. *Girardi* egymaga zajos sikert jelent ilyen szerepben. Egy másik érhető oka a nagy bécsi sikernek az operett partitúrájának jelentős tenorpartija, az ifju herceg szerepe, melyet *Béthes*ben nem kisebb tenorista énekel, mint *Meister*, a drezdai udvari operának volt tenoristája, aki a bécsieknek, színpadi makacsodásai miatt dútjait is látott, elismert nagy kedvence. A *Népszínház* előadásában az operett éppen nem festett úgy, mint ahogy a tartós sikert ígérő operettek festeni szoktak. Az unalom-szögek itt is, ott is kibujtak a zsákból, amelyben ezt a premiér-mascakát áruhták. Ami az operett muzsikáját illeti, az szintén a *Madarász* és a *Bányamester* nyomdokain halad; dallamos bécsi muzsika, mely legnagyobb hatásait a szélesen konstruált keringő-finálékra építi. A partitúra több ilyen szép keringőt foglal magában, amelyek nagyon tetszettek is és za-

jos tapsok keltek nyomukban. A címszerepet, *Bruder Straubinger*et, *Kovács* játszotta s így az ő vállaira nehezedett az est — kockázata. *Kovács* kétség-telenül nagyon kiváló operett-komikus, akinek művészi ereje és nagy színpadi hatása, inkább groteszk-komikumban gyökerezik. Ezzel a groteszk-komikkal nem egy harsogó kacagást keltett ma este is, — de *Straubinger* koma nem volt. A finom jellemkomikumhoz, amelylyel ezt a szerepet meg kell alakítani, csakugyan egy magyar *Girardi* kelene. Gyönyörűen és nagy muzikalitással énekel egy keringőt, amelyet meg is kellett ismételnie. *Hegyi* Aranka az ifju herceg szerepében művészi volt, bájos és mindenkifelett finom s ha úgy tetszik, még egész sereg megérdemelt, magaslatló jelzővel ékesíthetők fel, amire szüksége sincs, — de azért ismétljük, a *Népszínház*-nak talán egyetlen premier-estőjén sem érezette magát — *Kenedi* daóra, — a tenorista-híány, mint ma este. Sikertől estője volt *Komlósi* Emmának (*Ocul*) aki szerepét meglepő szépen énekelte. Énekének hatása különösen erőteljes magos hangjaiban rejlik, amelyekkel nem fukarkodik. Játéka azonban nincs túl a sablon tuat-szubrettkedésen; sokat illeg-billeg, de nyomát sem árulja el a jellemző képességnek. Így pl. örök sejtelen marad előttünk, hogy (a darab szerint) miért „*Oculi*, a vadleány”, mikor olyan szelíd volt, mint egy légy. Énekszámával azonban igazi tetszést aratott s a jőce tapsokra egy-keütt meg is ismételt. Józsefi diskrecióval állta meg helyét *Rédei* Szidi, az ifju hercegnőben. Nagyon mulatságos volt *Kiss* Mihály a komédiás szerepében, aki lassan-lassan sikerrel siklik át a komikai szerepkörbe. *Solymosi* kitünő udvarmester volt. Jászoltak még *Krecsányi* Sarolta, *Lang* Etel és *Pálmán*. A kis fejedelmi udvar, a kosztümök után legalább, csakugyan a tizenkilencedik századból való volt. Az operett fordítását *Faragó* Jenő végezte ismert rutinjával. (M-s.)

•• **A Király-Színház megnyitásának elhalasztása.** A *Király-Színház* igazgatósága a mai nap folyamán a belügyminisztériót megkapta a végleges engedelmet színelőadások tartására és emellett a színház megnyitásának immár semmi sem áll útjában. Ennek ellenére azonban a színház igazgatóságának a közönség türelmét és elnézését mégis kérnie kell, mert a színház megnyitását a holnap napról a jövő hét péntekjére, november 6-ára kell halasztania. Oka ennek a halasztásnak, hogy a hivatalos bejárásokat a készülő színházban nem lehetett elég gyorsan és jókor fogatatosítani. Az első három előadásra váltott jegyek, amelyek különbben is első, második, harmadik bélyegzővel vannak ellátva, a jövő heti előadásokra is érvényesek maradnak, valamint érvényben maradnak a vasárnap délutánra váltott jegyek is a jövő vasárnap délutáni előadásra.

•• **Kisfaludy-Színház.** A székesfevárosi színházvizsgáló-bizottság ma délbén megvizsgálta az ó-budai Kisfaludy-Színház épületét s mint hogy az időközben történt javítások folytán mindent rendben talált, azt a javaslatot terjesztette a tanács elé, hogy a színelőadások tartására az engedélyt adják meg. A Kisfaludy-Színház igazgatósága megette az előkiszületeket a megnyitásra. Az első előadás november 7-én lesz.

•• **Utazás az özvegyesség felé.** A *Nemzeti Színház* igazgatósága előadásra előgadta *Szécsi* Ferenc *Utazás az özvegyesség felé* című háromfelvonásos vígjátékát. A darab a folyó szezon derekán kerül színpadra, előreláthatólag *Márkus* Emiljával a női főszerepben.

•• **Cigányverseny Aradon.** A fővárosban lefolyt cigányverseny mintájára most Aradon rendeznek estéről-estére zenekari mérkőzéseket a közönség rendkívüli érdeklődése mellett. Szerdán, október 28-án volt a verseny első napja, mely alkalmából diszoldást rendezett *Zilahy* Gyula, az aradi színház igazgatója. Bevezetőül vagy tablókát előadták *Kerner* Jenő és *Heródek* Dávid meódrámáját, a *Magyar dalt*, majd utána *Dankó* Pista *Cigányéletét*. A népszínmű első és második felvonása között lépett fel *Gyurkovics* András aradi és *Hanza* Miska nagyváradi zenekara, mindketten nagy hatással játszottak. Közben *Sarlott* Lajos énekelte *Dankó* Pista emléke etére rendezett ciklus három napig tart hat cigánybanda közreműködésével. Az ünnepek díjkiosztás vasárnap lesz, a három első díj az aradi hölgyek ezüstkoszorúja, a színügyi bizottság és a színház igazgatója. A jövedelem tíz százaléka a *Dankó*-szoboralapot illeti.

TUDOMÁNY, IRODALOM

•• **Röghöz költöttek.** Ez lesz a címe ifj. *Lónyay* Sándorné új novellás kötetének. A kiváló író nő legújabb novelláit gyűjtötte össze ebbe a kötetbe. Aki ösmerik az ő finom, költői és mély történeteit, bizonyára nagy szeretettel várják a *Röghöz* költötteket. A

kötete — melynek egynéhány szép darabját olvasóink tárcarovatunkból ösmerik — az Athenaeumnál (VII, Kerepesi-ut 64.) lehet előfizetni. Ára 2 korona.

Nyiltér.

Dr. FALUDI JENŐ ügyvéd
irodáját VI., TERÉZ-KÖRUT 6. szám
alá helyezte át.

Ovja az egészséget!

••• Ezernél több kiváló orvos ajánlja: •••

Arjgyezés kívánatra mindenhová díjmentesen küldetik. Védőkre 25 vagy 50 üveges üdők; a fuvardíját oda és az üres üvegekért vissza fizeti a SZT. LUKACSFÜRDŐ KUTVÁLLALAT BUDÁN.

(Az e rovat alatt közlötöknek sem tartalmáért, sem alakjáért nem felelős a szerkesztőség.)

TÖRVÉNYSZÉK

•• **A somali expedíció.** Ismeretes az az expedíció, amelyet öt esztendővel ezelőt *Inger* Szolimán volt közös hadseregbeli főhadnagy vezetett Szomaliba, báró *Bánffy* Dezső akkori miniszterelnök általadagos pártfogása mellett. Az országigóság azonban kudarcoslag végződött. A vezetők annak tudják be a balsikert, hogy a kormány nem tett eleget velük minden eiválalt kötelezettségének. *Inger* Szolimán mindazonáltal nem bolygatta az ügyt, mert kimélni akarta a kormányt a kelemetlenségétől, a csapat egyik tagja azonban, névszerint *Redjeb* Mohamed két évvel ezelőt kártérítési pört indított báró *Bánffy* Dezső, valamint a magyar kincstár ellen 272.592 korona erejéig, mert szerinte a vállalkozás, amely eivelte a vagyont, azért hiúsult meg, minthogy báró *Bánffy* Dezső nem részesítette azt a határozottan megígért s így kötelező politikai támogatásban. A pör során *Bánffy* a követeletet légből kapottnak jelentette ki s tagadásba vette, mintha *Inger* Szolimán valaha látta volna. Az expedícióról tud ugyan de csak hallomásból, hivatalos tudomása sohasem volt róla. A felperes kérelmére dr. *Jászoly* Mihály bíró ma délelőt halgatta ki *Inger* Szolimánt, aki a minap lett ismét magyar állampolgárra. A kihallgatás csaknem ötveneged órahosszat tartott s ennek során *Inger* határozottan kijelentette, hogy az expedíció báró *Bánffy* Dezső biztására, tudtával és beleegyezésével, sőt a kormány támogatásával indult utnak. Elmondta, hogy ő maga vezette fel *Redjeb* Mohamedet báró *Bánffy* Dezsőhöz, majd báró *Daniel* Ernőhöz a kereskedelmi miniszteriumba, ahol 45.000 frankot utalványoztak az expedíció támogatására. Legközelebb még több tanut fognak kihallgatni, köztük báró *Daniel* Ernő volt kereskedelmi minisztert és *Kéllényi* Hugó miniszteri tanácsost.

•• **A szállak mandátum.** A petícióval megtagmádot szállak mandátum dolgában ma sem történt döntés. Kedd óta tárgyalja a petíciót a Kuria második tanácsa s ma, a tárgyalás negyedik napján befejezték a replikákat. Az enők holnap dére tüzte ki az ügy folytatását, amikor vagy az ítéletet hirdetik ki, vagy pedig terminust tűznek ki rá.

•• **A zálogadóda.** Alig van nap, hogy a törvénszék ne torolna meg holmi zálogadóduával üzött csalát. Legtöbbször a csaló szándékosan elejt az utcan egy-egy zálogadóduát s amikor va aki fölveszi, őt terem mellette s néhány forintnyi hallgatási díjért átengedi a megtalálónak a teljesen értéktelen zálogadóduát. *Horváth* Géza és *Stauder* Ernő nem használták ezt a közönséges módszert hanem új módját találták ki a csalásnak. Megszólították a pályaudvar felé igyekvő embereket s azzal az ürügyvel, hogy haza akarnak utazni, de nincs elég költésük, pénzt kértek teljesen értéktelen, de szerintük nagy értékű zálogadóduát. *Mascher* Rikárd bécsi lakos és *Lusztj* Bernát bajai kereskedő ily módon ment lepré s mind-egyik száz koronán felül kárcsdott meg. Főjelentésük folytán a rendőrség kipuhatolta a két csalót s a törvénszék őket egyenként két hónapi börtövre ítélte csalás büntetéért. A királyi ítélőbaba ma fömentette mindkét vádlottat, kimondván, hogy a vádbei cselekmény nem tekinthető csalásnak.

•• **Az elmsái gyilkosság.** Két esztendővel ezelőt a biharmegyei *Almás* közönségben *Moldován* György oláh parasztleány a kedvesének *Moldován* Tögyerenak biztására, husz forint jutalmóért fojlesztve agyonverte az asszonyt a férjét. A nagyváradi esküdtbírósg az asszonyt négy évi, a legényt pedig tizenkét évi fegyházra ítélte. A királyi ügyész semmi-segi panaszt jelentett be így egy Kuria első kerület. A Kuria ma jóváhagyta az esküdtbírósg ítéletét.

TÁVIRATOK

Bécs, október 30. Mária Krisztina főhercegnő Péter Ferdinánd főherceg neje ma reggel Linzben szerencsésen leánygyermeket szült.

Luzern, október 30. Lónyay grófné a tegnapi éjt jól töltötte. Állapota igen kielégítő.

Belgrád, október 30. A hadügyminiszter Lontkievics kapitányt 30 napi szigorú fogságra ítélte, mert ugyint más tisztet is, meglátogatta a nisi összesküvés ügyében elítelt bajtársakat. Tudvalevőleg Lontkievicsot a nisi perben felmentették. Az aránylag szigorú büntetés célja, hogy elejét vegye a tiszték érintkezésének az elítéltekkel.

Boston október 30. Egy Vertan Erikordan Ifjute nevű úrernyút a Hibernia gőzösön való megérkezése után az angol rendőrség kérésére letartóztatták, mert azzal gyanúsítják, hogy részes a londoni örmény menekültek egyesülete elnökeinek, Suguninak meggyilkolásában.

Magyarország ellen.

Grác október 31. (Tartománygyűlés.) A beérkezett iratok közt van a politikai bizottság jelentése a német néppárt, a nagybirtokosság és a parasztszövettség indítványairól, melyek a Magyarországhoz való gazdasági viszonyra vonatkoznak. A bizottság részletes megokolással a következő indítványt terjeszti elő: Határozza el a tartománygyűlés, hogy határozottan tiltakozik minden kísérlet ellen, melynek az a célja, hogy Magyarországnak adandó bármiféle gazdasági engedményekkel Ausztria költésére igyekezzenek a jelenleg Magyarországon uralkodó nehézségeket elhárítani. A kormány felhivatik, hogy Ausztria gazdasági érdekeit a gazdasági elválasztás esetére is biztosítsa és ezért haladéktalanul a kossa meg az autonóm vámtarifát és általában tegyen meg minden előkészítő intézkedést, mely az esetleges elválasztás esetére különösen a vám- és bankügy terén, valamint a fogyasztási adók tekintetében szükséges.

Merénylet Galicin herceg ellen.

Fétérvár, október 30. Az orosz távirati ügynökség jelentéi Tiflisből: Megerősítést nyert az a hír, hogy a Galicin herceg ellen elkövetelt merénylet tettesei alacsony származású örmények.

Bizalom — leszavazás.

Páris, október 30. A kamara mai ülésén Lúzies a munkástörszédén tegnap történt események ügyében interpellált és szemére veti a kamarának, hogy a munkaközvetítő hivatalokról szóló törvény még nincs megalkotva.

Coutant szocialista szemére veti Lepine rendőrfőnöknek, hogy a rendőrök behatoltak a munkástörszédre és kijelenti, hogy ha jelen lett volna, midőn a rendőrség az ártatlan munkásokat lemészárolta. Lepine nem hagyta volna el ölje a munkástörszédet. (Tetszés a szélsőbaloldalon.) **Jaurés** azt mondja, hogy a munkásosztály törvényen uton akarja követeléseit érvényesíteni, de a kormánynak mérsékletet és hidegvért kell tanúsítania. A rendőrség tegnap nem tanúsított mérsékletet. A kormánynak nem szabad szem elől tévesztenie a szociális haladást és nem szabad magát utjáról elterelietni azok által akik meg akarják menteni a klerikális és kapitalista reakciót.

Combes miniszterelnök ki elenti, hogy heyesli a rendőrfőnök által a rend biztosítására tett intézkedéseket, de nem helyesli, hogy a rendőrfőnökök kiavont karddal behatoltak a munkástörszédre. Visszafeladatot indított és ha ez megállapítja, hogy kik a vétkesek, meg fogja tenni közelességét. Ezután a vitát berokesztették. Különböző napirendeket indítványoztak. **Jaurés** egy napirendet indítványoz, melyben a kamara sajnálkozását fejezi ki a munkástörszéd be történt behatolás felet és bizalmat szavaz a kormányra.

Több képviselő az egyszerű napirendet kívánja. **Combes** miniszterelnök ki elenti hogy itt csak az egyszerű napirend van a helyén. A kamara 371 szavazattal 210 ellenében elfogadja az egyszerű napirendet és ezután folytatja a költségvetés tárgyalását. A belügyminisztérium költségvetésének tárgyalásánál a kamara **Combes** miniszterelnök és a bizottság ellenvetési dacára 257 szavazattal 254 ellenében elfogadja Lanjoins módosítását, mely szerint az alprelektusok részére előirányzott hitel 10.000 frankkal leszallitattik, hogy az alprelektusok állása eltörültsék. Ezután elfogadták a költségvetés számos fejezetét.

Az orosz-japán feszültség.

Páris, október 30. Az Echo de Paris arról értesül, hogy Japán helybeli követe utján tudomására adta a külügyminiszternek, hogy vizsgálja meg Lamsdorff gróffal való tárgyalása folyamán, vajjon az orosz-japán vitás kérdés választott bírósági utjon megszüntethető-e.

A macedon forrongás.

Fétérvár, október 30. Vonatközszáll arra a közlésre, hogy a porta az osztrák-magyar és orosz jegyzék első három pontja ellen erélyesen tiltakozni fog, mert azokban belső ügyeibe való beavatkozást lát, a *Brevéja Yjedomosti* ezt írja: Törökországnak már rég nincs meg a lehetősége arra, hogy a Balkán-vilajetek ügyeit saját ügyeinek tekintés és saját belátása szerint intézkedjék azokban. Ezek a belső ügyek már régóta külsőké váltak. Az osztrák-magyar és orosz jegyzék hangja kezeskedik azért, hogy a porta olyan választ fog adni, amilyent a hatalmak várnak.

Sztrájk Amerikában.

New-York, október 30. Holnapra proklamálták az építőmunkások sztrájkjának kezdetét az egész Egyesült-Államokban. 10.000 munkás közvetlenül érdekelve van. Valószínűleg azonban több mint 10.000 más munkás is érinteni fog a sztrájk. A sztrájk célja, hogy a newyorki építővállalkozókat a munkásszövettség elismerésére kényszerítsék. A sztrájk a St.-Louis-tól keletre fekvő legnagyobb városokat sújtja.

Közgazdasági táviratok.

New-York, október 30. (Terménytörszéd.) (Zárlat.) Gyapoz: New-Yorkban helyben 10.60 (10.35), Októberre 10.18 (10.13), Januárra 10.26 (10.25). New-Orleansban helyben 10.1/8 (10.—), Petroleum: Stand white New-Yorkban 9.30 (9.30), Stand white Philadelphianban 9.25 (9.25). Refined in Cases 12.— (12.—), Credit Balances at Oil City 1.74 (1.77), Zsír: Western steam 7.10 (7.10). Rohe és Brothers 7.30 (7.30). — Temperi irányzata állandó. — Októberre —.— (—.—) — Dec-re 50.7/8 (50.7/8). — Májusra 48 7/8 (48.5/8). — Buzs irányzata állandó. — Píros ószi helyben 87.1/8 (87 1/8). — Októberre —.— (—.—) — Dec-re 86.7/8 (87.1/8) — Májusra 83.1/4 (83 1/4). — Juliusra —.— (—.—) — Gabona szállítási díja Liverpoolba 1.1/2 (1.1/2). — Kávé: isir Rio T. sz. 6.— (6.—), — Októberre —.— (5.35), Januárra 5.70 (5.55). — Lúsz: Sprung Wheat clears 3.70 (3.70). Cukor: (8.7/8—3.4/8), Óm: 25.62— (26.——26.—), Ríz: 13.90—14.— (14.—.—). (A zárójelben lévő számok a tegnapi árakat jelzik.)

Chicago, október 29. (Terménytörszéd.) (Zárlat.) Buzs irányzata állandó. Októberre 81.7/8 (81.1/4), Dec-re 80.7/8 (80 1/4). — Temperi irányzata állandó. Októberre 43.7/8 (43.7/8) — Zsír: Októberre 6.45 (6.52) Dec-re 6.67 (6.55). — Szalonna short clear 8.37 (8.37). — Sertészsír: Dec-berre 11.42 (11.45). — (A zárójelben lévő számok a tegnapi árakat jelzik.)

KÖZGAZDASÁG

Ipar és kereskedelem.

Az Osztrák-Magyar Bank közgyűlésének XXVI. rendes évi ülése február havában lesz. A szavazatra jogosított részvényesek, kik a közgyűlés tagjaiként megjelenni kívánnak, felhivatnak, hogy legkésőbb ezévi november 30-áig az Osztrák-Magyar Banknak husz, saját nevükre szóló, s 1903. július hava előtt keltezett részvényét a szelvényekkel együtt, a budapesti főintézmény, vagy a bécsi főintézetletéti osztályánál, vagy valamely fiókintézetnél letegyék vagy leköttsék. Azok a részvényesek, kiknek részvényei a banknál e célból már előbb letétbe helyezettek, ezáltal, küñ bejelentés nélkül, a közgyűlés tagjaivá lettek. Az ülések napirendjét, helyét és óráját a közgyűlés tagjaival a Budapesten és Bécsben megjelenő hivatalos lapokban közölteendő külön hirdemény utján kell időben közölni fogják.

Az Egyesült Villamosági Részvénytársaság ma tartotta meg VII. rendes közgyűlését a közgyűlés tudomásul vette az igazgatóság jelentését s a mérleget és az igazgatóságnak, valamint a felügyelőbizottságnak megszavazta a felmentvényt. Az igazgatóság indítványára ehatározta a közgyűlés, hogy a felelyt ületévre osztá ékot nem állapít meg s a 191.7 korona 73 fillér nyereségetvenleg ut szám-lára viszi át. Végül újbol megválasztották a felügyelőbizottság tagjait.

Textilipari szaktanfolyamok. A textilipari (szövő-, fonó-, kézműári) szaktanfolyamokat ez évben teljesen újjászervezték és míg az előző években a tandíj egy tanfolyamra száz korona volt, a kereskedelmi miniszter rendkívüli támogatása folytán ez évben már csak husz korona, a beiratási díj tíz korona. A tanulmányokat ez évben is az Országos iskolában kiváló szakértők tartják hol teljesen felszerelt gépek, textilipari muzeum is áll a halgatók rendelkezésére. Beiratkozni a Kereskedelmi Akadémizott Országos Egyesületében (VI, Andrassy-ut 13. I. em.) lehet, hol az érdeklődők az est órákban 8—9 között részleesebb felvilágosításokat is kaphatnak a tanfolyam halgatása különösen a kézmű és divatárus alkalmazottakkal ajnatos.

Fizetésképtelenségek. A bécsi Creditoren-Verein a következő fizetésképtelenségeket jelenti: *Pardovits*

Ottó kereskedő Budapest (Dob-utca 17.), *Kransz Ármán* kereskedő *Ujvidék*, *Szakay János* kereskedő *Steierlak*.

Borjувásár. 1903. évi október 30-án. (A budapesti marhavásártól vásár-pénztár részvényártásásgtól.) Felhajtás. Belöldi élő borju 281 drb, leölt borju 2 db, bécsi borju — db, — db, nővendékmárha 3 darab, bárány élő — darab, leölt vendékmárha 3 darab, — Arjegyzések. — Belöldi élő bárány — darab. — Arjegyzések. — Belöldi élő borju I. rendű 96—110 l-ig, kivételis 116 f., II. rendű élő borjúkért 96—94 l-ig, 1 kilónként, leölt borju I. r. (18— — l-ig, II. r. — l-től — l-ig, kivét. f. kilónként, levonás nélkül. Rugott borjúkért 40—56 f.-ig. Nővendékmárha — l-től 64 l-ig, I. r. — — f.-ig, középminőségű — — f.-ig, alárendelt — — f.-ig, I. k.-kint. Bárány élő — — k., leölt bárány — — k. kivételisen ár — k.-ig prónkint. — Irányzat élénk, gyöngye minőségek és rugott borju lanya volt.

Sertésközvetvászár. (A székesfővárosi sertésvásár és közvághid intézősége.) Október 30-án. Felhajtás: Zsirterés, ugyint Öreg I. rendű — kilogrammon felül — — darab, II. rendű 290—350 kilogrammon felül — — darab, kanló — darab, silány — darab, fiatal nehez 300 kilogrammon felül — — darab, közép 220—300 kilogrammmig — darab, könnyű 220 kilogrammmig — darab, süldő — darab, malac — kilogrammmig — darab. Összesen — darab. Hussertés, ugyint: nehez 800 kilogrammon felül — darab, könnyű 250—300 kilogrammmig — darab, süldő — darab, malac 40 kilogrammmig — darab. Összesen — darab. Felhajtás összege 903 darab, — darab süldő, Előző napi maradvány 187 darab, — darab süldő, összesen 1090 darab, — darab süldő. Eladatott 973 darab sertés, — darab süldő. Maradvány 117 darab, — darab süldő. A vásár irányzata közepes. Az árak változatlanok. — Következő árak jegyzetettek: Zsirterés: Öreg I. r. 350 kgr.-on felül 92—95 fillérig, II. rendű 280—350 kilogrammmig 92—95 fillérig, selettezett — fillérig, silány — fillérig, fiatal nehez 300 kilogrammon felül 94—98 fillérig, fiatal közép 220—300 kilogrammmig 94—98 fillérig, fiatal könnyű 220 kilogrammmig 88—94 fillérig, süldő — fillérig, malac — fillérig. Hussertés: Nehez 300 kilogrammon felül — fillérig, könnyű — — kilogrammmig — fillérig, süldő 100—166 fillérig, malac 40 kilogrammmig — fillérig. Árak minden levonás nélkül, kilogrammonként, élősilányban.

A budapesti gabonátörszéd.

Budapest, október 30.

Mérsékelt kínálat és ugyanoly kereslet mellett készbuzában csöndes az irányzat és a forgalomba került 20.000 métermássa változatlan áronon kelt. Más gaboneműekben csekély a forgalom, az árak változatlanok.

Eladatott:

Buzs. Tiszavidéki: 200 mm. 80-5 k. 8 K. 05 f., 300 mm. 80-5 k. 8 K. 02 1/2 f., 100 mm. 80 k. 8 K. — f., 300 mm. 80 k. 8 K. — f., 100 mm. 79-5 k. 8 K. — f., 100 mm. 79-5 k. 7 K. 95 f., 350 mm. 79-5 k. 7 K. 85 f., 100 mm. 79-2 k. 8 K. — f., 100 mm. 79 k. 7 K. 95 f., 100 mm. 80 k. 7 K. 95 f., 200 mm. 80 k. 7 K. 95 f., 100 mm. 79-6 k. 7 K. 95 f., 200 mm. 78-5 k. 7 K. 95 f., 500 mm. 79 k. 7 K. 95 f., 100 mm. 78-5 k. 7 K. 75 f.

Szarvasi: 2000 mm. 80 k. 8 K. 05 f., 1000 mm. 80 k. 8 K. 05 f.

Festvidéki: 300 mm. 80 k. 7 K. 92 1/2 f., 300 mm. 79 k. 7 K. 85 f., 100 mm. 79-5 k. 7 K. 85 f., 500 mm. 79 k. 7 K. 85 f., 1500 mm. 79 k. 7 K. 85 f., 500 mm. 80 k. 7 K. 85 f., 1000 mm. 79 k. 7 K. 80 f., 100 mm. 78-5 k. 7 K. 85 f., 100 mm. 77-5 k. 7 K. 70 f., 100 mm. 77-5 k. 7 K. 65 f.

Dunai: 4200 mm. 77 k. 7 K. 50 f.

T-Becsei: 600 mm. 81 k. 7 K. 85 f., 4400 mm. 77 k. 7 K. 55 f.

Kuljai: 2350 mm. 77 k. 7 K. 65 f.

Mind három hónapra.

Ros: 200 mm. 6 K. 25 f., 100 mm. 6 K. 15 f., 200 mm. 6 K. 25 f., 200 mm. 6 K. 22 1/2 f., 200 mm. 6 K. 25 f.

Arpa: 450 mm. 5 K. 25 f.

Zab: 100 mm. 5 K. 57 1/2 f., 400 mm. 5 K. 50 f., 500 mm. 5 K. 50 f.

Tengeri: 800 mm. 6 K. 25 f., 900 mm. 6 K. — f., 850 mm. 6 K. — f.

Készpénzfizetés mellett.

A készrua hivatalos jegyzése a budapesti árú és értéktörszéd s-ökási szerint készpénzben és kilogrammonként, — A minőség hektoliterenkint 50 kilogrammonként!

Buzs	Kiló		Kilogrammmig		Kiló		Kilogrammmig	
	K-től	K-ig	K-től	K-ig	K-től	K-ig	K-től	K-ig
Tiszavidéki uj	—	—	—	—	—	—	—	—
"	76	7.45	7.00	7.75	7.75	7.6	7.6	7.6
"	77	7.50	7.50	8.00	7.80	7.80	7.80	7.80
"	78	7.55	7.50	8.10	7.85	7.85	7.85	7.85
Fehérvényi	—	—	—	—	—	—	—	—
"	79	7.45	7.50	7.75	7.75	7.65	7.65	7.65
"	77	7.45	7.50	7.70	7.70	7.60	7.60	7.60
"	78	7.50	7.50	7.80	7.80	7.70	7.70	7.70
Festvidéki	—	—	—	—	—	—	—	—
"	79	7.35	7.50	7.75	7.75	7.65	7.65	7.65
"	77	7.40	7.50	7.70	7.70	7.60	7.60	7.60
"	78	7.45	7.50	7.75	7.75	7.65	7.65	7.65
Hánagi	—	—	—	—	—	—	—	—
"	79	7.40	7.50	7.70	7.70	7.60	7.60	7.60
"	77	7.45	7.50	7.70	7.70	7.60	7.60	7.60
"	78	7.50	7.50	7.75	7.75	7.65	7.65	7.65
Bécsi	—	—	—	—	—	—	—	—
"	79	7.50	7.50	7.70	7.70	7.60	7.60	7.60
"	77	7.55	7.55	7.75	7.75	7.65	7.65	7.65
"	78	7.65	7.65	7.80	7.80	7.70	7.70	7.70

Egyéb gabonafajták	Köles	Elővétel	
		K.-50	K.-10
Bors	új előrendű	6.30	6.30
	középméretű	6.40	6.30
Arpa	takarmanys, előrendű	5.40	5.70
	másrendű	5.40	5.40
Köles	előrendű	6.40	6.50
Zab	középméretű	5.55	5.70
	előrendű	5.45	5.50
Tengeri	bolgári új	6.05	6.10
	isohr	6.15	6.15
	új román vagy bolgár	6.15	6.15
	cincaputa	6.05	6.10
Ropos	káposzta	10.50	11.00

A határvidéklet folyamán a következő költségek kifizetésre kerültek:

Októberi buza 1908.	0.00—0.00
Áprilisi buza 1904.	7.68—7.70
Októberi rozs 1908.	0.00—0.00
Áprilisi rozs 1904.	6.58—6.60
Októberi zab 1908.	0.00—0.00
Áprilisi zab 1904.	6.58—6.59
Májusi tengeri 1904.	5.27—5.28

Déli egy órakor a következő záróárakat állapították meg hivatalosan a tőzsdén:

Októberi buza 1908.	0.00—0.00
Áprilisi buza 1904.	7.70—7.71
Októberi rozs 1908.	0.00—0.00
Áprilisi rozs 1904.	6.58—6.60
Októberi zab 1908.	0.00—0.00
Áprilisi zab 1904.	5.57—5.58
Májusi tengeri 1904.	5.27—5.28

Délután fél 5 órakor zárult:

Októberi buza 1908.	0.00—0.00
Áprilisi buza 1904.	7.71—7.72
Októberi rozs 1908.	0.00—0.00
Áprilisi rozs 1904.	6.60—6.61
Októberi zab 1908.	0.00—0.00
Áprilisi zab 1904.	5.57—5.58
Májusi tengeri 1904.	5.27—5.28

A budapesti értéktőzsde.

A mai tőzsdén magasabb külföldi jegyzésekre és bécsi vételekre az irány szilárdult és egy a nemzetközi, mint a helyi értékek kezdetűl fogva csekély ingadozások után élénk forgalom mellett kedvező hangulattal zárultak.

Valuta és ércárú változatlan.

Előzősde: Osztrák Hitelrészvény 666.75—668.75. Magyar Hite részvény 733.—735.50 Osztrák-magyar államvasuti részvény 663.50—665.00 Rimamurányi vasúti részvény 472.—473.50 Közúti vaspályavállalkozás részvény 608.50 Városi Villamos Vasut részvény 318.—319.—korona.

A déli tőzsdén a következő értékekben volt forgalom: Osztrák hitelrészvény 664.26—669.80—668.75. Magyar Hitelbank részvény 737.50—736.25—735.75. Osztrák magyar államvasuti részvény 634.60—668.25—668.—Rimamurányi Vasúti részvény 473.25—474.50—478.75. Magyar leszámítolbank részvény 458.25—457.50 Jeltzolgbank részvény 516.50—519.—518.—Közúti Vaspálya részvény 610.—612.—611. Városi Villamos Vasut részvény 319.50—318.50—321.—Magyar koronajáradék 98.—95.05 korona.

A helyi értékek piaca szilárd Kötetett: Pesti magyar keresk. bank 273.—. Salgótarjáni közszónbánya 550.—551.—549 korona.

A prémiumtáblán a biztosítókért fizettek: Osztrák hitelrészvényekért hónapra 6.—6.—koronát. Nyolc napra 13—15 K., 1908. november hó végére 24—26 K.

¼ órakor zárult: Osztrák Hitelrészvény 672.—Magyar hitelbank részvény 737.—. Leszámitolbank részvény 460.50. Rimamurányi vasúti részvény 477.—. Osztrák-magyar államvasuti részvény 666.75. Közúti vasut részvény 614.—. Városi villamos vasut részvény 828.50 korona.

A budapesti terménytőzsde.

A terményüzletben a szezon szerinti hangulatnak megfelelően alakultak az árak és végül a termények fizetési árjegyző-bizottság hivatalosan a következő ár-folyamatokat állapította meg:

Jegyzék: Heremag: inoerna magyar 56.—62.—korona, vörös aprózsemű 48.—62.—korona, vörös ordályi — korona, vörös bánási — korona, középszemű 54.—66.—korona, nagyszemű 58.—61.—korona. Disznózsír: budapesti 66.—66.50 korona, vidéki — korona, Táblaszalonna: légenszártított vidéki — korona, városi 4 darabos 56.—66.50 korona, 3 darabos 56.50—57.—korona, üstölt — korona. Szilva: boszniai, szokás szerinti minőség 18.50—19.—korona, 120 darabos — korona, 100 darabos 21.—21.50 korona, 95 darabos 23.—23.60 korona, azonnal szállítással. Szerbiai szokás szerinti minőség 18.50—19.—korona, 100 darabos 20.50—21.—korona, 95 darabos 22.50—23.—korona. Szilva: slávoniai 19.50—20.—korona, szerbiai 18.—18.50 korona, azonnal való szállítással.

A bécsi gabonátőzsde.

Bécs, október 30. (A Budapesti Napló telefonjelentése.) Eladott buza: tiszavideki 8.30—8.75, marosi 7.75—8.20 K. Rosz: tót felvidéki 6.75—6.90, közép-dunai Álomásoknál 6.40—7.15 K. Tengeri: 6.40—7.16—6.50—6.70 K. Cinquantin 7.90—8.265 K. Zab: magyar 5.55—6.15 K.

A bécsi értéktőzsde.

A mai előzősde barátságos irányattal nyílt meg, amit elsősorban a Magyarországról érkezett hírek idéztek elő. Hitelezvények árfolyamát budapesti vásárlások erőteljesen felhajtották, mire az árfolyamok a kulisszában is emelkedtek.

A déli tőzsde szilárd magatartással nyílt meg és a barátságos hangulat egyre jobban kidomborodott. Zárhat élénkebb és tolyton nagyon barátságos.

Bécs, október 30. (Magyar érdekek számára.) 4% os aranyjáradék 118.30. Tiszai és szegedi kőolaj-sorsjegye 165.—Magyar vasúti kölcsön részvény —. Magyar keleti vasúti állami kölcsön —. Magyar leszámítol- és pénzügytőzsdék 454.—. Rimamurányi vasútrészvény 473.—. Magyar koronajáradék 97.85. 4% os magyar 100.00. Kötvény 97.57. Magyar hitelbank részvény 736.—. Magyar nyeregyem kölcsön sorsjegye 205.—. Kassa-oderbergi vasúti részvény —. Magyar keresk. bank 2728. Magyar ukoripar —.

Bécs október 30. (Osztrák érdekek számára.) 4% os papírjáradék 100.30. 4% os osztrák aranyjáradék 119.70 1880-os sorsjegy 153.65. Osztrák hitelsorsjegy 460.—. Angol-osztrák bank —. Bécsi bankjegyek 490.25. Osztrák-magyar bank 1617.—. Déli vasut 82.05. Dunagőzhajózási részvény 373.—. Dohányrészvény 359.—. Csehszlovák és királyi arany 11.34. Németbankváltók 117.25. 4% os osztrák járadék 100.05—100.60. Osztrák koronajáradék 100.20. 1884-ik sorsjegy 253.—. Osztrák hitelintézet részvény 670.—. Unionbank 180.—. Osztrák Lánctörök 423.—. Osztrák-magyar államvasut 668.25. Kibavölgyi vasut 424.—. Alphei bányász részvény 385.—. 20 frank arany 19.05. Louconi váltó 239.25 Bécsi tramway váltó B.—. Bécsi tramway váltó A.—. Lapót kőbő —. Az irányzat szilárd.

Bécs, október 30. (A Budapesti Napló tudósítójának telefonjelentése.) A délutáni magánforgalomban a zárlatok a következők voltak: Osztrák hitelrészvény 671.—. Magyar hitelrészvény 737.—. Angol-Osztrák bank 276.50 Bécsi bankjegyek 492.50 Union bank 530.—. Landerbank 423.—. Osztrák-magyar államvasut részvény 669.50. Déli vasut 82.55. Kibavölgyi vasut 424.50 Eszaki vasut részvény —. Dohányrészvény 359.—. Rimamurányi vasut 471.—. Alphei bányász részvény 389.—. Májusi járadék 100.30. Magyar koronajáradék 97.85. Lőrök sorsjegye 136.25 Német birodalmi mára 117.22—117.28. Naposandor —.

Külföldi értéktőzsde.

Berlin, október 30. (Tőzsdés tudósítás.) A tőzsde kezdetben nem volt egyenes irányzatú, csaklentézőleg a tegnapi gyenge new-yorki tőzsdének, valamint Montanértekekben való jelenlegi realizációkra, melyek erősen visszamentek a lapok azon jelentése folytán, hogy a rajnai vasipar, valamint a siegerlandi nyersipar helyzete nem kielőgítő. Binnkrészeski szilárdak voltak nagyobb forgalom nélkül. A 8% os birodalmi kölcsön áll tőzsdén szilárd, hogy 1904-ben új kölcsön nem lesz, szilárdak. Külföldi fondok esendések. Altamvasutak szilárdak, olaszok nyomottak, úgyiszentó Canada-Pacific is. Csak Német Lloyd emelkedett. Későbbi Montanértekek átmenetileg jobbak, majd ismét ingadozó. Magánleszámitolást kamatlab 31% os.

Berlin, október 30. (Zárlat.) 4% os papírjáradék —. 4% os osztrák aranyjáradék 102.—. Kibavölgyi vasut —. Magyar koronajáradék 100.—. Osztrák-magyar államvasut 143.30. Kassa-oderbergi vasut —. Bécsi váltóár 86.25. Magyar vasúti beruhásai kölcsön —. Alphei bányász részvény —. Disconto-Commandit 195.75. Altalanos villamosági Közlöny 211.—. Gelsenkirchen 219.90. Laura-kőbő 236.60. 4% os adójáradék 100.30. 4% os magyar arany járadék 99.80. Osztrák hitelrészvény 211.—. Déli vasut 16.60. Karoly-Lajos vasut —. Orosz bankjegyek 218.25. 4% os új orosz kölcsön 96.10. Lőrök dohányrészvény —. Olasz járadék 103.90. Magyar hitelbank —. Dynamit Trust —. Harpeni 196.60. Az irányzat szilárd.

Berlin, október 30. (A Budapesti Napló tudósítójának távirata.) Eszt forgalom: 4% os magyar aranyjáradék —. Magyar koronajáradék 211.50. Osztrák hitelrészvény —. Osztrák-magyar államvasut 143.50. Déli vasut 16.75. Eszaki vasut 216.25. Kibavölgyi vasut —. Orosz bankjegy közepes —. Buechtelrad —. Orosz bankjegy —. (Ultimo) Lombard —.

Páris, október 30. (Zárlat.) Osztrák-magyar államvasut 722.—. Új török konzol 33.37. Egyiptomi járadék 108.65. Osztrák Landerbank 450.—. Párisi bankrészvény 1116. 3% os francia járadék 974.9.—. 4% spanyol járadék 9080. 3% os új közvetítés járadék 97.65. Crédit foncier de France —. A poszt ónyarészvény —. 4% os 1890. román kölcsön —. Görög kölcsön —. Váltó Olaszországra 1/8 pari. Váltó Amsterdamra 206.43. Váltó Brüsszélre 1/8 pari. De Beers 510.—. Chartered 99.50. Bolgár kölcsön 412.—. Magyar aranyjáradék 101.—. Déli vasut 84.—. Váltó Londonra 251.40 Osztrák aranyjáradék 101.20 Lőrök sorsjegy 136.75. Meridional vasut 674.—. 4% olasz járadék 103.62. Ottomankbank 537.—. 3% os francia járadék —. Osztrák földhitelintézet 1290. Déli vasuti elsőbbségi kötvény 322.50. 4% os 1896. román kölcsön 88.75. Dohányrészvény 391.—. Váltó Bécsre 103.93. Váltó német piacokra 121.81. Rio 12.74. East Rand 176.50. Randfontein 62.75. Magyar Jeltzolgbank 553.—. Az irányzat bágyadt.

Frankfurt, október 30. (Zárlat.) 4% os papírjáradék 101.—. 4% os osztrák aranyjáradék 102.10. 4% os magyar aranyjáradék 99.90. Osztrák hitelrészvény 210.—. Osztrák-magyar államvasut 143.10. Eszaki vasut —. Ruschradri vasut —. Londoni váltó 204.07. Bécsi bankjegyek 492.50. Villamos részvény 138.—. 3% os magyar koronajáradék 88.—. 4% os osztrák járadék 100.80. Osztrák koronajáradék 100.90. Magyar koronajáradék 98.—. Osztrák-magyar bank 116.70. Déli vasut részvény 16.60. Kibavölgyi vasut —. Bécsi váltóár 852.33. Párisi váltóár 812.55. Unio bankrészvény —. Alphei bányász részvény 193.—. Az irányzat gyengébb.

Frankfurt, október 30. (A Budapesti Napló tudósítójának távirata.) Árfolyamok január. Eszt forgalom: Osztrák hitelrészvény 211.70 Német bank 219.50. Disconto 196.20. Berlini kereskedelmi bank 164.80 Gelsenkircheni 204.50. Harpeni 204.20. Laura-kőbő 236.—. Olasz járadék —. Hibernia —. Az irányzat szilárd.

Hamburg, október 30. (Zárlat.) 4% os adójáradék 100.70. 1880. sorsjegy —. Déli vasut 16.60 4% os Osztrák aranyjáradék 101.70. Osztrák hitelrészvény 211.50. Osztrák-magyar államvasut 143.30. Olasz járadék 103.60. 4% os magyar aranyjáradék 99.60. Az irányzat szilárd.

Budapest-kőbányai sertéskereskedelmi csarnok jelentése.

Október 30. A sertésüzlet irányzata változatlan. A Hasi sertésközpont (L. A.) Magyar első osztású. Oreg nehéz (páronként 400 kilogramm feletti súlyban 107—108 fillérig. Oreg közep (páronként 300—340 kilogramm terjedő súlyban) — fillérig. Fialat nehéz (páronként 320 kilogramm feletti súlyban) 113—114 fillérig. Fialat közep (páronként 251—320 kilogramm terjedő súlyban) 113—115 fillérig. Fialat könnyű (páronként 250 kilogramm terjedő súlyban) — fillérig. — II. Magyar szedőit: Nehéz (páronként 280 kilogramm feletti súlyban) — fillérig. Közép (páronként 240—280 kilogramm súlyban) — fillérig. Könnyű (páronként 240 kilogramm terjedő súlyban) — fillérig. — III. Romániai: Nehéz (páronként 320 kilogramm feletti súlyban) — fillérig. Közép (páronként 250—320 kilogramm terjedő súlyban) — fillérig. Könnyű (páronként 250 kilogramm terjedő súlyban) — fillérig. — IV. Romániai eredeti (Stachl): Nehéz (páronként 240 kilogramm terjedő súlyban) — fillérig. Könnyű (páronként 240 kilogramm terjedő súlyban) — fillérig. — V. Szerbiai: Nehéz (páronként 290 kilogramm feletti súlyban) 116—117 fillérig. Közép (páronként 240—280 kilogramm terjedő súlyban) 114—115 fillérig. Könnyű (páronként 240 kilogramm terjedő súlyban) 112—113 fillérig.

Sertésállomány 1908. október 28. napján volt készlet 36.183 darab. — 1908. október 29. napján lehatárolt 1102 darab. — 1908. október 29. napján elszállított 735 darab, 1908. október hó 30. napjára maradt készletben 36.550 darab.

Napirend.

Szombat, október 31. — Római-szatholikus: Farkas — Protestáns: Reform. emléke. — Görög-ország: (október 18.) Lukács. — Zsidó: Marches. 10. Sabbath. Lecha. — Nap kel: 6 óra 28 perckor. — Nyugszik: 4 óra 26 perckor. — Hold kel: 2 óra 22 perckor délután. — Nyugszik: 1 óra 3 perckor éjjel.

A miniszterek nem fogadnak.
A képviselőház hármagya fogad délelőtt 11 óratól 12-ig. Nemzeti Szalon kérsi tárlata nyitva délelőtt 9 óratól este 8-ig. Belépő-díj 1 korona.
Nemzeti Múzeum. Képtár. Nyitva van d. e. 9 óratól délután 1 óráig.
A M. Nemzeti Múzeum történelmi és irodalomtörténelmi kiállítása. Nyitva d. e. 9 óratól d. u. 1 óráig díjtalanul, 1—2 óra között 1 koronáért.

Mesésgazdasági múzeum (Kerepesi-ut.) 7. d. e. 9-10 1 óráig.

Földtani intézet múzeuma a Stefánia-uton nyitva délelőtt 10 óratól 1-ig.

Műcsarnok nyitva délelőtt 9 óratól 1-ig. Akadémiai könyvtár nyitva 3—7-ig.

Egyetemi könyvtár nyitva délelőtt 9—12 óráig és délután 3—8-ig.

A kereskedelmi és iparháza könyvtára (Szemere-utca 6. sz.) nyitva minden hétköznap fel 10-től 12-ig.

A fődörök könyvtár (Károly-kört 28.) mindennap nyitva van, kőnapokon délelőtt 9—1-ig, vasár- és ünnepnapokon 9—12-ig.

Asz aquinumi dászok és múzeum. Megtekinthető egész nap III. ker. Ó-Buda, Kúlső-Szent-Endrei-ut. Helyérdekű a Pálffy-tér.

Műegyetem helyiségei a Markó- és Silyom-utca sarkán, reggel 8 óratól este 6-ig.

Állatkert a Városligetben nyitva egész nap. Belépődíj 60 fillér.

Magyar Kereskedelmi Múzeum. Igazgatóság, kereskedelmi szaknyitára, tudakozó-osztálya és keleti mintatára V. kerlet Váci-kört 22. szám alatt. Hivatalos órák: délelőtt 9 óratól 12 óráig és délután 3 óratól 6 óráig. Hazai termékek kiállítása és kereskedelemtörténelmi gyűjtemény, továbbá a házi-ipari kiállítás (melyben az üzletesség áruállításai is eszi-özöl) a var-sági ipar-eszközökben (vasár és ünnepnapokon is) nyitva délelőtt 9 óratól 12 óráig és délután fél 3 óratól fél 6 óráig. A kiállított kiállítások körpönt üzletessége (Magyar kereskedelm részvénysársaság) V. Váci-kört 22. szám alatt.

Időjelzés.

— Az Országos Meteorológiai Intézet hivatalos jelentése. —

Budapest, október 30.
Hazánkban az idő száraz, Nyugaton részben felhős és általában enyhe. Gyenge déli tájak az északi és a keleti részekben voltak.
Eszaki nyugaton meg Délen depressziók vannak, a magas nyomás pedig Keleten maradt.
Európában az idő enyhe. Jelentékeny esők voltak Francia- és Olaszországban meg Alpeeken.
Külföld: Enyhe idő várható az ország délnyugati részében esővel.

Vizállás.

	Okt. 30.	Okt. 29.	Okt. 28.	Okt. 27.
Bors	6.30	6.30	6.30	6.30
Arpa	5.40	5.40	5.40	5.40
Köles	6.40	6.40	6.40	6.40
Zab	5.55	5.55	5.55	5.55
Tengeri	6.05	6.05	6.05	6.05
Ropos	10.50	10.50	10.50	10.50
Bors	6.30	6.30	6.30	6.30
Arpa	5.40	5.40	5.40	5.40
Köles	6.40	6.40	6.40	6.40
Zab	5.55	5.55	5.55	5.55
Tengeri	6.05	6.05	6.05	6.05
Ropos	10.50	10.50	10.50	10.50

A véletlen általunk már számtalan embert tett szerencsésé, tehát ajánljuk, hogy alábbi szerencse-naptárból születése- vagy névnapja mellett jelzett számú sorsjegyet melibb postai utalvánnyal megrendelje.

Szerencse-naptár

Ezen szerencse-naptárban foglalt osztálysorsjegyek csakis Királyfi és Társa bankházában kaphatók Budapest, VI., Andrásy-ut 60.

Január	Február	Március	Április	Május	Junius	Julius	Augusztus	Szeptember	Október	November	December
1 16952	1 52472	1 106593	1 106554	1 52498	1 81870	1 78923	1 107507	1 92886	1 32942	1 16978	1 55288
2 92811	2 106509	2 40054	2 16987	2 32942	2 107524	2 92818	2 55289	2 16984	2 16981	2 106534	2 106592
3 32905	3 32909	3 52485	3 52486	3 106510	3 106572	3 40063	3 106536	3 102452	3 52452	3 40065	3 52475
4 42710	4 84548	4 106573	4 92834	4 78929	4 92813	4 106592	4 40060	4 106510	4 106587	4 16999	4 102471
5 102451	5 16960	5 106526	5 16969	5 42748	5 81895	5 52472	5 92844	5 32910	5 42701	5 52497	5 106581
6 106599	6 92819	6 52452	6 102471	6 16966	6 106561	6 92808	6 42710	6 42746	6 106556	6 106509	6 78929
7 55602	7 48350	7 102462	7 106547	7 55288	7 106508	7 106543	7 55609	7 52463	7 102451	7 92819	7 55620
8 32930	8 102452	8 92817	8 78910	8 106528	8 102455	8 32935	8 106582	8 55279	8 81898	8 16967	8 106589
9 107507	9 40063	9 106534	9 40056	9 102460	9 92836	9 78914	9 52485	9 32936	9 32918	9 80190	9 16995
10 106587	10 106582	10 32911	10 32905	10 32930	10 106504	10 55264	10 81867	10 106552	10 40058	10 92813	10 84529
11 52481	11 106536	11 106538	11 48349	11 80190	11 106556	11 80186	11 40061	11 92850	11 106591	11 81894	11 16992
12 106552	12 52454	12 25380	12 106592	12 106581	12 48332	12 106521	12 52494	12 102474	12 84539	12 32921	12 16976
13 84549	13 48332	13 16984	13 32908	13 81856	13 55279	13 55602	13 78910	13 80184	13 92827	13 106554	13 106588
14 40073	14 92844	14 25399	14 106569	14 52474	14 16952	14 106548	14 84542	14 84542	14 92818	14 106596	14 32909
15 40061	15 78922	15 16959	15 16999	15 80194	15 106596	15 102470	15 32905	15 106594	15 52467	15 92824	15 84537
16 106595	16 106598	16 32919	16 40061	16 102451	16 40058	16 80178	16 106575	16 16960	16 102472	16 84538	16 92835
17 78927	17 106584	17 106543	17 32944	17 84534	17 106533	17 106594	17 16995	17 106555	17 81858	17 102461	17 16969
18 106589	18 84514	18 84542	18 102473	18 92816	18 84550	18 78925	18 81869	18 81889	18 106598	18 106561	18 32908
19 106578	19 32942	19 106586	19 84539	19 32921	19 52458	19 106506	19 92834	19 106584	19 84546	19 92802	19 52472
20 52476	20 102454	20 55288	20 106575	20 106598	20 106582	20 81852	20 52495	20 32908	20 92802	20 56223	20 52472
21 92818	21 106542	21 78927	21 106511	21 55267	21 32909	21 92849	21 106524	21 84529	21 16999	21 78935	21 25399
22 42746	22 32935	22 48340	22 92848	22 92817	22 16994	22 55618	22 55270	22 52458	22 52458	22 84525	22 92834
23 52458	23 81856	23 106562	23 106540	23 106569	23 106552	23 102452	23 102471	23 106561	23 106600	23 106575	23 40060
24 106596	24 55620	24 81858	24 106555	24 92802	24 32935	24 106540	24 52475	24 92824	24 106571	24 32905	24 78910
25 40065	25 52475	25 16966	25 80184	25 102462	25 106589	25 106551	25 16969	25 32942	25 106518	25 52485	25 81886
26 32936	26 107524	26 81894	26 92813	26 81898	26 32920	26 32936	26 55262	26 106599	26 92816	26 55264	26 106548
27 81870	27 106572	27 78912	27 40060	27 42746	27 55622	27 81894	27 16982	27 32943	27 106559	27 32907	27 52474
28 55262	28 16995	28 32947	28 92822	28 52479	28 78918	28 52465	28 106593	28 78927	28 80176	28 55618	28 92808
29 16999	29 106588	29 106599	29 106599	29 106591	29 92820	29 84548	29 80190	29 106569	29 48350	29 92841	29 102473
30 78948	30 102474	30 16967	30 16967	30 107525	30 102454	30 106574	30 92817	30 40056	30 84517	30 102462	30 106591
31 106510	31 92837	31 92837	31 92837	31 16995	31 92837	31 92824	31 40054	31 106536	31 106536	31 84550	31 84550

Kérünk azonnali megrendelést, mert ezen számok hamar elkelnek.

Első húzás már november hó 19. és 20-án.

A 6 húzás alatt 110.000 sorsjegy közül 55.000 nyer, összesen 14 millió 459.000 koronát.

Árak az I-ső osztályra: 1 egész sorsjegy 12 korona. 1 fél sorsjegy 6 korona. 1 negyed sorsjegy 3 korona. 1 nyolcad sorsjegy 1 korona 50 fillér.

a m. kir. szabad. osztálysorsjáték főelárulító-helye Budapest, VI., Andrásy-ut 60. szám.

KIRÁLYFI és TÁRSA BANKHÁZA

Budapest, VI., Andrásy-ut 60. szám.

A KI KORAT

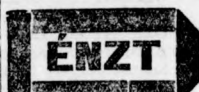
alaposan ismert akart a kort, amelyben Kossuth janszelleme a haza sorát irányította, rendelje meg

1. Gracza György

sz. 1848-49-iki magyar szabadságharcz története című nagy munkáját, a legkimerítőbb forrásmunkáját - Ára 60 disztribúció, esernél több illusztrációval 70 korona.

2. Varga Ottó

sz. 1848-49-iki magyar szabadságharcz története című művét, három martir megható emlékműve, számos illusztrációval, quart alakú disztribúcióval, Ára 12 korona. Mind a két munka külön-külön vagy együtt is megrendelhető csakly házi részletre. K. (Waldauer F. és fia) és kir. udv. könyvkereskedés-budapest, VI., Andrásy-ut 60. szám.

SORSJEGYEKRE értékpapirokra

vidéki takarékpénztári részvényekre

(visszatérítendő tőzészemint kiadó) részleteiben is), bármily összegűt, Igen olcsón ad

Kövér Armin

bank- és váltóüzlet, osztálysorsjáték főelárulító IV., Ferenciek-tere 8. Gróf Cziráky-palota.

Nincs többé székrekedés megerőlteti art az én Bakti: Bécs, XVIII., Ledenberg-Grasse 48. Prospectus ingyen. Próba- rendelés 12 drb 3 K. bérm. utánvéttel.

Szabott árak! Szabott árak! Cs. és kir. udvari szállítók.

TÉLI KABÁT

angol szabású, szürke színű 32 kor. Férfiöltöny 24 kor. Minden tisztá gyapjuból. Csakis valódi szőrmeikkel bélelt rövid vadász-kabát, városi bundák és bőr-kabátok óriási választékban.

KOHN HEILMANN és FIAI

cs. és kir. udv. szállítók

„Angol szabó”-hoz BUDAPEST, IV., Károly-körnt 12. Fiók: Károly-körnt 30.

TELEFON 17-19.

Változatlan JOD-VAS LABDACSÁI BLANCARD és SZORPJÉ SÁP-KÓR ANGOL-KÓR HALVÁNYSÁG GÖRVEY-KÓR VÉRSEZEGÉNYSÉG ellen. BLANCARD, 40, Rue Bonaparte, Paris.

Ellismert kiváló jó minőségű saját készítményű férfiruha. LUKÁCS GYULA férfszabó, BUDAPEST, IV., Kossuth Lajos-utca 18. (az Udvari-kávéház mellett). Dus választék fiu- és gyermekruhákban. A szabott ár minden darabon látható. Mérték szerinti megrendelésekre csakis kiváló jó minőségű honi és angol szövöketek tartok palatáron. Mintákat kívánatra bérmentve küldök. Vidéki megrendelések pontosan és telkiismeretesen eszközöltetnek.

A 9951. számú „Eljárás papiranyagul alkalmas rost- anyagának tözegből való előállítására” című, 1897. július 3-ról kelt magyar szabadalomra levők vagy engedélyesek kerestetnek. Szíves ajánlatokat „W. U. 7127” jel. alatt továbbít Mosse Rudolf, Bécs I., Sellenstättle 2. sz.

Penzió a zöld Tengerparton.

Téli és nyári üdülőhely Zele- nikában, Cattaro mellett Dél- Dalmáciában. Vasuton Sarajevón, hajón Fiumén át érhető el. Az éghajlat télen enyhébb mint Nizzában és Cannes- ban. Januárban virárganak a rózsák. Februárban érnek a narancsok és citromok. A fürdés októberben még javá- ban folyik s igen kellemes, mert a víz sekély s a part homokos. Miután a telepet óriási erdőség veszi körül a levegő nyáron is üde és kellemes.

Teljes ellátás (penzió) egy napra 5 korona. Fürdő ingyen. Szabad vadászat és halászat. Kifogástalan konyha és kiszolgálás. Bővebb felvilágosítással készséggel szolgál a tulajdonos Magyar Antal.

Elegáns női ruhákat

készítel csak műhelyemben, mérték szerint 15.- és 18.- frtér. A 18 forintos ruhák 2 frt 50 disztribúcióval készí- tel. Klegáns ebellen-kosztüm, reformál és paleto, és fazi és töl dívat mintaké, zellérok és greiloknál díszire 18.- frt és feljebb. Sikkés ószi paleto, fekete vagy szin- ben 5.50, 6.50 frt és feljebb. Dívatos aljak reform- szabásban 4.50, 5.50, 6.50, 7.50 és feljebb. Vidéki megrendeléseket telkiismeretesen eszközölk, meg nem felelő kikérdelek. Mérték szerinti: felső- és alsóruha, nyakbőg, ujja hosszú, alhossz elegendő vagy egy jóllá- derék bekludése. Kívánata mintákat küldök. Több ruha biz- tos megrendelésénél szabásomat mintákkal és divalopokkal vidékre is küldöm.

BRUCK ZSIGMOND

CSENGERY-UTCA 35. Andrásy-ut 61. sarok.

Gazdák, gazdasszonyok, kisgazdák figyelmébe! Most jelent meg! Legujabb! AZ Legujabb! APRÓJÓSZÁGOK : TENYÉSZTÉSE : IRTK: KISS GERE BEN és VERNER JENŐ. Minden gazdának, gazdasszonynak, kis- gazdának tudnia kell az aprójószágok- kal való bánásmódot. — Ez a könyv megbecsülhetetlen tudnivalókat tartalmaz a tyukok, pulykák, libák, kacsák fajnevesít- téséről, tenyésztéséről, a betegségekől való megóvásról és az értékesítés módjairól. 32 kép illeszkedik a A kötet ára tartalmas szöveg közé. 2 korona 40 fill.

KAPHATÓ MINDEN HAZAI KÖNYVKERESKEDÉS- BEN ÉS A KIADÓ ATHENAUM IRODALMI ÉS NYOMDAI R.-T. KÖNYVKIADÓHIVATALÁBAN (BUDAPEST, VII. KER., KEREPESI-ÚT 54. SZÁM).

Színházak, szórakozó helyek.

M. Kir. OPERAHÁZ.

Szombat, 1903. október hó 31-én.

Tannhäuser

és a wartburgi dalnokverseny.

Regényes opera 3 felvonásban. Szövegét és zenéjét írta Wagner Richard. Fordította id. Abrányi Kornél.

Személyek:

Hermann	Ney D.	Biterolf	Ney B.
Erzsébet	Dicsőné	Heinrich	Kiss B.
Tannhäuser	Anthos	Roimar	Kornai
Wolfram	Takács	Vénus	Krammer
Walter	Pichler	Pásztorfi	Berts

Kezdeté 9 óraker.

NEMZETI SZÍNHÁZ.

Szombat, 1903. október hó 31-én.

Az ember tragédiája.

Dramai költemény, írta Madách Imre. Színpad alkalmazta Paulay E. Zenéjét szerzeszte Erkel Gyula.

Személyek:

As Ur	Vizvári M.	Éva	Fái Sz.
Rafael	Gábor	Halmi	A szellem
Mihály	Lucifer	Delli E.	Rabszolga
Ádám	Gyenes	Bakó	Arthur
			Péter
			Saint-Juste
			Hórváth

Kezdeté 7 óraker.

VIGSZÍNHÁZ.

Szombat, 1903. október hó 31-én.

Délután 3 óraker mérsékelt helyekkel.

A molnár és gyermeke.

Népdráma 5 felvonásban. Írta Raupach.

Személyek:

Reinhold	Kazaliczky	A Ielkősz	Balassa
Mariska	Nógrády	Brünigé	Hunyady
A bíróné	Nikó	Konrád	Tanay

Este:

A csodagyermek.

Bohózát 3 felvonásban. Írták Gavault és Charvay. Fordította Molnár Ferenc.

Személyek:

Elise	Varsányi	Paradeux	Fenyvesi
Georges	Góth	Irén	Tanay
Croche	Hegedűs	Lansquet	Vendrei
Berthe	Haraszthy	Hernani	Tapolczai
Langruno-né	Gazsi M.	Marguerite	Kész
Lescalopier	Szerémy	Suzanne	Varga

Kezdeté 7 1/2 óraker.

NÉPSZÍNHÁZ.

Szombat, 1903. október hó 31-én.

A vándorlegény.

Nagy operett 3 felvonásban. Írták West és Schmitz. Ford. Faragó Jenő. Zenéjét szerző Lysler Odón.

Személyek:

Fülöp herceg	Hegyi	Csepeli	Kiss M.
Lola hercegné	Rédei	Libuska	Krocsányi
Nikél	Solymosi	Apró	Ujvári
Oleander	Láng	Reszkei	Delli
Straubinger	Kovács	Kancsos	Irsai
Oculi	Komlósi	Bonifác	Pázmán

Kezdeté 7 óraker.

MAGYAR SZÍNHÁZ.

Szombat, 1903. október hó 31-én.

Tavas.

Nagy operett 3 felvonásban. Duvall és James után írta Lindau és Wilhelm. Fordította Mérei Adólf. Zenéjét szerzeszte Strauss József.

Személyek:

Bsapó Gusztáv	Szabó	Szalóki báró	Gömöri
Márgit	Keleti	A báróné	Kornai
Hollós	Sziklai	Gál Feri	Ráthonyi
Cecília	Fenyvesi	Anna	Szentgyörgyi
Ernő	Farkas	Mayer	Girótné
Berta	Szabó E.	Náci, pineér	Tollagi

Kezdeté 7 1/2 óraker.

URANIA SZÍNHÁZ.

Szombat, 1903. október hó 31-én.

Berlini élet.

Írta: domotöri Németh Péter.

Kezdeté 7 1/2 óraker.

VÁRSZÍNHÁZ.

Szombat, 1903. október hó 31-én.

Denise.

Színmű 4 felvonásban. Írta Ij. Dumas. Fordította Paulay.

Személyek:

Bardannes	Mihályfi	Thauzettené	Szacsavayné
Mártha	Váradó A.	Fernand	Dozsó
Brisot	Ujházi	Pontferrand	Hetőnyi
Brisotné	Hélyey	Pontferrandné	Paulainé
Denise	Hegyesi	Clarisse	Paulai E.
Thouvenin	Petites	Szilga	Váradíj

Kezdeté 7 óraker.

Schmidt M.

szjgyártó, nyerges és bőrnövés

Budapest, VIII., Kerepesi-út 25. sz.

Ajánlja saját gyártmányú kocsizót és lovasági-szerszámjait, mindenem utazóhorondok, pénz, szivar- és cigaretták stb. társait. Megrendelők és látogatók pontosan és jutányosan eszközölköhetnek. Árjegyzék bérmentve.

A legjobb bizonyítéka.

Meg nem felelőért a pénz visszadaradik.

Matróz-öltöny 12 K
Fiu-ulster 18 K
Fiu-öltöny mellényvel 17 K
Angol Visluet-öltöny . . . 18 K
Mindentiszta gyapjú, Rothberger Jakab es. és kir. udv. szállító.
Budapest, Váci-utca 6.
Szombaton este az üzlet 9 óráig nyitva.

FŐVÁROSI ORFEUM

VI., Nagymező-utca 17.

Ma

2

ujdnóság.

A két igazgató

(Tarka Színpad)

Pajkos diákok

Suppé operettje.

Holnap vasárnap, november 1-én

két nagy előadás.

A telikertben reggel 5 óráig Városi Elek olgányzókara hangverseny.

Ma és mindennap a

Sport-Mulatóban

Kerepesi-út 82. szám

VERES SÁNDOR magyar dalifőrszámának előadásai, melyek szigorú cenzúrával műsorra állásukat tart. Színrekerülnek:

Kuruc nóták

Rákóczy nóták és Bankó műsora.

Egyben szives tudomásra hozom a n. 4. közönségnek, hogy helynémetet teljesben a mai kornak megfelelően átállítottam: Uj színpad, kellemes szórakozás! Becses párfogatot kérve vagyok teljes tisztelőtel.

A KÁVÉS.

Számos látogatóját értesítek Veres Sándor igazgató.

!! Szencziációs találmány !!

a különféle képen mozdítható és elhelyezhető női derek-szabászat készítése terén.

mindenféle testalkatúaknak alkalmas. Minden kulturálamban törvényszerű védve és szabadalmazva. Minden helyi fáradság nélkül önmaga készíthető el toltótejtől bármely divat szerint, anélkül, hogy szabászatot tanulni volna. Egy ilyen szabászat készüldök 3 koronát utánvétele mellett megrendelhető

Guschelbauer Antalnál Sopron-ban.

A gyári jegy köv. védve. Ismétléstől mentes rabati-tol kapnak!

Az egyedül létező val. angol

Szépitőszér

a Balassa-féle valódi angol

UGORKATEJ,

mely azonnal eltávolít minden

szeplőt, márfiótot, pattanást, bőrféket, (mitesszes) stb. és az arczuk friss, fideségét, fiataloságot kölcsönöz.

1 üveg ára 2 k. Ehhez egorkaszappan 1 kor., poudré 2 kor.

Főzetkúldési hely: Balassa Kornél győgy-szeriára Temesvár.

Kapható minden gyógyszerárban. Főraktár Budapeston: Török József gyógyszerárban, Király-u. 12 és Andrássy-u. 26.

A 20168. számú

„Forgó furó vizbilletéssel mély furások eszközkészítésére”

című, 1900. április 4-ről kelt magyar szabadalomra

vevők vagy engedményesek kerestetnek.

Szíves ajánlatok „W. E. 7021” alatt Mosse

Rudolfhoz Bécs, I. Seilerstátte 2, intézendők.

NYEREMÉNYEK EG Y MILIO
600.000
400.000
200.000
200.000
100.000

Szemesnek a világ, Fent az óralapból
Vaknak alamizsna! Válaszd azon számat,
Te vagy csak a hibás, Mely által úgy véled
Ha nem okulsz rajta. Pontos időt látod.

Itt van az alkalom Rendeld meg e számat
Siess, ne tétovázz Benkő bankházánál
Szerencséd uralod, És szerencséd már most
Ne pocsásd hát tovább. Jól megalapítád.

Levelező-lap után rendelje meg fenti órából választott szerencseszámát a XIII-ik sorjáték I-56 osztályára mely kizárólag nálunk legkésőbb november 10-ig kapható. A mi vevőink azon előnyben részesülnek, hogy befizetéseiket postai csekerek pénztári cheque után, tehát portmentesen teljesíthetik.

Nyolcad K 1.50 — Negyed K 3. — Fél K 6. — Egész K 12. —

Benkőbank

Budapest, Andrássy-út 79. Telefon 22-44.

MAGYARONN ELSŐ, LEGNAGYOBB ÉS LEGISZABADABB ÓRAÉSZLETE.

Alapítva 1847.

Brausweller János
Szegeden. Ca. és kir. kizárólagosan
szab. chrómometer- és mérési, fémalkalomsz. a romontoltr ingabártaiban stb. stb.

ÓRAK, ÉKSZEREK 10-ÉVI JÓTÁLLÁSSAL
RÉSZLETFIZETÉSRE

Képes árjegyzék bérmentve. Invitások pontosan eszűrdőltetnek.

Acetylen-lámpák.

Kocsirud-Spritzbogen-pózza lámpák
kerülővári-istálló-és kézi-nasztali

Szőlőpille acetylenlámpa.
Automobil- és kerékpár-acetylenlámpák.

Éjjeli szántásoknál gézekre kiválóan alkalmasak, mert nappali fényt adnak.

BÁRDI JÓZSEF

BUDAPEST,
VI., Gyár-utca 48. sz.
Árjegyzék ingyen.

Színházak heti műsora.

	Magy. Kir. Opera.	Nemzeti színház	Vigszínház	Népszínház	Magyar színház
d. u. Vasárnap este	Verdi Requiem	Dolovai nábob lánya Hamlet	A molnár és gyermeke A csodagyermek	A molnár és gyermeke Vándorlegény	A drótosítót Tavasz

